
HOF Á KJALARNESI:

DEILISKRÁNING VEGNA FYRIRHUGAÐRAR ÍBÚÐABYGGÐAR

ELÍN ÓSK HREIÐARSDÓTTIR

FORNLEIFASTOFNUN ÍSLANDS
REYKJAVÍK 2019
FS740-19071

Ljósmynd á forsíðu er af tröðum GK-292:008, horft heim að Hofi

Ljósmynd: Elín Ósk Hreiðarsdóttir

©2019

FORNLEIFASTOFNUN ÍSLANDS SES

BÁRUGÖTU 3

101 REYKJAVÍK

SÍMI: 551 1033

FAX: 551 1047

NETFANG: fsi@fornleif.is

www.fornleif.is

EFNISYFIRLIT

1. INNGANGUR.....	7
2. SAGA FORNLEIFASKRÁNINGAR OG LÖGGJÖF.....	11
3. AÐFERÐIR VIÐ FORNLEIFASKRÁNINGU	13
4. FORNLEIFASKRÁ.....	15
5. SAMANTEKT UM SÖGU SVÆÐIS OG LANDSHÆTTI	77
<i>Saga Hofs</i>	77
<i>Landsbættir á úttektarsvæði</i>	79
6. FORNLEIFAR INNAN DEILISKIPULAGSREIA.....	81
<i>Minjar innan Bjólureita - á bæjarhól Hofs (landnúmer 223814-223815)</i>	81
<i>Minjar innan Hofsreits - utan Bjólureita (landnúmer 125689)</i>	83
<i>Gamla heimatún Hofs</i>	84
<i>Hofstangi</i>	86
<i>Minjar nærri Jörvalæk</i>	87
<i>Nyrsti hluti deiliskipulagsreits</i>	88
Lokaorð	89
HEIMILDASKRÁ.....	91

Viðauki

Minjakort

Samantekt

Uppi eru hugmyndir um að byggja íbúðahverfi á Hofi á Kjalarnesi, vestan við Grundarhverfi. Hof er sögufræg jörð. Hennar er getið í Landnámu og er hún hluti af sögu sviði Kjalnesingasögu. Samkvæmt þessum ritum var þar hof í heiðni. Jörðin hefur án efa byggst snemma og var hátt metin í gegnum aldirnar. Gera má ráð fyrir að búseta á jörðinni hafi verið samfelld og er líklegast að bærinn hafi ætíð staðið á svipuðum stað. Í Jarðabók Árna og Páls frá því um 1700 er getið um tvær hjáleigur (Grófartún og Prestshús) og þrjú afbýli (Jörvi, Krókur og Lykkja) á jörðinni og koma tvö þessara býla: Jörvi og Grófartún við sögu í skráningunni auk sjálfs höfuðbólsins. Jörðin Hof fór í eyði 1966 en hefur verið í eigu sömu landeiganda frá 1984 og að mestu nýtt fyrir hrossabeit.

Deiliskipulagsreiturn sem tekinn var út á vordögum 2019 er 22 ha að stærð og nær yfir samfellt svæði. Úttektarsvæðið nær yfir allt gamla heimatún Hofs, vestasta hluta heimatúns Jörva og svæðið þar á milli. Alls voru skráðar 39 minjar innan svæðis. Innan reitanna á bæjarhól Hofs (Bjólureita) voru skráðar 10 minjar en margar þeirra ná út fyrir mörk reitsins og voru því að hluta einnig innan marka Hofsreits þar sem samtals voru skráðar 37 minjar. Minjarnar voru fjölbreytilegar en m.a. voru skráðir þrír bæjarhólar/býli, nokkur útihús, beðasléttur, traðir, leiðir að ógleymdri meintri staðsetningu hins friðlýsta hofs. Sökum þess hversu stór hluti deiliskipulagsreitsins er innan heimatúna er ljóst að dreifing minja er þar að hluta þétt og vert að undirstrika að auk þeirra greinilegu og ógreinilegu mannvistarleifa sem skráðar voru í heimatúninu má búast við að þar leynist áður óþekktar minjar undir sverði.

Efnisorð

Fornleifaskráning, deiliskráning, íbúðahúsabyggð, Hof, Jörvi, Kjalarnes

Summary

This report presents the findings and conclusion of a detailed survey carried out at a 22 ha plot in Hof in Kjalarnes. The work was done in connection to ideas that are being developed about further extension of the neighbourhood in Grundarhverfi. Hof is a well-known farm, historically speaking. It is mentioned in *The Book of Settlement* (Landnáma) and in the saga *Kjalnesingasaga*. According to these documents „a hof“ was built on the farm before Christianisation. Written documents aside it is likely that the farm was settled early and was in continuous occupation throughout centuries and that the farm location did not change. The Jarðabók from around 1700 lists five tenant farms within the farm boundaries, two of which were within the area surveyed in the spring of 2019. The farm was abandoned in 1966. The last houses of the farm (built in 1921) still stand on the farm mound but since its abandonment the farm has mostly been use as a grazing area for horses.

The plot that was subject to detail survey covered the old homefield of Hof and outfields between the farm and a tenant farm to the northeast (Jörvi). Within the area 39 sites were surveyed. The sites were versatile, the most common being various remains of agricultural activities. Within the area there were three farms/farm mounds, remains of livestock buildings in various condition, various unclear mounds, tracks and routes as well as the listed site of „the hof“ whose location is now debateable. The location of the

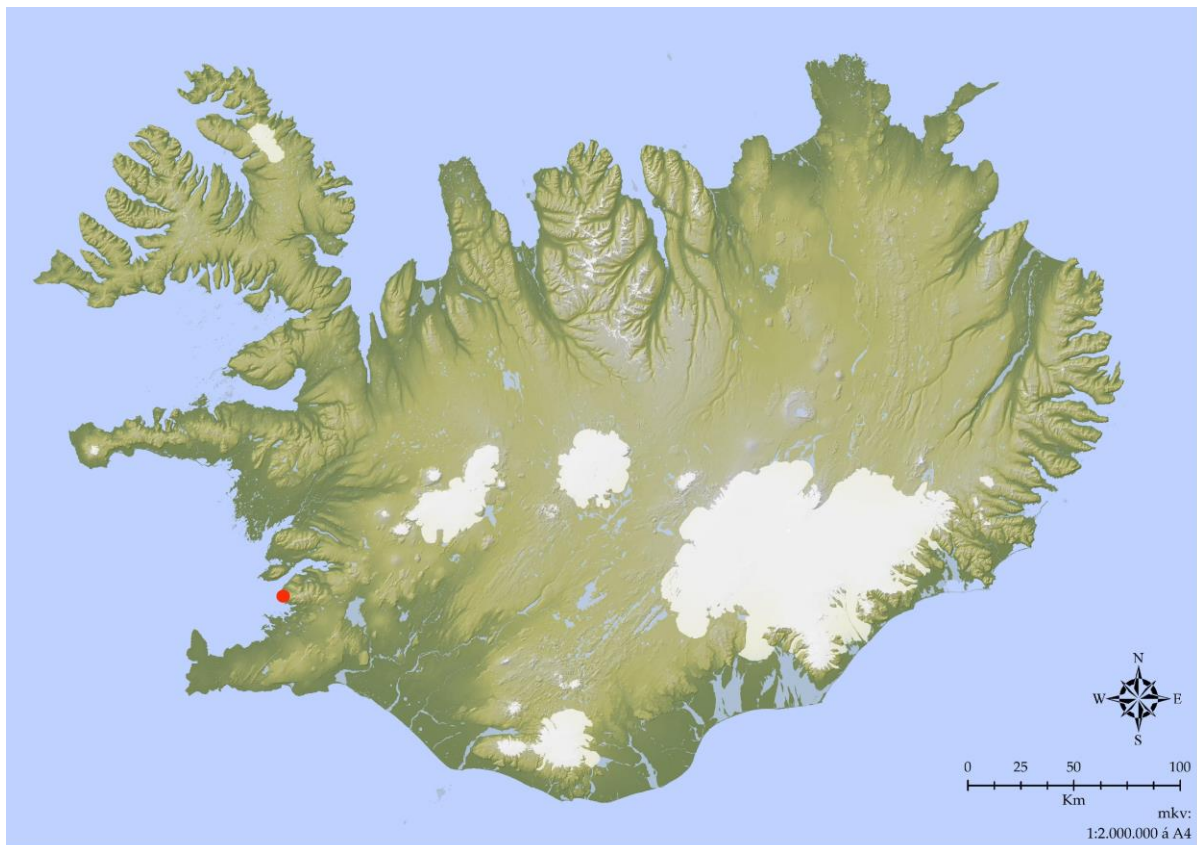
church that was in all likelihood within the area as well is also uncertain. Part of the surveyed area is within the old homefields of Jörvi and Hof and construction work there must be considered at a higher risk of revealing previously unknown archaeology.

Keywords

Archaeology, detailed survey, housing development, Hof, Jörvi, Kjalarnes

1. Inngangur

Á vordögum 2019 höfðu landeigendur Hofs á Kjalarnesi, þau Eygló Gunnarsdóttir annars vegar og Bent Frisbaek hins vegar samband við Fornleifastofnun Íslands ses og fóru þess á leit að stofnunin tæki að sér skráningu á fornleifum á 22 ha deiliskipulagsreit í landi Hofs og Jörva á Kjalarnesi. Ástæðan er sú að uppi eru hugmyndir um að reisa þar íbúðarhúsabyggð. Svæðið sem um ræðir nær yfir allt gamla heimatún Hofs og að hluta inn í heimatún Jörva. Það er að mestu sunnan Brautarholtsvegur en þó nær angi af því norður fyrir veginn. Að mestu leyti nær svæðið þó yfir heimatúnin og hluta úthaga Hofs, allt að sjó í suðri. Að austan markast deiliskipulagsreiturinn við núverandi landamerki við Jörva, fast austan Jörvalækjar og að vestan við landamerki við bæina Lykkju og Krók. Svæðið er allt innan marka gamla lögbýlisins Hofs (GK-292) en sem fyrr segir þá er austurjaðarinn að hluta innan jarðarinnar Jörva sem byggðist úr landi Hofs á fyrri öldum. Þeir staðir sem eru austan Jörvalækjar eru skráðir undir númeri þeirrar jarðar (GK-293). Áður en

Úttektarsvæðið merkt inn á Íslandskort sem rauður punktur kortinu. Grunnkort Gísli Pálsson

deiliskráning hófst 2019 hafði Borgarsögusafn aðalskráð minjar á bæði Hofi og Jörva. Skráning Hofsjarðarinnar var þó óútgefin en Anna Lís Guðmundsdóttir, fornleifafræðingur hjá Borgarsögusafni, veitti góðfúslegt leyfi til að nota óútgefin skráningargögn við yfirferðina til hagræðis og samanburðar. Við skráninguna var jafnframt stuðst við útgefna skýrslu

Borgarsögusafns um Jörva sem kom út árið 2003.¹ Eru Önnu Lísu og Borgarsögusafni færðar kærar þakkir fyrir veitta aðstoð og liðlegheit.

Áður en vettvangsskráning hófst var farið yfir tiltækar heimildir um Hof og Jörva ásamt loftmyndum og vettvangsskráning þannig undirbúin. Reiturinn var skráður á vettvangi í apríl 2019. Við vettvangsskráningu var farið kerfisbundið um allt úttektarsvæðið og leitað að minjum, hvort sem heimildir voru um minjar eða ekki. Allar sýnilegar minjar voru auk þess mældar upp. Áður en gengið var um svæðið var rætt við Eygló Gunnarsdóttur landeiganda sem þekkir svæðið vel og fær hún þakkir fyrir veitta aðstoð. Á meðan verki stóð var einnig rætt við Eggert Ólafsson á Jörva. Um

Mörk deiliskípulagsreits á loftmynd frá Loftmyndir ehf

¹ Anna Lísu Guðmundsdóttir og Sólborg Una Pálsdóttir. 2003 og óútgefin skráningargögn frá Borgarsögusafni.

vettvangsskráningu sá Elín Ósk Hreiðarsdóttir og vann hún einnig úr gögnunum, tók drónamyndir af svæðinu og sá um skýrslugerð.

Skýrsla þessi er byggð upp á svipaðan hátt og aðrar deiliskráningarskýrslur Fornleifastofnunar. Í öðrum kafla er að finna stutt yfirlit um löggjöf um minjavernd. Í þriðja kafla er fjallað um þá aðferðafræði sem notuð var við úttektina og í þeim fjórða er svo að finna sjálfa fornleifaskráninguna. Í henni er að finna upplýsingar um allar þekktar minjar í landi Hofs en þær sem eru utan deiliskipulagsreits eru auðkenndar með ljósgráu lettri. Í fimmta kafla skýrslunnar er samantekt um sögu svæðis og landshætti á deiliskipulagssvæðinu og í lokakafla hennar er að finna umfjöllun um fornleifar innan deiliskipulagsmarka og helstu niðurstöður úttektarinnar. Aftast í skýrslunni er að finna heimildaskrá, hnitaskrá yfir alla minjastaði og kort sem sýna rannsóknarsvæðið og þær fornleifar sem fundust innan þess.

2. Saga fornleifaskráningar og löggjöf

Hátt á aðra öld er liðið síðan skráning fornleifa hófst á Íslandi en þó er enn langt í land að til sé heildstæð skrá um fornleifar á landinu. Á síðustu áratugum 19. aldar voru margir minjastaðir kannaðir á vegum Hins íslenska fornleifafélags, einkum staðir sem á einn eða annan hátt tengdust fornsögum og sögu þjóðveldisins. Eftir aldamótin 1900 dró úr fornleifakönnun á vegum félagsins og var þráðurinn ekki tekinn upp að nýju fyrr en um og eftir 1980.

Skoðanir manna á því hvað teljast fornleifar hafa breyst mikið á þessum tíma. Byggingar sem voru hversdagslegar fyrir hundrað árum eru nú orðnar minjar um horfna lífshætti. Skilningur hefur vaknað á nauðsyn þess að skrá upplýsingar um slíkar minjar og vernda þær fáu sem eftir eru fyrir komandi kynslóðir. Nauðsynlegra upplýsinga um gerð og ástand fornleifa er aðeins hægt að afla með vettvangsathugun og við það er venjulega átt með hugtakinu fornleifaskráning (ýmist aðal- eða deiliskráning). Til þess að vettvangsathugun komi að fullu gagni verður þó fyrst að taka saman ýmsar upplýsingar, bæði skriflegar og munnlegar, sem vísa á minjastaði og geta gefið vísbendingar um hlutverk mannvirkjaleifanna (svæðisskráning).

Á undanförnum árum hafa verið gerðar breytingar á löggjöf um verndun fornleifa og hefur eftirlit með framkvæmd laganna verið aukið. Samkvæmt 3. grein laga um menningarminjar (nr. 80, 2012), eru allar fornleifar á Íslandi friðhelgar: „Fornleifum, [...] jafnt þeim sem eru friðlýstar sem þjóðminjar og þeim sem njóta friðunar í krafti aldurs, má enginn, hvorki landeigandi, ábúandi, framkvæmdaraðili né nokkur annar, spilla, granda eða breyta, hylja, laga, aflaga eða flytja úr stað [...].“ Er þessi fornleifakönnun í anda markmiða sem sett hafa verið með þessari löggjöf. Mat á áhrifum framkvæmda á fornleifar gerir kröfur um fjölþætta athugun á heimildum og vettvangsrannsókn enda er skilgreining á fornleifum í þjóðminjalögum víðtæk. Fornleifar teljast hvers kyns mannvistarleifar, á landi, í jörðu, í jökli, sjó eða vatni, sem menn hafa gert eða mannaverk eru á og eru 100 ára og eldri, svo sem:

- a. búsetulandslag, skrudgarðar og kirkjugarðar, byggðaleifar, bæjarstæði og bæjarleifar ásamt tilheyrandi leifum mannvirkja og öskuhauga, húsaleifar hvers kyns, svo sem leifar kirkna, bæn húsa, klaustra, þingstaða og búða, leifar af verbúðum, naustum og verslunarstöðum og byggðaleifar í hellum og skútum,
- b. vinnustaðir þar sem aflað var fanga, svo sem leifar af seljum, verstöðvum, bolum, mógröfum, kolagröfum og rauðablæstri,
- c. tún- og akurgerði, leifar rétta, áveitumannvirki og aðrar ræktunarminjar, svo og leifar eftir veiðar til sjávar og sveita,
- d. vegir og götur, leifar af stíflum, leifar af brúm og öðrum samgöngumannvirkjum, vöð, varir, leifar hafnarmannvirkja og bátalægi, slippir, ferjustaðir, kláfar, vörður og önnur vega- og siglingamerki ásamt kennileitum þeirra,
- e. virki og skansar og leifar af öðrum varnarmannvirkjum,
- f. þingstaðir, meintir hörgar, hof og vé, brunnar, uppsprettur, álagablettir og aðrir staðir og kennileiti sem tengjast síðum, venjum, þjóðtrú eða þjóðsagnahefð,

g. áletranir, myndir eða önnur verksummerki af manna völdum í hellum eða skútum, á klettum, klöppum eða jarðföstum steinum og minningarmörk í kirkjugörðum,

h. haugar, dysjar og aðrir greftrunarstaðir úr heiðnum eða kristnum sið,

i. skipsflök eða hlutar þeirra.

Minjar 100 ára og eldri teljast til fornleifa, en heimilt er þó að friðlýsa yngri minjar.

Það er skýrt af þessari skilgreiningu að fornleifar eru ekki aðeins öll mannvirki heldur einnig staðir sem á einn eða annan hátt tengjast menningu og atvinnuvegum, hvort heldur sem er vöð eða álagablettir. Þessari skilgreiningu er fylgt við hefðbundna fornleifaskráningu.

Ef nauðsynlegt er talið að spilla fornleifum eða hylja þær, þarf að leita heimildar Minjastofnunar Íslands.

3. Aðferðir við fornleifaskráningu

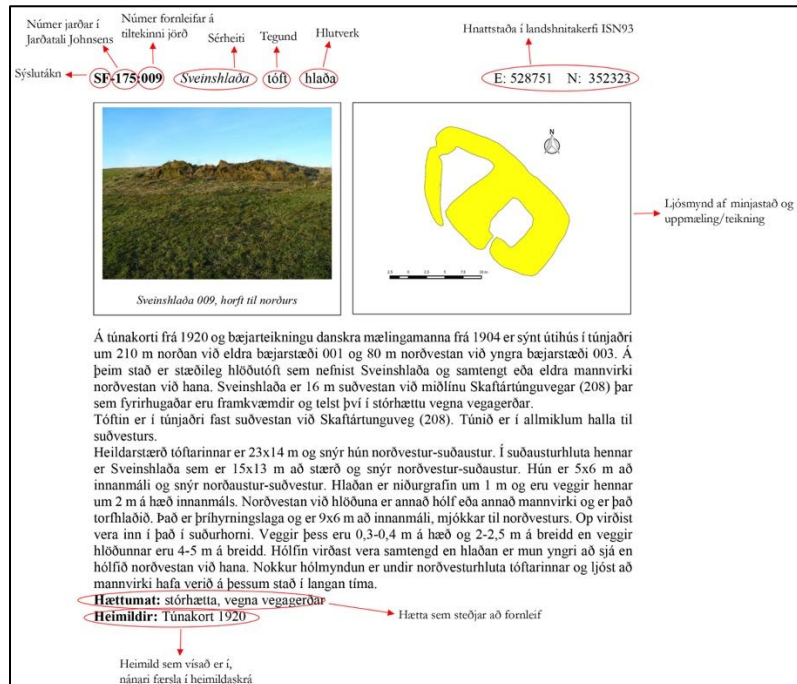
Í skráningarkerfi Fornleifastofnunar hefur hver sýsla skammstafað heiti (ÁR, SP o.s.frv.) og hver jörð hefur þriggja stafa númer. Miðað er við jarðaskiptingu eins og hún kemur fyrir í Jarðatali Johnsens frá 1847 og byggir tölusetning jarðanna á því. Skipting jarða um miðja 19. öld ræður ekki aðeins númerum í skránni heldur er miðað við hana þegar ákvarðað er hvaða jörð ákveðnir minjastaðir tilheyra. Hverjum minjastað er gefin kennitala sem er þriggja stafa númer sem hengt er við sýslutákn og jarðarnúmer (dæmi: GK-292:001). Þær minjar sem skráðar voru innan deiliskipulagsreits falla flestar undir Hof (GK-292) en minjar austan við Jörvalæk, s.s. bæjarhóll Jörva og útihús í heimatúninu, voru skráðar undir númerum jarðarinnar Jörva (GK-293). Fornleifaskráin samanstendur af lista yfir þær fornleifar sem skráðar voru á vettvangi innan rannsóknarsvæðis. Í skránni fær hver minjastaður eina efnisgrein og er framsetning upplýsinganna stöðluð. Í fyrstu línu hvernar greinar eru grunnupplýsingar; auðkennisnúmer, sérheiti, tegund, hlutverk og hnattstaða. Á eftir auðkennisnúmeri kemur sérheiti hennar ef eitthvert er og síðan tegund. Með tegundarflokkun er leitast við að skilgreina hvers eðlis fornleifin er, þ.e. hvort um er að ræða mannvirki af einhverju tagi sem enn sést, og þá hverskyns (t.d. tóft, garðlag eða varða), mannvirki sem vitað er um en er horfið (heimild, örnefni) eða fornleif sem ekki hefur verið mannvirki (álagaðblettur, sögustaður eða vað). Allir fornleifastaðir eru greindir til tegundar en hlutverk þeirra er ekki alltaf hægt að ákvarða.

Á eftir hlutverki kemur hnattstaða minjastaðarins. Mæling hnattstöðu er gerð með GPS staðsetningartækjum af gerðinni Trimble Geoexplorer 6000 (ISN93) og er annars vegar mældur punktur með kennitölu í miðju hvers minjastaðar og hins vegar voru allir minjastaðir uppmældir. Samkvæmt lögum hafa allar fornleifar 15 m friðhelgað svæði frá ystu mörkum minjastaðarins en friðlýstar fornleifar 100 m friðhelgi. Þar sem getur um „heimild um...“ t.d. útihús, þá er átt við að eingöngu eru til heimildir um staðinn en minjar hafa ekki fundist á vettvangi við skrásetningu. Þótt engar minjar hafi fundist, er engu að síður tekin hnattstaða staðarins ef unnt hefur verið að ákvarða hann á grundvelli fyrirliggjandi upplýsinga með 50 metra fráviki eða minna.

Í annarri línu hefst lýsing minjastaðar oftast á tilvitnun í fyrirliggjandi heimildir en síðan er staðsetningu hans lýst. Þar á eftir kemur oft lýsing á aðstaðum og síðast lýsing á mannvirkinu sjálfu ásamt öðrum upplýsingum sem við eiga.

Í næstsíðustu línu er lagt mat á þá hættu sem minjastaðurinn kann að vera í. Á vettvangi var notast við þá vinnureglu að skilgreina fundnar minjar innan marka áhrifasvæðis „stórhættu vegna framkvæmda“. Rétt er að geta þess að í hættumati er ekki fólgið neins konar mat á gildi minjastaða. Það er þó ljóst að hægt ætti að vera að hlífa mörgum minjastaðanna sé tillit tekið til

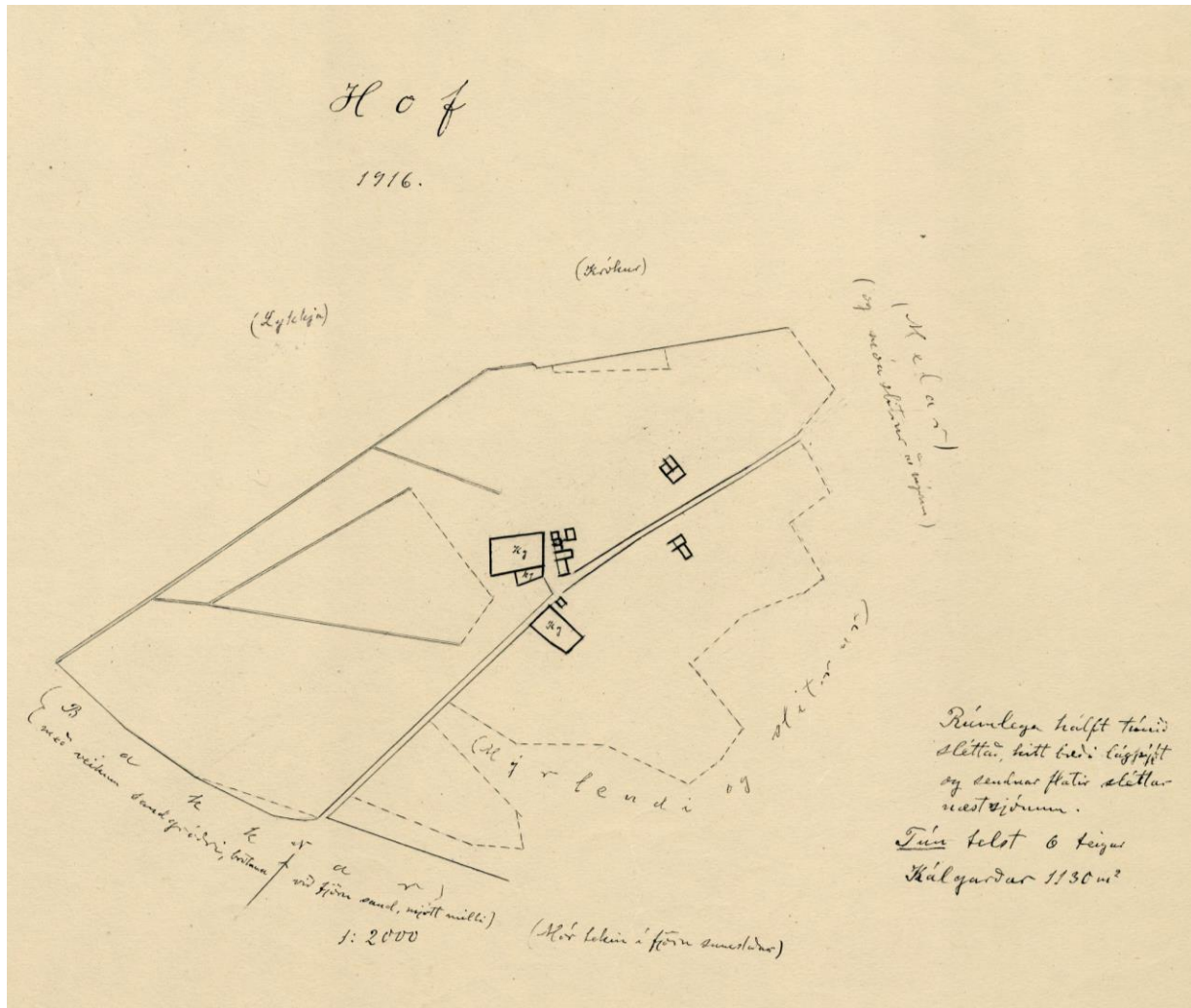
fornleifa á skipulagsstigi eins og til stendur að gera og aðgát er höfð við framkvæmdir. Að þessu sögðu er ljóst að stór hluti ráðgerðra framkvæmda er innan heimatúns gamalla jarða og þar er minjadreifing mjög þétt. Á slíkum svæðum má einnig gera ráð fyrir því að áður óþekktar minjar geti komið í ljós á framkvæmdastigi. Ljóst er að mikilla minja er að vænta undir sverði í bæjarhólum Hofs og Jörva og að ekki getur talist skynsamlegt að skipuleggja íbúðarbyggð á þeim nema að undangengnum stórfelldum rannsóknum. Í síðustu línu er getið heimilda ef einhverjar eru, oft með skammstöfunum, en úr þeim er leyst í heimildaskrá aftast í skýrslunni.

Skýringarmynd. Dæmi um skráningu á minjastað.

Í skýrslunni eru birtar upplýsingar um allar minjar á jörðunum tveimur sem deiliskipulagsreiturinn nær til. Þeir minjastaðir sem eru utan við deiliskráningarreiti eru einkenndir með ljósgráu lettri.

GK-292 Hof

Túnakort sem sýnir túnið á Hofi eins og það var 1916. Á kortið er merkt bajar- og útihús ásamt kálgörðum og heimreiðin að bænum eins og hún var á þessum tíma. Túnakort: Þjóðskjalasafn Íslands

Túnakort Hofs frá 1916 varpað ofan af loftmynd af sama svæði. Á kortinu eru hnítapunktur minjastaða rauðmerktir, uppmældar fornleifar sýndar sem gráir flákar og línulegar fornleifar sem gráar línur. Loftmynd: Loftmyndir ehf.

Sögulegar heimildir

Jarðarinnar er getið í Landnámu sem segir að Helgi bjóla hafi farið til Íslands af Suðureyjum og hafi numið (með ráði Ingólfs) "Kjalarnes allt millim Mógilsár og Mýdalsár [Miðdalsár]; hann bjó at Hofi" ÍF I, 50-51. Samkvæmt Landnámu gaf Helgi síðar Örlygi Hrappssyni frænda sínum hluta úr austanverðu landi sínu út að Ósvíflæk og bjó hann að Esjubergi. ÍF I, 54-55. Samkvæmt Kjalnesingasögu var landnám Helga mun stærra eða allt Kjalarnes "millum Leiruvágs ok Botnsár" ÍF XIV, 3. Samkvæmt sögunni tók Þorgrímur sonur Helga við föðurleifð sinni og reisti stórt hof í túninu. Í Kjalnesingasögu er hofinu lýst á eftirfarandi hátt: "hundrað fóta langt, en sextugt á breidd" ÍF XIV, 6-8.

c. 1200: Kirkja er talin upp á Hofi í Kirknaskrá Páls, DI XII 9.

1269-1298: Á dögum Árna biskups Þorlákssonar (biskup 1269-1298) bjó á Hofi Nikulás Pétursson. ÍF XIV, 40-41 og 43.

[1367]: lii. Andreskirkia ad Hofe a iiij kyr. xiiij bækur. Það er alltt eins og j Vilchinsbok; Hítardalsbók DI III 220

1397: a iiij kyr. portio cccc. síjdann Sveinn bondi atti. portio Ecclesiæ vmm vij ar medan Þordijs atte c oc einn eyrer; Máld DI IV 114 [jafngildir tíund af 60 hdr jörð]

1436: kemur fram í fornbréfi að Guðrún Sæmundsdóttir, frændkona Vigfúsar hirðstjóra Ívarssonar hafi erft Hof í plágunni miklu, en Vigfús hafi haldið jörðina leigulaust DI IV, 561

1491: Kemur fram í máldaga Brautarholtskirkju að landamerkjagarður var á milli Brautarholts og Hofa. Þar segir: "Hun aa heimaland allt fra gardi þeim er gengr aa [þess er gengr j milli Brautarholtz oh Hofa...] fjall upp og fram i sjo og til lækiaross arnarholz og Myrarholz kellda su aa ad rada sem gengr nedan j Langholtzvad" DI VII, 53

[litlu eftir 1500]: „Enn bokin heyrer til kirkiv sancti Andree a Hofi á kialarnese.“ Máld Engeyjar DI VII 51

1501: kemur fram í jarðaskiptasamningi að Grímur Pálsson skipti á Hofi (fyrir sextíu hundruð) ásamt fleiri jörðum við Þorvarð lögmann Erlendsson fyrir aðrar jarðir. DI VII, 583

1508 Jörðin er talin sem eign Þorvarðs lögmanns Erlendssonar (60 hdr) í kaupmálabréfi hans og Kristínar Gottskálsdóttur. DI VIII, 230.

1523 kemur fram í bréfi í fornbréfasafni að Erlendur Þorvarðsson fékk Ögmundi biskupi jörðina Hof til fullrar eignar í reikningsskap nokkurra kirkna "tí fullrar eignar og frials forrædis og lofadi at hallda kirkiunnar med kennimanna skylldu sem til ber" DI IX, 159

1526 fékk Ögmundur biskup Halldóri Magnússyni Hof til fullrar eignar gegn Barkarstöðum í Svartárdal, en í staðinn skyldi Halldór vera maður biskups og til styrktar kirkjunni. DI IX, 391-392

{**1598:** hálfkirkja á Hofi; AM 263 fol. bl. 63}

[1600]: Hof það er halfkirkjujörð j Bratuarholltz kirkju sokn. Lbs 268 4to, bl. 162b

[1600]: Hof A hofe j Brautarholltz kyrckiu sokn er halfkyrkia. af hennar eign vet eg ecki. JS 143 4to, bl. 374.

1686: 86 hdr og 160 álnir Old Icelandic land register (Björn Lárusson), 132

1695: 60 hdr. Old Icelandic land register (Björn Lárusson), 132

1704: 60 hdr. Bændaeign. JÁM III, 354.

1704: „Hjer segja menn að til forna hafi hálfkirkja eður bænhús verið, en ekki minnst fólk núlifandi, að þar hafi framin verið þjónustugjörð, þó hafa hjer til skamrar stundar sjest nokkrar leifar þeirri sögu til styrkingar.“ JÁM III, 355

1847: 60 hdr. 1847 JJ, 98.

1847: "Sýslumaður telur dýrleika á Hofi 27 h., á Jörfa 7 h., á Krók 10 h. og á Lykkju 10 h.,..." JJ, 98 (nmgr.)

Landsbættir og gæði

Túnakort 1916: Tún telst 6 teigar, rúmlega helmingur sléttað, kálgarðar 1130 m². Eignarhald jarðarinnar er nokkuð flókið 1703 en þá eiga tveir mektarmenn í Skaftafellssýslu (Vigfús og Magnús Ísleifssynir) 22 hundraða hlut í jörðinni, ekkjan Hólmfríður Snorradóttir (sem býr annars staðar) átti þá 8 hdr í jörðinni og Kolbeinn Snorrason (einnig búsettur annars staðar) 2 hdr. Samanlagt virðist því heimajörðin metin á 33 hdr. og reiknast þar í (skv. JÁM) hjáleigurnar Grófartún (292:038) og Prestshús (292:039). Í jarðabókinni er Jörvi (GK-293 - 7 hdr), Krókur (GK-294 - 10 hdr) og Lykkja (GK-295 - 10 hdr). Umfjöllun um jörðina er skipt upp eftir eignahlutum. JÁM III, 355 og áfram.

"Geldnauta og hesta upprekstur hefur frá þessari jörðu um langan tíma verið brúkaður til sumarbeitar upp á Mosfellsheiði þangað sem heita Hvannavellir, og það frí og átölulaust. Nú um stundir síðan menn urðu hjer svo fátækir, að þeir áttu ekki slíkan pening, hafa þeir þetta ekki megnað að brúka. Torfristu og stungu á jörðin hjálplega, en frá heimabænum er hún mjög örðug. Móttak til eldiviðar á jörðin að vísu bjarglegt, en er þó erfitt fyrir foruðum, ef þar væri tekið sem best hagnar á jörðinni og minni er eftirtekja á eldiviðnum. Selveiði meina menn að vera mætti nokkur og hefur hjer þó ekki brúkuð verið. Rekavon lítil. Sölvafjara lítil mjög. Hrognkelsafjara litlu betri. Skelfiskfjara ekki nema til beitu. Heimræði er árið um kring og ganga skip ábúenda eftir hentugleikum; hafa hjer og stundum til forna inntökuskip gengið og aðkomandi sjófólk verið um vertíð og fram á sumur, meðan fiskurinn gekk hér vel að landi. Nú síðan fiskiríði aflagðist, er það að mestu aflagt. Öngvar hafa hjer verbúðir verið, heldur hafa sjómenn, þegar voru, haft herbergi, þjónustu og soðning hjá bændum og hjá bændum og hjáleigumönnum. Undirgift meina menn að

hafi verið gefin með hvörju slíku inntökuskipti, en hvað mikla vita menn ei, og hafi þá undirgift tekið bændur en ekki landsdrottinn. Eitt skip landsdrottins að Lykkju, Sigríðar Hákonardóttur, hefur hjer gengið undirgiftarlaust, 2a manna far og ekki stærra. Vertíð hefst hjer sem annars staðar á Suðurnesjum um Kyndilmessu og endast að Hallvarðarmessu venjulega. Fengur allur skiptist að jafnaði. Skiphlutur er einn af tveggja mannaferi árið um kring og engin skipleiga. Af fjögurra manna feru eru tveir skiphlutar um vertíð og engin skipleiga, utan vertíðar í skiphlutur og engin skipleiga. Langræði er mikið ef ekki gengur fiskur inn á fjörðu. Ey á jörðin hálf til móts við Brautarholt, sem Andriðarey heiti, þar á jörðin slægjur og eggvers von nokkra, sem nú um mundir er mjög gagnlítill, en hefur áður betra verið. Til dúntekju er á eyjunni ekki að telja. Sölvafjara er þar gagnvænleg og rekavon nokkur. Túnum jarðarinnar spilla stórviðri. Engar öngvar nema í eyjunni. Landþröngt er á þrjá vegi, en á hinn fjórða liggur meginland jarðarinnar, sem að mælir miklum ágangi af kvikfjenuði kringum liggjandi jarða, sem landþröngvar eru. Sjór brýtur land af hjáleigunni Presthúsum og engið á eyjunni. Flæðihætt er mjög fyrir sauðfje bæði vor og vetur. Sandfjúk spillir túni að neðanverðu. Stórviðrasamt so hætt er bæði húsum og heyjumog hefur af því margoft skaði orðið. Selstaða segja menn að hjeðan hafi brúkuð verið á Blikdal, þar sem heita Hofsel gömlu, hvort frí eða fyrir toll nokkurn til Brautarholts vita menn ekki. Lending er hin besta og brest aldrei." JÁM III, 259-260. Í stuttu máli sagt voru 1703 tvær hjáleigur taldar með heimajörðinni og þrjár aukalega sem var útskipt og áttu sinn eigin dýrleika.

Árið 1847 voru aðeins talin býlin Lykkja, Krókur og Jörvi en snemma á 20. öld byggjast nýbýlin Grund (1921) og Bergvík (1919). Árið 1967 eru sex býli (auk Hof) í byggð í hverfinu: Krókur, Lykkja, Jörvi, Krókshús og Bergvík. Þorsteinn Jónsson, 211-285. Andriðarey var í eigu Hof fram yfir 1800 en Hof lét sinn hluta eyjunnar í skiptum fyrir Eystri-Vallá sem var nýtt sem slægjuland (Upplýsingar úr MA ritgerð Margrétar Bjarkar Magnúsdóttur, 38).

Fasteignamat 1916: Við Hofsvík (höfn), samtýnis Króki og Lykkju. Tún voru þá 6 teigar „slétt og sléttað mestalt“ Taða talin 220 hb. Sáðr. 1130 m². Uppsk. um 30 tn.— Tún girt og sumt slægnanna, útslægjur þerringsmýrar heimavið, Hofslóð uppi við Esju og engi Eystri-Vallár, er lá undir Hofshverfi, útskipt. Útheyskapur allur talinn 400-500 h.b. Land Hofshverfis mýrlent og móar á langt upp á Esjuna, sem lítið er annað en skriður og klettur, nægt að sumri og hagsælt á vetrum fyrir hross og sauði. Á nú hver jörðin sína skák, Hof mest. Kostir og ók sem Lykkja. Vatnsból óþrotsbrunnur í eldhúsi (en samkvæmt hjátrú má aldrei byrgja, þó börn detti í!). Land- og malarnáma við sjóinn (notað nú frá Rvík 1917). Áhöfn 8 kýr, 14 hross, 120 fjár -5-6 manns að heya Hús: Íbh. að mestu timburh. 7.5 + 3.8 (12 + 6 ál) + viðbygging. Eldhús 50, fjós f. 9. 100, Hjallur 30, Hlaða steipt f. 300 f., hlaða f. 200, 100. Hesthús f. 10 (Steypufló, járnbað), 100, fjárhús f. 70, 70 (notað fjárhús á Jörva líka)." Í fasteignamati kemur einnig fram (krotað inn á eldra matið): 1930:

"Steypt íbúðarhús, túnauki, girðingar og Jörvi fallinn undir Hof að mestu. Fráselt: rönd lands meðfram sjó einnig frá Jörva og Bergvíkurlandsblettur. Eig. Þórður Sveinsson Kleppi: "Ath! Björn Kristjánsson bankastjóri í Rvík segist eiga (hann átti áður Hof) námarétt í Hofslandi, en hann er nú arðlaus eign, og ekki hægt að meta nema til málamyndunar. 1930 Fallið til jarðareig. aftur"

Í bókinni Kjalnesingar segir: "Hofsland var mýrlent og klapparholt. Um Hofsfloðin er áður getið. Þau eru nú framræst og þar er mikil nýrækt. Jarðvegur er djúpur og halli landsins góður. Eigandinn hafði um skeið áhuga á að reisa þarnan nýbýli og byggja þá helst í grend við Strýthóla. Þaðan er mjög víðsýnt. Af þessari ráðagerð varð þó ekki, en væntanlegt býli hlaut þó nafn. Esjubær skyldi það heita" Þorsteinn Jónsson, 212. Samkvæmt Kjalnesingum fór jörðin í eyði 1966. Þá átti Páll S. Pálsson hæstaréttarlögmaður hana en ekki var á henni búið.

GK-292:001 Hof bæjarhóll bústaður

361890 418410

"Bærinn stendur upp frá Hofsvík," segir í örnefnaskrá. Bæjarröðin sem merkt er inn á túnakort frá 1916 hefur samanstðið af röð húsa sem snúið hafa norðvestur-suðaustur og snúið að bæjarhlaði sem var suðvestan við bæjarröðina. Af túnakortinu að dæma virðast þá hafa þar staðið fimm hús í röð og það fimmta að húsabaki norðvestarlega (þ.e. norðan við röðina) en virðist tengjast með stökum vegg. Öll bæjarhúsin, sem og bæjarhóllinn eru skráð undir þessu númeri en önnur mannvirki s.s. stakstæð hús og kálgarðar undir sérstökum númerum (005-007, 030). Að auki er á bæjarhólnum skráður öskuhaugur 045 og Fornmannabrunnur 010 en sá síðarnefndi var þó innandyra í bæjarhúsunum. Hnit fyrir kirkju 002 var einnig tekið á bæjarhólnum þótt staðsetning hennar sé í raun óþekkt (sjá nánar 002). Á bæjarhólnum standa nú tvö hús, annars vegar íbúðarhús suðaustar og hins vegar hlaða um 13 m norðvestar en bæði hús voru byggð árið 1921 samkvæmt fasteignamati.

Bæjarhóllinn er á náttúrulegri hæð eða holti í landinu. Ofan á holtinu hafa safnast upp mannvistarlög á bæjarhólnum en ekki er alls staðar auðvelt að greina hvar náttúrulegu holtinu sleppir og mannvist tekur við. Utan lítils afgirts reits á háhólnum er svæðið nú nýtt fyrir hrossabait og ber þess talsverð merki.

Gróflega áætluð stærð bæjarhólsins á Hofi uppmæld og afmörkuð með ljósgráum, hálfgegnsæum lit. Tunga austan hans var skráð undir sérstöku númeri (sjá 030). Loftmynd: Loftmyndir ehf

Ef allt er tekið með má segja að bæjarhóllinn sé gróflega áætlað um 100 x 70 m stór ef með er talin tunga sem gengur til austurs frá bæjarhólnum (sjá nánar 030). Hann snýr austur-vestur. Sá hluti bæjarhólsins sem rís hæst er hins vegar um 66 x 47 m stór og snýr norðvestur-suðaustur. Frá þeim stað þar sem bæjarhóllinn rís hæst og niður á jafnsléttu fyrir vestan eru allt að 4 m. Til suðurs frá bæjarhólnum gengur tunga sem endar við mýri sunnan við bæinn og er það sá staður sem gjarnan hefur verið beint á í tengslum við meint hof/hofkeldu á jörðinni (sjá 003). Íbúðarhúsið er um 8 x 7,5 m stórt að grunnfleti. Greinilegt er að húsinu hefur verið haldið við lengi fram eftir en að á síðustu árum hefur það látið á sjá. Mikið af glerbrotum sem líklega eru úr gluggum hússins eru er í kringum það og allir gluggar hafa verið byrgðir. Húsið er tvílyft með risi á steinsteyptum grunni. Á norðurgafli er hurð og einn gluggi í risi. Á austurhlið eru þrír litlir gluggar til austurs en þrír stærri gluggar á efri hæð og nýlegur veluxgluggi á þaki. Á vesturhlið eru á jarðhæð tveir stórir gluggar og hurð lengst til suðausturs og þrír stórir gluggar á hæðinni fyrir ofan. Í þaki er þar stór kvistur. Á suðurgafli er aðeins einn lítill gluggi í risi. Hlaðan snýr eins og húsið eða ANA-VSV og er 12 X 5 m að grunnfleti. Af túnakorti mætti ætla að gamli bærinn sem stóð í Hofi 1916 hafi verið á milli núverandi íbúðarhúss og hlöðu, þó e.t.v. nær hlöðunni, eða fast sunnan hennar. Engin ummerki sjást um bæjarhúsin sem stóðu 1916. Yst eða norðvestast á bæjahólnum er raflínustaur.

Bæjarhóll GK-292:001. Mynd til vinstri er tekin með dróna, horft til norðvesturs. Á mynd til hægri er horft til suðurs að húsunum tveimur sem enn standa á bæjarhólnum.

Bæjarhólnum hefur talsvert verið raskað, m.a. af byggingu húsanna tveggja. Hvorugt þeirra er þó með kjallara en svo virðist sem grunnur þeirra hafi verið tekin ofan í bæjarhólinn og hann hafi þá verið fluttur út eða efni rutt til fyrir bygginguna. Hugsanlegt er að eitthvað af umrótinu hafi átt sér stað þegar gamli bærinn var jafnaður við jörðu. Af íbúðarhúsinu að dæma hefur það og umhverfi þess verið grafið allt að 1 m niður í bæjarhólinn, frá þeim stað þar sem hann var hæstur. Í kringum íbúðarhús og hlöðu er afgirt svæði en hrossabeit annars allt í kring. Afgirta svæðið er um 0,5 m hærra en bæjarhóllinn sunnan við. Talsvert rask er bæði innan og utan hólfs. Svæðið sunnan í bæjarhólnum er alveg úttraðkað og komið í svað. Innan girðingar hefur hins vegar líka verið mikið rask, svæðinu hefur sjálfsagt fyrst verið rutt til þegar íbúðarhúsið var byggt en á síðustu áratugum hefur einhverjum húsum verið rutt til, jarðvegur færður til, mön eða skjólbelti rutt upp suðvestan í hólnum o.s.frv. Í sverði má næstum alls staðar sjá mannvistarleifar s.s. glerbrot, dýrabein, leirker, járnleifar, steypu o.s.frv. en ekki fundust ummerki. Guðmundur Ólafsson fornleifafræðingur tók loftmyndir af Hofi 1981 og gróf einn lítinn könnunarskurð inni í hlöðunni á bæjarhólnum. Að hans sögn kom lítið út úr því en ekki var gengið frá formlegri skýrslu um uppgröftinn þótt hún sé að nafninu til hluti af skýrsluröð Þjóðminjasafnsins. Þrátt fyrir að mikið rask hafi átt sér stað á bæjarhólnum er ólíklegt annað en að þar séu talsverðar mannvistarleifar enn undir sverði. Rétt er að minna á að klébergsbrot fannst í öskuhaugi á Hofi snemma á 20. öld og er líklegast að haugurinn hafi verið á bæjarhólnum eða við hann (sjá 042). Borgarsögusafn skráði staðinn undir númerinu 292-1 1999. Í texta þeirra eru húsin mæld upp af túnakorti og þar kemur fram að: "Samanlagt var bærinn 26 m á breidd en húsin voru mismunandi á lengd. Húsið sem var annað til hægri frá tröðinni var 10 m á lengd en hin fjögur voru um 4 m. Bakhúsið var 4 m x 6 m og stóð 4 m fyrir aftan vestasta húsið í bæjarröðinni (Túnakort 1916)."

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Hof, 1, Túnakort 1916, Hof: Óútgefin skráning Borgarsögusafns, Margrét Björk Magnúsdóttir, 84, Guðmundur Ólafsson, munnleg heimild

292:002 heimild um kirkju

361921 418396

Kirkja var áður á Hofi og er getið um hana í mörgum fornum heimildum. Í elstu heimildum kemur fram að hún var helguð heilögum Andrési.

c. 1200: Kirknaskrá Páls, DI XII 9

[1367]: lii. Andreskirkia ad Hofe a iiij kyr. xiiij bækur. Það er alltt eins og j Vilchinsbok; Hítardalsbók DI III 220

1397: a iiij kyr. portio cccc. síðann Sveinn bondi atti. portio Ecclesiæ vmm vij ar medan Þordijs atte c oc einn eyrer; Máld DI IV 114 [jafngildir tíund af 60 hdr jörð]

[litlu eftir 1500]: Enn bokin heyrer til kirkiv sancti Andree a Hofi á kialarnese. Máld Engeyjar DI VII 51

8.7.1523: beiddunzt [vér Ögmundur biskup] þar reikningskapar Strandarkirkju og neskirkju. hofskirkju og breiðabolstadar halfkirkju j aulvesi. Beiddunzt wier þar reikningskapar og fiengum ecki. ... greindur Erlindur [Þorvarðsson lögmaður] ... fieck oss hof j reikningskap greindra kirkna tii fullrar eignar og frials forrædis og lofadi at hallda kirkiunnar med kennimanna skyldu sem til ber þwi gáafum wier hann og giordum aullungis kwittan og akiærulausan um reikningskap greindra kirkna. sem þar til hafdi fallit. DI IX, 159.

{**1598:** hálfkirkja; AM 263 fol. bl. 63}

[1600]: Hof það er halfkirkjujord j Bratuarholltz kirkiu sokn. Lbs 268 4to, bl. 162b

[1600]: Hof A hofe j Brautarholltz kyrckiu sokn er halfkyrckia. af hennar eign vet eg ecki. JS 143 4to, bl. 374.

1704: Hjer segja menn að til forna hafi hálfkirkja eður bænhús verið, en ekki minnst fólk núlifandi, að þar hafi framin verið þjónustugjörð, þó hafa hjer til skamrar stundar sjest nokkrar leifar þeirri sögu til styrkingar. JÁM III, 355.

Ekki er lengur vitað nákvæmlega hvar kirkjan á Hofi stóð. Engar vísbendingar eru um annað en að bærinn á Hofi hafi ætíð verið á þeim stað sem íbúðarhúsin standa enn og lang líklegast verður að teljast að kirkjan hafi verið á eða við bæjarhólinn. Hnit var því tekið á bæjarhólnum en rétt að ítreka að það er gróflega áætluð staðsetning og óvissa því mikil. Eygló Gunnarsdóttir heimildamaður kannaðist ekki við að nokkru sinni hefði verið komið niður á mannabein á bæjarhólnum þrátt fyrir nokkrar framkvæmdir.

Bæjarhóllinn er á náttúrulegri hæð eða holti í landinu. Ofan á holtinu hafa safnast upp mannvistarlög á bæjarhólnum en ekki er alls staðar auðvelt að greina hvar náttúrulegu holtinu sleppir og mannvist tekur við. Utan lítils afgirts reits á háhólnum er svæðið nú nýtt fyrir hrossabeit og ber þess talsverð merki. Kirkjan fékk númerið 292-14 í skráningu Borgarsögusafns.

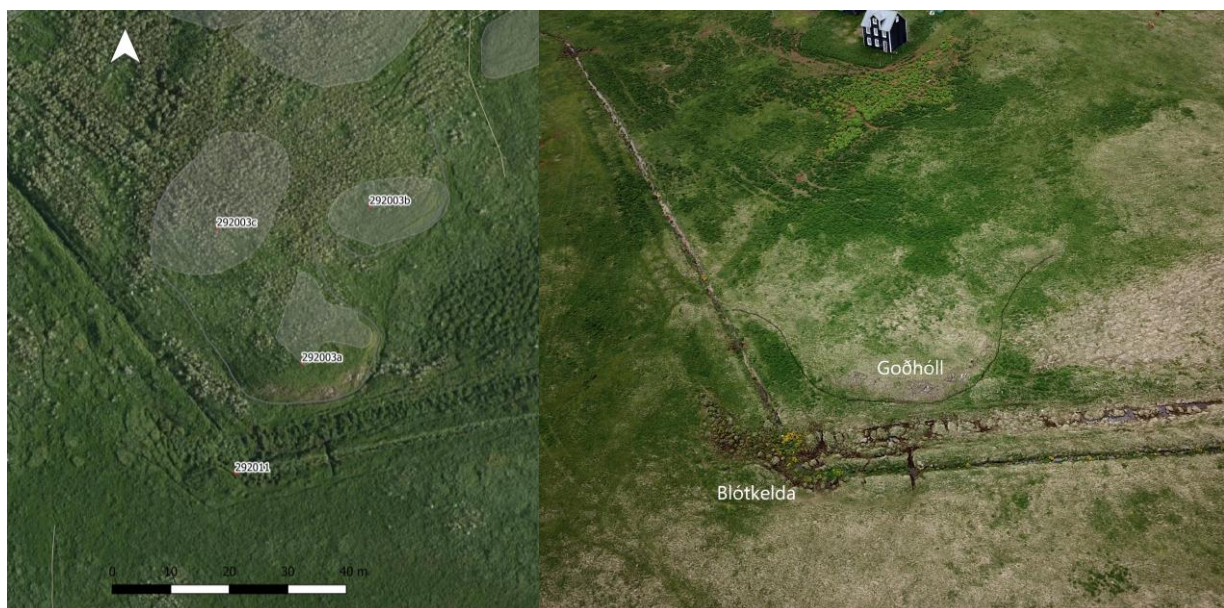
Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: DI XII 9, Hítardalsbók DI III 220, Máld DI IV 114, DI VII 51, DI IX, 159, AM 263 fol. bl. 63, Lbs 268 4to, bl. 162b, JS 143 4to, bl. 374, JÁM III, 355, Hof: Óútgefin skráning Borgarsögusafns

GK-292:003 *Goðhóll/Höftóft* heimild

361921 418308

Kjalnesingasögu segir: "Hann (Þorgrmr) var blótmaðr mikill; lét hann reisa hof mikit í túni sínu, þar var c fóta langt [30-35 m], en sextugt á breidd". Í sögunni er hofinu lýst á eftirfarandi hátt: „Innri hluti hofsins var hringlaga með hvolfpaki, allt tjaldað og með gluggum. Þar stóð Þór fyrir miðju og önnur goð til beggja handa. Fyrir framan Þór var stallur sem var mikil listasmíði og keaddur að ofan með járn, eins konar altari. Þar var látinn loga eldur sem aldri skyldi slokkna; það kölluðu þeir vígðan eld. Á þessum stalli lá stór hringur gerður úr silfri. Þann hring átti goðinn að hafa á hendi sér þegar hann sótt mannfundi. Við þann hring áttu menn að sverja eiða þegar sakamál voru afgreidd. Á þessum stalli stóð einnig bolli úr kopar. Í hann átti að renna blóð úr þeim dýrum eða mönnum er blótað var. Blóðið var kallað hlaut og bollinn hlautbolli. Hlautinu var svo slett á viðstadda þegar blótað var en kjöt af því fé sem var blótað var etið í blótveislunni. En ef þeir blótuðu mönnum, þá var þeim steipt ofan í fen það er var utan við dyrnar. Það kölluðu þeir blótkeldu“ Í Melabók Landnámu segir: "Hof í Vatnsdal ok Hof á Kjalarnesi hafa hér á landi stærst verit, eikum(?) stórt hundrað fóta á lengt, það syðra var ok LX fóta breitt". Árni Magnússon getur um hofið í Chorographica islandica en þar segir: "Hjá Hofi á Kjalarnesi sést enn til hofstóptanna, þó ekki heima við bæinn heldur utar í landareigninni, kannske bærinn hafi fluttur verið." Presturinn

Meint staðsetning Goðhóls. Til vinstri má sjá uppmældar þústir á þessum slóðum en á drónamynd til vinstri er horft yfir sama svæði og skáhalt til norðurs, heim að bæ.

á Breiðabólstað á Skógarströnd getur um minjar af hofi Þorgríms goða í fornleifaskýrslu sinni (1817): "Rústir af hofi Þorgríms goða, er Kjalnesinga saga umgetur." Kristian Kalund fjallar um hofið í bók sinni um Íslenska sögustaði og virðist þar klárlega vísa á þann stað sem æ síðar hefur verið bent á sem mögulegan Goðhól. Í bók hans segir: "Nokkru norðvestar, suðvestan undir Esju, er annar aðalvettvangur atburða í Kjalnesinga sögu, en það er bærinn Hof, á grasi vöxnum hól nálægt sjó. Nokkur hundruð álnum fyrir sunnan bæinn er lág hæð, sem nefnist "Goðhóll"; þar á að hafa staðið hofið mikla sem Þorgrímur goði, sonur Helga, reisti samkvæmt sögunni. Þar sést nú engin tóft, en samkvæmt gömlum frásögnum eiga að hafa sést þar ummerki í upphafi þessarar aldar; [Nmgr. 74-75. - Finnur Magnússon: Bidrag til nordisk Archæologie Kbh. 1820, 104] engin ástæða er a.m.k. til að efast um, að þarna hafi staðið hof, það sýnir nafn bæjarins. Kjalnesinga saga segir einnig frá þvertrjám í skálanum á Hofi, sem upphaflega höfðu verið í hofinu, en Ólafur Jónsson lét um miðja 13. öld kljúfa þau sundur, er hann lét breyta skálanum, og voru þau þó enn allgild. Frásögn sögunnar um hofið styðzt þannig við forn munnmæli. Neðan við bæinn er kelduland eitt, en vatnspyttur er sunnan undir Goðhól, og er talið, að hann sé "blótkelda" sú sem mönnum var steipt í, þeim er til blóts voru hafðir, að tali sögunnar. [Nmgr.: Sigurður Vigfússon taldi nær engar fornminjar sýnilegar á Hofi, er hann kom þar, sjá neðar.] Sigurður Vigfússon skoðaði svæðið skömmu fyrir 1880 og lýsti staðnum á eftirfarandi hátt: "Litlar eða engar leifar sjást nú af hofi þessu; austan til við bæinn í túninu hefur verið gamall heygarður, sem nú hefir að mestu leyti verið gjörður úr kálgarður, þar suður af gengr langr hóll og nokkuð mjór fram í mýrina, sem nú er kallaðr Goðhóll; á hofið að hafa staðið þar eftir munnmælum; framan til í hólnum er bergklöpp, og þvert fyrir framan hann er kelda eða fen, sem kölluð er blótkelda, enn niðr á hólnum sjálfum sjást engin merki til tóttar. Niðr frá kálgarðinum sést fyrir dálítilli girðingu, sem auðsjáanlega er ekkert úr hofinu, heldur eitthvað nýjara; þar fyrir neðan, ofan til á Goðhólnum, er eins og lægð og þar umhverfis lægðina er eins og vottaði fyrir einhverri upphækkun. Eg kannaði það alt með stálstaf mínum, og fann þar grjót á þrjár hliðar djúpt niðr, enn að ofan er eins og hin girðingin liggi fram undir lautina. Breiddin á milli þess, er eg fann grjótið niðri í, er hér um bil 40 fet. Ég get alls eigi sagt, hvort þetta eru nokkur mannaverk eða ekki, enn sé það, þá eru þau gömul. Eg skal og geta þess, að Hofi eru allar byggingar byggðar nær því úr tómu torfi, því að þar er nær engan stein að fá í nánd. Þetta eru allar þær leifar sem ég gat séð á þessum stað, ef það annars gæti heitið því nafni. Það er eigi óhugsandi, að þetta kynni að vera endirinn á hofinu, en hinn hluti hofsins sé undir girðingunni og heygarðinum, sem áður var um talað. Enn eitt er hér, sem sýnist nokkuð óeðlilegt, sem er, að hofið hefir þá staðið í nokkrum halla, nl. endi þess undan brekkunni, ef þetta skyldi vera leifar af hofsendanum; annars þykir mér jafnvel eðlilegra, að hofið hafi staðið lengra upp frá Goðhólnum, þar sem gamli heygarðurinn var, þvíáð þar fyrir gæti vel heitið Goðhóll þar niðr

undan, sem gengur fram í mýrina fram að Blótkeldunni. Það væri helzt tiltök að rannsaka, þar sem ég þóttist finna grjótið neðri í; kæmi þá í ljós, hvort þar eru nokkur mannaverk eða ekki. Eg skal geta þess, að fram á Goðhólnum hefir ekki hofið getað staðið, nema það hafi verið gjört af timbri, eða tóftin sléttuð út." Brynjúlfur Jónsson skoðaði staðinn 1890 og segir hann í umfjöllun sinni "Að Hofi á Kjalarnesi er sýnd hoftóft; skoðaði ég hana í vor. Hún er í túninu suðaustur frá bæjarhlaðinu hjá tröðinni. Mjög er hún niðursokkin; sér þó fyrir veggjum, nema vesturhliðarvegg neðri tóftarinnar. Þar gat verið þilveggur. Efri tóftin (goðastúka?) er 6X6 fðm. [11,2 x 11,2 m miðað við danskan faðm] út fyrir vegg; virðast dyr á suðvesturhorni. Neðri tóftin er 6 X 8 fðm [11,2 x 15 m miðað við danskan faðm]. Efasamt tel eg að þetta sé hin rétta hoftóft. Hún líkist öllu fremur tveim litlum sáðgörðum. Yfir ótrúlega vídd gátu menn samt reft með stoðrefti". Í örnefnaskrá er getið um örnefni sem tengjast meintu hofi en þar segir: "Hofstangi skilur hana [Jörfavík] og Hofsvík. Hofið gæti verið komið undir sjó og hefði þá staðið neðan við húsið, sem nú er. Ofan við láglandið er klapparhóll, sem heitir Goðhóll, en neðan hans var kviksyndi, sem hét Blótkelda". Svo virðist sem sáðgarðarnir tveir sem Brynjólfur getur um hafi þá verið nær sjálfum bæjarhólnum og hugsanlega sömu garðar og Sigurður gat lauslega um í lýsingu sinni. Í athugasemdum við örnefnaskrá segir: "Goðhóll er neðan við bæinn, til vinstri frá bæ," Staðurinn var friðlýstur 1938 og byggir friðlýsingin á lýsingu Brynjólfs. Í friðlýsingaskrá segir: "Hoftóft", svo nefnd, suðaustur frá bæjarhlaði, hjá tröðinni. Sbr. Árb. 1902: 35. Skjal undirritað af MP 25.10.1930. Þinglýst 17.11.1938. Í mastersritgerð Margrétar Bjarkar Magnúsdóttur kemur fram að í spjaldskrá Þjóðminjasafns megi finna upplýsingar um að Kristján Eldjárn hafi farið að Hofi 18. júlí 1965 og að hann hafi þá talið svæðið lítið breytt frá því að Brynjúlfur heimsótti það 1901 og taldi minjarnar ekki þesslegar að þær væru líklegt hof. Hann taldi því ekki ástæðu til að setja upp friðlýsingamerki. Líklegast verður að telja að sáðgarðarnir sem Brynjúlfur getur um hafi verið á svipuðum slóðum og kálgarður sem merktur er inn á túnakort frá 1916 og skráður er undir númerinu 007 í skrá þessari. Þó er hugsanlegt að frekari ummerki hafi verið sunnar, sjá 003c. Annars virðast hugmyndir um mögulegt hof lengst af (a.m.k. í rituðum heimildum frá síðari hluta 19. aldar og þeirri 20.) hafa tengst tungunni sem gengur út úr bæjarhólnum til SSA. Umrædd tunga er um 55 x 50 m stór og endar í greinilegum hól ofan við mýrarkeldu sem nú hefur verið ræst fram. Framan í umræddum hól er bergklöpp.

Nú eru sinuvaxin tún í kring og svæðið nýtt sem beitarhólf fyrir hross. Hrossatað og upprót er víða í kring en ekki á sjálfum Goðhólnum. Neðan eða austan við hólinn er L-laga skurður enda hefur verið mjög deiglent þar en tilraunir gerðar til að ræsa svæðið fram. Sléttur túnfláki er ofan skurðinn, þá mjótt og langt þúfnabelti og enn allra næst fjörunni er svo annað fremur slétt belti.

Horft frá meintri Blótkeldu upp að Goðhóli, horft til NNA

Um langt skeið hafa menn helst talið að hinn meinti og friðlýsti Goðhóll í landi Hofs hafi verið þar sem lágur hóll eða tunga skagar fram í sléttlendið tæpum 100 m SSA við bæinn. Hér er umræddur hóll og nánasta umhverfis hans skráð undir þessu númeri þótt rétt sé að ítreka að alls er óvíst hvort nokkru sinni hafi verið bygging á þessum stað. Við skráninguna 2019 var öll tungan sunnan við bæ (sú sem endar í Goðhól) mæld upp. Sjálfur tunguendinn sem gjarnan hefur verið nefndur Goðhóll fær hér bókstafinn A til aðgreiningar en ofan hans eru ógreinilegar þústir á tveimur stöðum sem báðar voru mældar upp og einkenndar með bókstöfunum B og C. Tungan virðist náttúrulegur hóll að mestu og sérstaklega suðurendi hennar sem oftast er nefndur Goðhóll. Til marks um það er 15-20 m langt klettabelti framan í honum ofarlega. Engar vísbendingar sjást um mannvistarleifar á hólnum sem er 20-30 m í þvermál. Á honum er þúfnablettur (smáþýfi) sem er um 15 m í þvermál en virðist ekki vera vísbending um mannvistarleifar undir sverði (en sker sig vissulega frá umhverfinu og er afgerandi). Engar vísbendingar um mannvistarleifar var að finna á tunguendanum. Um 28 m ofan eða NNA við tunguendann er hóll eða þúst sem hér fær bókstafinn B. Þústin er fremur lítil en er afgerandi og slétt í toppinn (þar vex mosi). Ef allt er talið er þústin 21 x 11 m að stærð austur vestur en háhóllinn er mun minni eða um 8 x 4-5 m. Þústin er varla nægjanlega stór til að líklegt geti talist að þar hafi staðið hús, nema smákoft hafi verið. Hún sker sig hins vegar vel frá umhverfinu (þ.e. lag hennar fremur en gróðurfar eða yfirborð) og ekki útilokað að þar gætu mannvistarleifar leynst undir sverði. Þar sem hún er hæst er hún a.m.k. 1,5 m hærri en sléttan fyrir neðan en hún rennur saman við brekkuna að norðanverðu. Þúst C er um 50 sunnan við íbúðarhúsið á Hofi en um 25 m NNV við enda Goðhóls A. Hún er skýrt afmörkuð, nema helst til suðurs og er 29 x 19 m að stærð NNA-SSV. Dæld er norðan við hana (austur-vestur) og fram

hjá mön/skjólgarði sem gerður hefur verið suðvestarlega í bæjarhólinn (og mótar norðurenda þústar). Þústin er 0,2-0,7 m hærri en umhverfið og greinilegt er að hún er á kafi í sinu og hvönn á sumrin. Svæðið er fremur flatt. Það er svolítið úttraðkað og greinilega stutt í moldarflag. Ofarlega á þessu svæði er lítil dæld, sem gæti verið yngri niðurgröftur. Þar er járnarusl og steypuleifar. Allt svæðið er umturnað og útsparkað eins og stærsti hluti bæjarhólsins. Ekki er fullvíst að neinar mannvistarleifar séu undir sverði á þessum lóðum en þústir B og C þykja þó líklegri en sjálfur Goðhóll A. Til að skera úr um mögulegar mannvistarleifar á þessum slóðum er nauðsynlegt að kanna það sem undir sverði leynist. Staðurinn var skráður af Borgarsögusafni árið 2002 undir númerinu 292--9.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: ÍF XIV, 7-8 402, Landnáma Melabók, 1843, 335, Árni Magnússon. 1955, 62, FF, 344; KK 1, 38-39; Sigurður Vigfússon. 1881, 67-69; Árb. Brynjólfur Jónsson. 1902 35, Ö.Hof, 2, Ö-Hofs aths,1, Hof: Óútgefin skráning Borgarsögusafns. Friðlýsingaskrá, 17, Margrét Björk Magnúsdóttir, 83

GK-292:004 heimild um útihús

361921 418444

Inn á túnakort frá 1916 er merkt útihús, tæpum 60 m NNA við bæ 001 og fast austan heimreiðar 008. Á þessum slóðum er hóll eða þúst en samkvæmt túnakortinu mætti þó ætla að húsið hefði ekki staðið á umræddum hól heldur norðan undir honum en þar sjást engin ummerki.

Á ljósmynd til vinstri má sjá svæðið þar sem útihús 004 stóð samkvæmt túnakorti (horft til SSA). Á myndinni til hægri hefur hóllinn sem tekur við fast sunnan við áætlaða legu útihússins verið mældur upp og er afmarkaður með gráum lit.
Loftmynd: Loftmyndir ehf

Nú eru sinuvaxin og smápýfð tún í kring og svæðið nýtt sem beitarhólf fyrir hross.

Samkvæmt túnakortinu hefur útihúsið skipst í tvö hól og verið um 68 m² að flatarmáli. Hóllinn sjálfur er hins vegar þess legr að hugsanlegt er að hús hafi staðið á honum. Hóllinn er 24 x 15 m að stærð og snýr NNA-SSA. Hann er 1,5-2 m hærri en brekkan austan við en annars 0,2-0,4 m herra en umhverfið. Framarlega í hólnum má á einum stað sjá klöpp og því er vel mögulegt

að hann sé alveg náttúrulegur. Borgarsögusafn skráði staðinn undir númerinu 292-3 2002.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1916, Hof: Óútgefin skráning Borgarsögusafns

GK-292:005 heimild um útihús

361921 418484

Samkvæmt túnakortinu var húsið lítill kofi, um 16 m² að stærð. Samkvæmt upplýsingum sem fást með því að leggja túnakort yfir loftmynd má áætla að húsið hefði verið við girðingarhorn sem nú markar af svæði umhverfis húsinn tvö á bæjarhólnum og um 7 m sunnan við núverandi íbúðarhús á Hofi. Engin ummerki sjást nú um húsið á yfirborði. Á þessum slóðum er nú úttroðið moldarsvað, grjót og steypuleifar víða í sverði ásamt margskonar öðru rusli sem er án samhengis. Borgarsögusafn skráði staðinn undir númerinu 292-4 árið 2002 en engin ummerki sáust þá heldur um húsið.

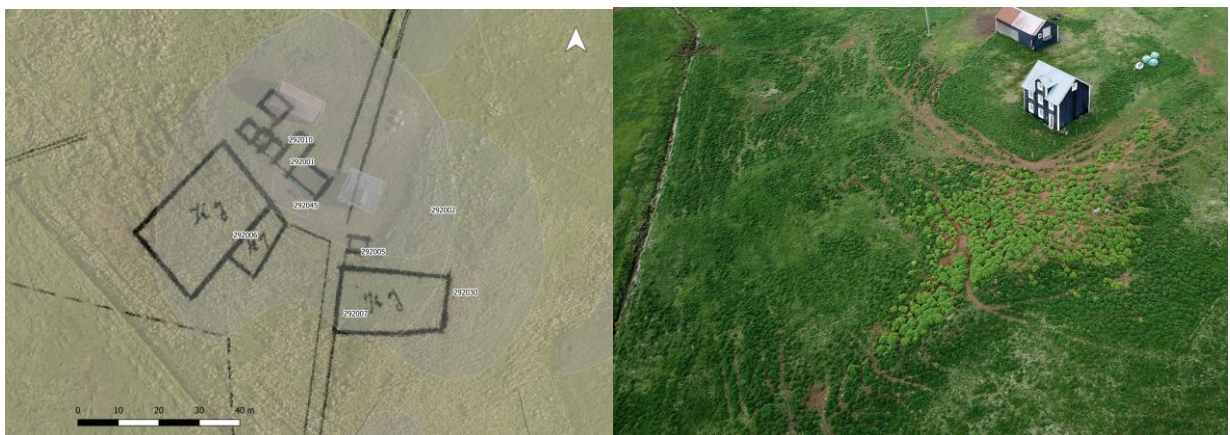
Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1916, Hof: Óútgefin skráning Borgarsögusafns

GK-292:006 heimild um kálgarð

361871 418391

Inn á túnakort frá 1916 voru merktir tveir sambyggðir kálgarðar beint sunnan eða SSV við bæ 001 og hefur bæjarhlaðið verið á milli. 5-10 m hafa verið á milli bæjar og kálgarðs. Undir númerinu 006 er skráður sá kálgarður sem var beint neðan við gamla bæinn 001 í Hofi. Samkvæmt túnakortinu voru tveir sambyggðir kálgarðar á þessum stað og var sá stærri skv. kortinu um 30 x 20 en sá minni 16 x 7 m stór. Afliðandi brekka er beint niður af hlöðunni, þar sinuvaxin. Á þeim slóðum er brekka í afliðandi halla til SSV. Suðausturhluti svæðisins er útraðkað svað en svæðið verður grónara eftir því sem norðvestar dregur.

*Meint staðsetning útihúss 005 og kálgarða 006 og 007 samkvæmt túnakorti frá 1916 sýnd ofan á loftmynd (itl vinstri).
Drónamynd af sama svæði til hægri (horft til NNV). Loftmynd: Loftmyndir ehf.*

Engin ummerki sjást um kálgarðana tvo sem þarna voru (sambyggðir) samkvæmt túnakortinu. Borgarsögusafn skráði staðinn undir númerinu 292-5 árið 2002 en engin ummerki sáust þá heldur um garðinn.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1916, Hof: Óútgefin skráning Borgarsögusafns

GK-292:007 heimild um kálgarð

361898 418371

Inn á túnakort frá 1916 er merktur kálgarður tæpum 20 m SSA við bæ 001 og fast austan við heimreið 008. Kálgarðurinn var um 25 x 15 m stór samkvæmt túnakortinu. Engin ummerki sjást um kálgarðinn en frá íbúðarhúsinu tekur við brekka í halla til SSV á þessum slóðum.

Svæðið er að mestu svað með grjóti, steypuleifum, leirkerjum og glerbrotum. Í svaðinu vex greinilega stöku njóli að sumarlagi en hrossabeit kemur líklega í veg fyrir frekari gróður. Engin merki um kálgarðinn sjást.

Öllu svæðinu hefur verið umturnað og jarðvegur talsvert færður til. Á þeim slóðum sem kálgarðurinn hefur verið hefur jarðvegi verið hrúgað upp í geysimikla mön eða skjólgarð niður brekkuna sem er L-laga. Svæðið er að mestu svað með grjóti, steypuleifum, leirkerjum og glerbrotum. Í svaðinu vex greinilega stöku njóli að sumarlagi en hrossabeit kemur líklega í veg fyrir frekari gróður. Engin merki um kálgarðinn sjást á yfirborði. Borgarsögusafn skráði staðinn undir númerinu 292-5 árið 2002 en engin ummerki sáust heldur þá um kálgarðinn.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1916, Hof: Óútgefin skráning Borgarsögusafns

292:008 gata traðir

361934 418504

Inn á túnakort frá 1916 er teiknuð heimreið sem legið hefur að bænum í Hofi frá NNA og fram hjá bænum fast austan hans og þá áfram til suðurs að sjó. Nyrðri hlutinn er um 160 m frá norðurjaðri túns og að bæ 001 en suðurhlutinn tekur við sunnan bæjar og liggur langleiðina að sjó og er um 190 m langur. Ummerki um traðirnar eru vel greinilegar nyrst frá túnjaðri og langleiðina heim að íbúðarhúsinu á Hofi. Þær hverfa þó um 30 m norðan við núverandi íbúðarhús. Traðirnar lágu um bæjarhlaðið, austan við bæjarröðina og svo áfram til suðurs milli tveggja kálgarða 006 og 007 sem voru sunnan í bæjarhólnum. Á þessum slóðum sjást engin merki traðanna og í raun eru merki traðanna sunnan í heimatúninu næstum alveg horfin. Á kafla má þó greina rák í túnið í þeirri stefnu sem traðirnar hafa legið, á 60-70 m kafla, rétt áður en komið hefur verið suður fyrir túnjaðar. Traðirnar liggja í gegnum tún sem nú er orðið sinuvaxið. Svæðið er nú nýtt fyrir hrossabeit.

Traðirnar eru mjög greinilegar frá norðurjaðri túnanna (eins og þau voru skv. túnakorti frá

Túnakort frá 1916 ofan á loftmynd (Loftmyndir ehf). Greinilegustu ummerkin um traðirnar eru norðarlega þar sem traðarveggir sjást greinilega. Óljós dæld eða niðurgroftur sést líka sunnarlega í túninu (merkt 008b).

1916) og langleiðina heim að bæ 001. Þær eru stæðilegastar nyrst, á um 50 m kafla. Þar eru þær allt að 2 m breiðar og greinilegir veggir eða upphleðslur bæði austan og vestan við traðirnar. Austurhleðslan er sérstaklega greinileg eða 0,3-0,4 m á hæð og ríflega 1 m á breidd. Að innanverðu (í tröðunum) sést í greinilega grjóthleðslu. Vesturhlið traðanna er ógreinilegri hryggur og hverfur inn í umhverfið fyrir en austurveggurinn. Þar sem hleðslunum sleppir má áfram rekja traðirnar sem óljósa dæld í landinu í um 70 m til suðurs áður en þær hverfa í norðurjaðri bæjarhóls. Ekki sjást greinilegar traðir sunnan

Traðir 008 myndaðar með dróna. Á mynd til vinstri er horf til SSV en til norðurs á mynd til hægri.

bæjarhóls en þó má óljóst sjá móta fyrir dæld í túninu þar sem þær hafa verið nálega við suðurjaðar gamla túnsins, á 60-70 m kafla (merkt 008b). Þegar nær kemur Hoftanga virðist leiðin jafnvel greinast í tvennt og verður svo alveg ógreinileg. Dældin er 0,1 m lægri en umhverfið en 0,7-0,8 m á breidd. Borgarsögusafn skráði staðinn undir númerinu 292-15 árið 2002.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1916, Hof: Óútgefin skráning Borgarsögusafns

292:009 þúst útihús

361898 418371

Inn á túnakort frá 1916 eru merkt útihús um 70 m norðan við bæ 001. Á þessum slóðum sjást greinileg ummerki eftir mannvirki. Þau eru á milli traða 008 og núverandi heimreiðar að bæ. Í mosa- og grasivöxnu túni sem nú er nýtt fyrir hrossabeit og ber þess merki. Túnið er fremur flatt á þessum slóðum.

*Ytri mörk útihúss 009 sýnd sem línur á loftmynd til vinstri en á mynd til hægri er horft yfir sama svæði (til suðurs).
Loftmynd: Loftmyndir ehf*

Samkvæmt túnakorti frá 1916 samanstóð húsið þá af þremur hólfum og hefur samtals verið ríflega 100 m². Greinileg ummerki eftir hús má sjá á svipuðum slóðum og útihús er merkt inn á túnakort frá 1916. Þar sem útihúsið stóð er greinilegt rót en að stærstu leyti virðist það vera eftir byggingu sem líklega er ekki gömul. Ummerkjunum má skipta í tvennt, annars vegar er reglulegur niðurgröftur sem er sunnar. Hann er um 0,2 m dýpri en umhverfið og er 6,5 X 5,5 m að stærð og snýr NNA-SSV. Innri búnir allra hliða (nema þá helst vesturhliðar eru sæmilega skýrar en engin ytri mörk veggja sjást. Í „sárinu“ má sjá grjótleifar hér og þar en ekki eiginlega uppsöfnun eða veggja og er líklegast að þarna hafi síðast staðið timbur (eða steinsteypt hús). Hugsanlegt er að op hafi verið á bygginguna sunnarlega á vesturvegg nálægt suðvesturhorni en þar virðist eyða í niðurgröftinn og einnig er þar stór steinn. Vestan við niðurgröftinn eru mjög óljós ummerki, þó mögulegt að þar séu mannvistarleifar undir sverði. Ummerkin eru á svæði sem er tæplega 10 m í þvermál. Borgarsögusafn skráði staðinn undir númerinu 292-2 árið 2002. Mynd af útihúsinu er í

Kjalnesingabók, líklega frá fjórða áratuginum en myndin er of óskýr til að hún gefi góða hugmynd um lag eða stærð hússins.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1916, Hof: Óútgefin skráning Borgarsögusafns, Þorsteinn Jónsson, 212 (Upplýsingar úr MA ritgerð, Margrét Björk Magnúsdóttir, 38).

GK-292:010 *Fornmannabrunnur* heimild um brunn 361881 418417

Í Árbók hins íslenska fornleifafélags frá 1881 segir: "Inni í göngunum að Hofi úti í veggnum til vinstri handar, þegar inn er gengið, er gamall brunnur, sem kallaður er Fornmannabrunnur, 4-5 ál. á dýpt; er sú trú á honum, að aldrei megi byrgja hann, enn hann er þó mjög hættulegur fyrir börn, enn hefir þó ekki orðið að slysum, hafi hann eigi verið byrgður." Í neðanmálgrein í Íslenskum sögustöðum Kálunds segir ennfreður: "Heima á bænum sem virðist nú ekki vera neitt frábær, eru þó einar minjar frá fornum tímum; það er svonefndur "Fornmannabrunnur", 4-5 álna djúpur hlaðinn vatnsgeymir eða brunnur inni í húsum; hann fær aðrennsli eftir rennu á bak við bæinn; einnig er renna frá gagnstæðri hlið fyrir vatn út úr brunninum, ef það verður of mikið; hann hefur verið í fremsta hluta af gangi gegnum bæinn (bæjargöngin), en farið var að nota baðstofurnar meira á síðari árum, er hann nú í skoti til vinstri nálægt eldhúsinu, sem er aftast, sennilega þar sem bærinn var fyrrum. Sagt er, að yfirnáttúrulegir eiginleikar séu tengdir brunninum (álög), að hann sé hættulegur þegar hann sé lokaður, en hættulaus þegar hann er opin; eftir að barn druknaði í honum fyrir nokkrum árum, þegar reynt var að hafa hann lokaðan, er hann nú alltaf hafður opin," Getið er um brunninn í Fasteignamati frá 1918 en þar segir: "Vatnsból óþrotsbrunnur í eldhúsi (en samkvæmt hjátrú má aldrei byrgja, þó börn detti íl)." Af lýsingu að dæma hefur brunnurinn verið innandyra á bænum. Um 1970 var hann hins vegar í fjósi sem var sléttað með vinnuvélum skv. upplýsingum sem koma fram í gögnum Borgarsögusafns og hafðar eru eftir Ferdinand Ferdinandssyni heimildamanni. Samkvæmt honum var brunnurinn um 8 m frá suðurhorni hlöðunnar (líklega þá suðausturhorni). Engin ummerki sjást nú (2019) á þessum stað.

Bæjarhólinn er á náttúrulegri hæð eða holti í landinu. Ofan á holtinu hafa safnast upp mannvistarlög en ekki er alls staðar auðvelt að greina hvar náttúrulegu holtinu sleppir og mannvist tekur við. Utan lítils afgirts reits á háhólnum er svæðið nú nýtt fyrir hrossabeit og ber þess talsverð merki.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Sigurður Vigfússon. 1881, 70, Fasteignamat 1916: Hof, KK I, 39

Íslenskum sögustöðum Kristians Kálunds segir: "Neðan við bæinn er kelduland eitt, en vatnspyttur er sunnan undir Goðhól, og er talið, að hann sé "blótkelda" sú sem mönnum var steipt í, þeim er til blóts voru hafðir, að tali sögunnar." Sigurður Vigfússon skoðaði svæðið skömmu fyrir 1880 og lýsir staðnum á eftirfarandi hátt í Árbók Fornleifafélagsins: "framan til í hólnum [Goðhól] er bergklöpp, og þvert fyrir framan hann er kelda eða fen, sem kölluð er blótkelda, enn niðr á hólnum sjálfum sjást engin merki til tóttar." Í örnefnaskrá er getið um örnefni sem tengjast meintu hofi en þar segir: "Hofstangi skilur hana [Jörfavík] og Hofsvík. Hofið gæti verið komið undir sjó og hefði

Meint Blótkelda 010, horft til norðausturs

þá staðið neðan við húsið, sem nú er. Ofan við láglendið er klapparhóll, sem heitir Goðhóll, en neðan hans var kviksyndi, sem hét Blótkelda. Nú er skurður eftir henni." Í athugasemdum við örnefnaskrá: "Blótkelda var kelda upp af Mardúkum, fraus aldrei og var vatnsból fjárins. Goðhóll var neðan við bæinn, til vinstri frá bæ, en Blótkeldan til hægri frá bæ að sjá" Blótkeldan er um 110 m sunnan við bæ 001. Hún var fast sunnan Goðhóls en nú er þar horn á skurðum sem ganga bæði til norðvesturs og austurs frá þessum stað. Þar, fast neðan við hólinn, í kverkinni þar sem skurðirnir liggja saman í horn er enn kelda eða deiglendi, þótt það sé væntanlega mikið breytt frá fyrri tíð vegna skurðanna. Vatn er í skurðunum sem mynda horn fast sunnan við Goðhól.

Borgarsögusafn skráði staðinn undir númerinu 292-11 árið 2002.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: KK 1, 38-39; Sigurður Vigfússon. 1881, 67-69, Ö.Hof, 2, Ö-Hof ats, 1, Hof: Óútgefin skráning Borgarsögusafns

GK-292:012 heimild um landamerki

"Merkin móti Vallá eru úr grjótvörðu neðst á Klébergi, beint upp í Helguhól sem er grjóthóll vestan við Vallargrundir; þá beint um Hrafnakletta, sem eru tveir einstakir klettar nokkuð fyrir ofan miðja Esju, og upp í Smáþúfur, sem eru þrír grjóthólar hæst á fjallinu," segir í örnefnaskrá. Í bókinni Kjalnesingar segir ennfremur: "Grjótvörða fyrirfinnst engin lengur á Kléberginu,"

Heimildir: Ö-Hof, 1, Þorsteinn Jónsson, 212

GK-292:013 heimild um landamerki

"Merkin móti Lykkju neðst eru um túnið. Túnin liggja þar saman, og er girðing á milli upp að hornmarki á Krókstúni, um austasta klettinn á Kvíabóli, rétt við nýbýlið í Króki, í klett með grjótvörðu á vestast á Húsholti," segir í örnefnaskrá þegar landamerkjum við Lykkju er lýst.

Borgarsögusafn skráði staðinn undir númerinu 292-7 árið 2002 en í skráningu þeirra segir: "Í vettvangsferð fundust ekki minjar af vörðunni á Húsholti. Gæti hún hafa fallið en vegna þess hve holtið er grýtt var ekki hægt að staðsetja hana (vettvangsferð 13.08.2002.)."

Heimildir: Ö-Hof, 1, Hof: Óútgefin skráning Borgarsögusafns

GK-292:014 *Kvíaból* örnefni kvíar

"Merkin móti Lykkju neðst eru um túnið. Túnin liggja þar saman, og er girðing á milli upp að hornmarki á Krókstúni, um austasta klettinn á Kvíabóli, rétt við nýbýlið í Króki,..." segir í örnefnaskrá. Sjá líka 020, en vel mögulegt að þetta séu tveir staðir.

Heimildir: Ö-Hof, 1

GK-292:015 heimild um landamerki

I örnefnalýsingu Hofs eru landamerki Hofs sögð við "nýbýlið í Króki" og í klett með vörðu á (sjá 013) og síðan heldur lýsingin áfram: "Síðan er línan í lækjarfarveg og upphlaðna grjótvörðu á Strýtshólum og á fjall upp. Strýtshólar eru klapparhólar rétt fyrir ofan veginn vestast í Hofslandi,"

Heimildir: Ö-Hof, 1

GK-292:016 *Aurbrú* heimild um brú

Í örnefnaskrá Hofs segir í lýsingu á landamerkjum: "Móti Jörva er línan um Jörvalæk upp í efsta jarðfall skammt ofan og vestan til við holtið, sem hét Jörvaholt en heitir núna Grundarholt. Þá eru mörkin um skurð alla leið í Aurbrú, [...] Aurbrú var snidduhlaðinn vegur yfir Aurinn eða Hofslóðin, vestanverðu við Helguhól, ofan frá Fjalli og niður í Jörvaholt." Um sömu brú er fjallað í bókinni Kjalnesingar: "Vestan við Helguhól er Aurinn. Þar var Aurbrú, sem var snidduhlaðinn

vegur og náði ofan frá fjalli og niður á Grundarholt."

Heimildir: Ö-Hof, 1-2, Þorsteinn Jónsson, 212

GK-292:017 *Bergvík* heimild um býli

"Austan við Klébergslæk er býlið Bergvík. Það er byggt úr Hofslandi. Aurinn er þar upp af, ofan við veg í mýrinni. Þar sem Bergvík var byggð, voru tómar mógrafir vestan í Klébergi, og af því er nafnið dregið," segir í örnefnaskrá. Bergvík byggðist árið 1919.

Heimildir: Ö-Hof, 2

GK-292:018 heimild um mógrafir

"Þar sem Bergvík 017 var byggð, voru tómar mógrafir vestan í Klébergi, og af því er nafnið dregið," segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Hof, 2

GK-292:019 *Grafarkot/Gróutættur* tóft býli

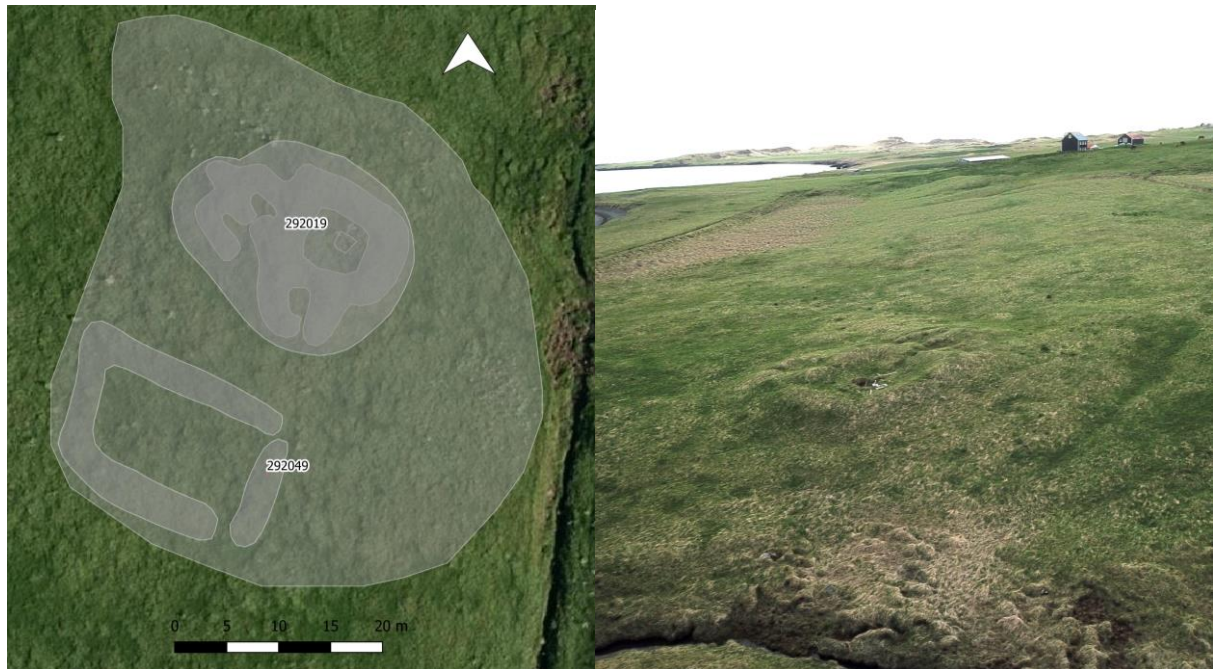
362154 418395

Margskipt tóft er í túninu vestan við Jörvalæk og gerði 049 skammt neðan hennar. Umræddar rústir eru um 110 m SSV við þar sem bærinn í Jörva 293:001 stóð en tæpum 250 m austan við Hof 001 og hefur ýmist verið talið til Jörva eða Hofslands. Þær eru um 100 m norðan við sjó. Tóftirnar virðast hafa gengið undir ýmsum nöfnum og ýmist verið kallaðar Gróutættur eða Grafarkot en vel er hugsanlegt að þær hafi einhverju sinni verið nefndar enn öðru nafninu eða Grófartún en það er nafn á eyðihjáleigu sem getið er í Jarðabók Árna og Páls 1703 en staðsetning þess er nú óþekkt (sjá fornleif nr. 038). Í örnefnaskrá Hofs er Gróutættum lýst á eftirfarandi hátt: "Vestan við Jörvalæk, rétt frá bakkanum í miðju Hofstúni um 100 m frá sjó, eru tættur, sem nefndar eru Gróutættur." Inn á túnakort frá 1916 er skrifað um sama stað og hann ná nefndur Grafarkot. Þar segir: "Grafarkot hefur í fyrndinni verið í Jörvatúni að vestanverðu við lækinn. Sjest þar móta fyrir bæjarleifum, heygarði ofan við, og að líkindum kálgarði ekki svo mjög litlum, neðan við." Í

Grafarkot/Gróutættur 019. Á ljósmynd til vinstri er horft til austurs en til VSV á mynd til hægri

skráningu Borgarsögusafns segir: "Verður að teljast líklegt að þetta sé síðarnefnda rústin þar sem staðsetningin passar við túnakort Jörfa og að kálgarður er fyrir neðan rústina. Rústirnar líta út fyrir að vera lítill bær með þrem aðskildum herbergjum/húsum/hólfum...", Eygló Gunnarsdóttir, heimildamaður hafði einhvern tíma heyrt að þarna hefðu verið útihús.

*Uppmæling af tóftunum 019 og kálgarði 049 (til vinstri) en drónamynd af sama stað til hægri. Horft til vesturs.
Loftmynd: Loftmyndir ehf*

Grasi gróið svæði í aflíðandi halla til austurs. Jörvalækur rennur beint fyrir austan tóftina og greinist rétt neðar annars vegar í lækjarfarveg og hins vegar þráðbeinan skurð niður í fjöru. Annar skurður er fyrir ofan en annars er tóftin í fremur sléttri túnskák. Neðan við hana er þúfnafláki en þar neðan við aftur slétt svæði að fjöru.

Undir þessu númeri er skráð meint bæjartóft en gerði eða kálgarður skammt frá er skráð undir númerinu 049. Samtals mætti ætla að bæjartorfan með gerðinu nái yfir svæði sem gróflega áætlað er um 50 m í þvermál. Þar eru greinilegar tóftir sem gætu verið af litlu býli eins og fornleifafræðingar hjá Borgarsögusafni höfðu lagt til. Tóftin er gróin sinu og mosa. Tóftin er um 22 x 16 m stór og snýr norðvestur-suðaustur. Hún skiptist í fjögur hólf. Hólf B og D eru norðar í tóftinni og standa mun hærri en hólf A og C. Tóftin sjálf rís 1-1,3 m hærri en umhverfið þar sem hún er hæst en veggir eru ekki það háir heldur sjálf rústabungan eða uppsöfnun auk veggja samanlagt. Út frá norðurvegg gengur á einum stað lítill hryggur, um 1,5-2 m á lengd og 1,2 m á breidd. Hann er í framhaldi af þeim vegg inni í tóft sem greinir á milli hólfa A og B. Hann er greinilega mannaverk en ekki er hægt að sjá hvaða tilgangi hann þjónar. Tóftin skiptist sem áður segir í fjögur hólf. Hólf A er framan (eða suðvestan) í tóftinni og veggir þess eru mjög lágir (0,1-

0,2 m á hæð). Veggheðslan er í raun L-laga. Op er frá hólfinu á suðvesturvegg og einnig yfir í hólfi B (á norðurvegg). Greinilegasti hluti hólfsins er 4 x 2 m að stærð en hugsanlegt er að það hafi náð lengra til austurs og hafi þá samtals verið 7-8 x 1,5-2 m að stærð. Hólf B er norðvestast í tóftinni og er gengið úr hólfi A yfir í það um miðjan norðurvegg. Hólfið er mun herra í tóftinni en hólfi A. Veggir eru að hluta mjög hrundir og signir en hólfið er um 4 x 1,5 m að stærð norðaustur-suðvestur. Svolítið traðk er á vesturgafli yfir í stórt hólfið að tóftarbaki sem hér er nefnt D. Ekki var hins vegar talið að um eiginlegt op væri að ræða. Norðurveggur hólfs B er stæðilegur og ríflega 1 m á hæð (en veggurinn á milli A og B er aðeins 0,2 m á hæð). Hólf C er byggt sunnan í þústarhólinn. Veggir eru 0,2 m á hæð og víða sér í grjóti. Op er austarlega á suðurgafli. Hólfið er 3-3,5 x 2,5 m að innanmáli og snýr norður-suður. Svolítið dæld er á norðurvegg hólfsins, upp að hólfi D en ekki er ljóst hvort það er eiginlegt op. Hólf D er geysistört og gæti hafa verið heytóft að húsabaki (nema að þarna hafi staðið hús úr timbri). Tóftin er 7 x 5 að innanmáli norðvestur-suðaustur. Veggir eru mjög aflíðandi en botn tóftarinnar er 0,8-0,9 m hærri en jafnsléttan utan við tóftina. Í mitt hólfið hefur verið grafin hola, um 1,5 m í þvermál og 0,4 m á dýpt. Talsvert af timburusli er í kring. Enn sér í sárið í sniðinu. Ekki er ljóst hverju þessi hola sætir en Mjöll Snæsdóttir fornleifafræðingur man eftir því að hafa farið að Hofi einhvern tíman á árunum 1973-1975 með Else Nordahl fornleifafræðingi og fleira fólki. Farið var að tóft og tekinn prufuskurður og þar sást landnámsgjóska í torfi. Ekki er hægt að fullyrða hvar skurðurinn var tekinn en Mjöll taldi vel hugsanlegt að það hefði verið í Gróutættum.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Hof, 2, Túnakort 1916.; Skýrsla Borgarsögusafns: Jörvi, skráning Borgarsögusafns, 14, Margrét Björk Magnúsdóttir, 86

GK-292:020 *Hofsstekkur/Kvíaból* heimild um stekk

Í örnefnaskrá segir: "Beint upp af bæ ofan við veg er hár hól, sem nefndur er Hofsstekkur eða Kvíaból". Ekki er alveg ljóst hvort þetta er sami staður og getið er um í lýsingu landamerkja í örnefnaskrá sjá 014 en það verður að teljast líklegt." Staðurinn var skráður af Borgarsögusafni árið 2002 undir númerinu 292-6 og segir í texta þeirra um skráninguna: "Stekkurinn er 10 m suður af hólnum er einnig kallast Hofsstekkur. Er stekknunum skipt í tvö hólfi. Hólf a) er 4 m x 2 m að innra máli, með 1 m þykka vegg og er vesturhlíðin með 50 cm veggheð en aðrir hlutar eru ógreinilegir. Dyr eru til SA. Hitt hólfið b) er ógreinilegra en ytra málið er 5 m x 3 m. Rústin er grasi gróin og garðalög eru ekki greinileg. Hún er innfallin að hluta og mikið er af grjóti sem liggur innan rústarinnar. Stekkurinn liggur NV - SA (vetfangsferð 21.08.2002)." í athugasemd segir "athuga staðsetningu betur"

Heimildir: Ö-Hof, 2,

GK-292:021 *Sauðhústættur* örnefni beitarhús

Í örnefnaskrá segir: "Beint upp af bæ ofan við veg er hár hóll, sem nefndur er Hofsstekkur eða Kvíaból [020]. Voru þar sauðhústættur. Staðurinn var skráður af Borgarsögusafni árið 2002 undir númerinu 292-19 og segir í texta þeirra um skráninguna: "20 m. í norður frá hól, 1 m. í suður frá landamerkjagirðingu 500 (+- 100) m. í vestur frá Vesturlandsvegi. Gróðurfar: Gras, mosi - mikið bitinn hagi. Lýsing á fornleif: Hólf A (sjá teikningu hólf 1 - líklega hlaðan). Vegghæð frá 50 cm til 130 cm, hæst norðan megin. Gróid, steinar greinilegir vestan megin en ekki hægt að greina þar garðalög. Utan á norðurvegg eru garðalög mjög greinileg (max. 5 lög). Hólf B (sjá teikningu hólf 2- nyrðra fjárhúshólf). Garðalög greinileg (max. 6 lög) í norðurvegg og suðurvegg. Vegghæð 50 cm til 150 cm, hæðst í suður. Veggur í miðju lágur. Hólf C (sjá teikningu hólf 3- syðri fjárhúshólf). Garðalög ógreinileg, best að sjá þau í austurvegg (3 lög). Suðurveggur nánast útflattur. Vegghæð fyrir allt hólfid 30 cm til 150 cm."

Heimildir: Ö-Hof, 2

GK-292:022 *Helguhólsdraugur* heimild um draug

Í örnefnaskrá segir: "Við Helguhól er reimt, og er þar mjög lífseigur draugur, Helguhólsdraugur. Sagt er að hann hafi villt um fyrir mönnum á Aurbrú"

Heimildir: Ö-Hof, 2,

GK-292:023 *Brúarhólar* örnefni brú

Í athugasemdum við örnefnaskrá segir: "Hofskelda var ofan við fjárhúsin á Hofi, mjög vond. Brúarhólar hétu rétt við endann á henni. Keldan náði frá þeim austur í Skippoll/Skihpoll í Hofsfloðum". Líklegast er í örnefnaskrá átt við fjárhúsin 024 og Brúarhólarnir því utan þess svæðis sem var til úttektar 2019. Staðurinn fær númerið 292-13 en um hann segir: "Í vettvangsferð 13.08.2002 var ekki hægt að greina viðkomandi brú (vettvangsferð 13.08.2002)."

Heimildir: Ö-Hof aths. 2, Hof: Óútgefin skráning Borgarsögusafns

GK-292:024 heimild um fjárhús

Í skráningu Borgarsögusafns á Hofi voru skráð fjárhús og mögulegar herminjar utan í Hofsstekk (undir númerinu 292-12). Í skráningunni segir: "...í Hofsstekk sem er hóll nyrst í Hofslandi er dregur nafn sitt af stekk sem er um 10 m fyrir sunnan fjárhúsið. Fjárhúsið hefur tvö hólf. Hólf a) 7 m á lengd en breiddin er 6 m til SA en 5 m til NV. Er breidd veggjanna um 2 m. Á miðju gólfi hólfs a) er hrúga af steinum sem líkist eldstæði og er um 1 m í þvermál. Hólf b) er 5 m á lengd og 7 m

á breidd í SA en 6 m NV og er breidd veggjanna um 1 m. Er 1.5 m breitt op á milli hólfa. Út frá SV hlið stekksins, þar sem hólfin koma saman, liggja göng sem eru 6 m uns þau snúa NV í 5 m. Eru veggirnir utan með þessum göngum 50 cm - 1 m. Er rústin trúlega uppgráfin, en engin garðalög sjáanleg. Rústin liggur NV - SA. Yngstu minjarnar eru steinsteypa er gæti tengst hersetutímanum. Merki um uppgröft er vestast í hólnum (Vettvangsferð 21.08.2002)."

Heimildir: Hof: Óútgefin skráning Borgarsögusafns

GK-292:025 heimild

Árið 2017 skráði Borgarsögusafn deiliskráningarreit í landi Hofs um 1500 m norðaustan við bæjarhól 001 í Hofsfloði en umræddum reit var skipt út úr landi Hofs 1948 skv. skýrslunni. Norðarlega á svæðinu var skráð tóft sem var talin til herminja.

Staðurinn er með númerið 292-22 í skráningu Borgarsögusafns en í henni segir: "Um 10 m austur frá skurði, 50 m SA frá hliði við veg og 200 m austur frá Vesturlandsvegi er mjög grasigróin rúst sem gæti hafa verið aðhald fyrir skepnur. Engin hleðslulög eða steinar greinanleg. Dyr eru hugsanlega til norðurs. Form tóftarinnar er mjög óreglulegt. Veggjabreidd er milli 1 - 2 m og hæð þeirra er 0 - 1 m. (Veruleg spurning um hvort viðkomandi tóft sé ekki 20. aldar heystæði (Vettvangskönnun 06.09.2002). Í útgefinni skýrslu um staðinn er bætt við að engin hleðslulögn sé sjáanleg en nokkrir steinar séu í þyrpingu nyrst við meintar dyr sem séu til norðurs. Þar segir enn fremur "Í miðri rústinni er steypur ferningur, 50 x 50cm. Lögun og útlit bendir til að tóftin sé frá 20. öld og tilheyri flokki herminjar."

Heimildir: Hof: Óútgefin skráning Borgarsögusafns, skýrsla um deiliskráningu, bls. 8

GK-292:026 heimild

Árið 2017 skráði Borgarsögusafn deiliskráningarreit í landi Hofs um 1500 m norðaustan við bæjarhól 001 í Hofsfloði en umræddum reit var skipt út úr landi Hofs 1948 skv. skýrslunni. Norðarlega á svæðinu var skráð tóft sem var talin til herminja. Staðurinn er með númerið 292-32 í skráningu Borgarsögusafns en í skýrslu um deiliskráningu segir: "Í um 200 m austur frá Vesturlandsvegi er hlið, um 80 m í suður frá hliði og 30 m vestan við veg (sem liggur upp að sumarhúsi), þar undir klettum eru rústir. Lýsing: Rústin gæti hafa verið aðhald fyrir skepnur. Engin hleðslulög greinanleg en einstaka steinar. Einnig eru girðingarstaurar úr járn í veggnum. Dyr eru hugsanlega til norðurs. Vesturveggur tóftarinnar er klettur sem hún liggur upp við. Veggjabreidd er milli 2 - 3 m og hæð þeirra er 0 - 1 m. Lögun og útlit bendir frekar til að tóftin sé frá 20 öld og tilheyrir þá flokki herminjar"

Heimildir: Skýrsla um deiliskráningu, bls. 9

GK-292:027 heimild

Árið 2017 skráði Borgarsögusafn deiliskráningarreit í landi Hofs um 1500 m norðaustan við bæjarhól 001 í Hofsflóði en umræddum reit var skipt út úr landi Hofs 1948 skv. skýrslunni. Í henni segir um minjastaðinn sem hefur númerið 292-30: "Staðhættir: Í Hofslandi austan Vesturlandsvegar, (spilda, landnúmer 125848) undir Esjuhlíðum um 200 m austur frá Vesturlandsvegi er hlið. Þar beygir vegur í suður og síðan í austur heim að sumarhúsi. Um 75 m vestur frá sumarhúsi og um 7 m í suður frá vegi. Lýsing: Rústin er grasigróin og þrjár trjáplöntur vaxa á veggjum hennar. Engin hleðslulög eru sjáanleg. Dyr eru til norðurs. Tóftin er hringlaga og virðast vera fjórar lautir innan hennar. Veggjabreidd er milli 1 - 2 m og hæð þeirra er 0,4 - 1 m. Löggun og útlit bendir til að tóftin sé frá 20. öld og tilheyrir þá flokki herminjar."

Heimildir: Skýrsla um deiliskráningu, bls. 11, LÍ: Herforingjaráðskort. 27 NA Reykjavík Generalstabens topografiske Afdeling. Kaupmannahöfn 1909.

GK-292:028 heimild um leið

Árið 2017 skráði Borgarsögusafn deiliskráningarreit í landi Hofs um 1500 m norðaustan við bæjarhól 001 í Hofsflóði en umræddum reit var skipt út úr landi Hofs 1948 skv. skýrslunni. Í henni segir um leiðina sem skráð er undir númerinu 292-31: "Staðhættir: Um Kjalarnes lá alfaravegur með Esjuhlíðum. Ekki er vitað hvað þessi vegur er gamall en trúlega er þetta elsta leiðin um Kjalarnes. Á elsta korti sem er til af svæðinu eftir Björn Gunnlaugsson frá árinu 1831 er vegurinn merktur inn og nær hann þá norður að Mógilsá. Næsta elsta kort sem sýnir þetta svæði nokkuð nákvæmt er frá árinu 1870, ekki er vitað hver teiknaði það en þá er búið að merkja inn veginn alla leið norður með Esjunni og í gegnum allt Kjalarnesið. Síðan þegar Herforingjaráðskort var gert árið 1908 var vegurinn mældur inn. Lýsing: Vegur þessi liggur í gegnum deiliskipulagssvæðið frá norðvestri til suðausturs og sést vel á um 300 m kafla og er hann um 4 m á breidd. Hann er uppgróinn, á norðurhluta svæðisins er hann að verða óljósari á köflum vegna gróðurs, en á suðurhluta hefur verið ekið eftir honum á síðustu árum."

Heimildir: Skýrsla um deiliskráningu, bls. 10

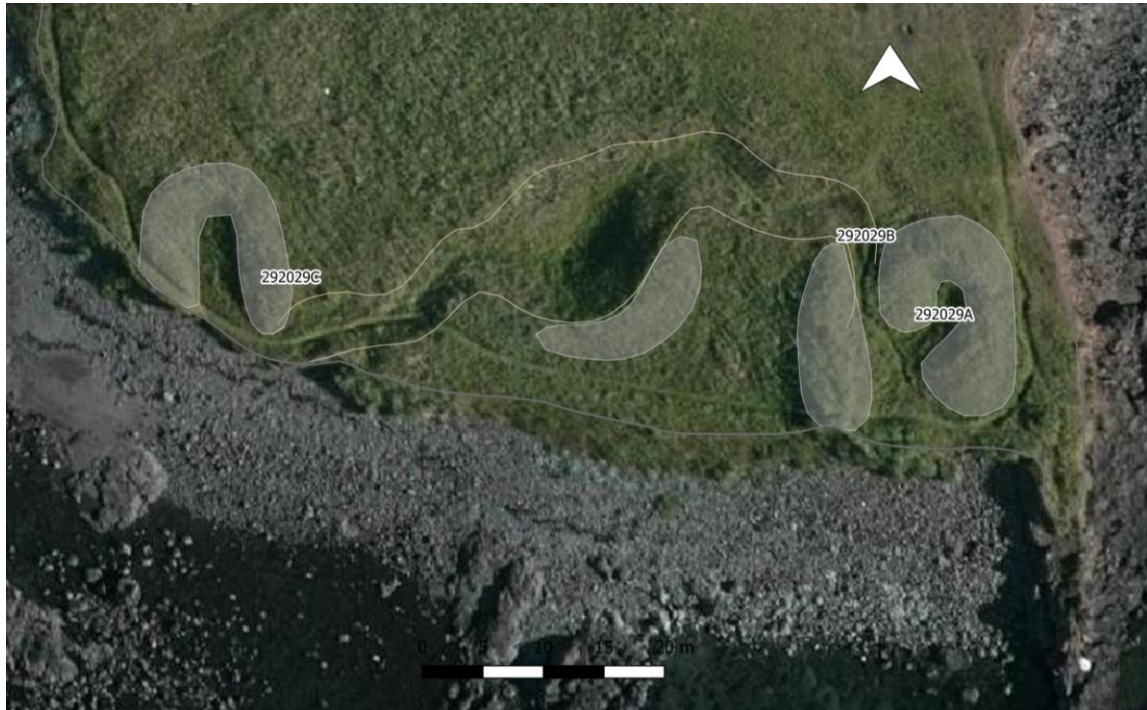
GK-292:029 *Naustanes/Hofstangi* tóftir naust/herminjar 361883 418075

Tvær tóftir eru fremst (syðst) á Naustanesi, um 310 m sunnan við bæ 001, fast við sjó og milli þeirra hefur verið grafin renna. Í bókinni Kjalnesingar segir: "Á Hofstanga mótar fyrir greftri. Eru það menjar um skotbyrgi, sem hermenn stríðsáranna grófu þarna og hlóðu".

Tóftirnar sem nú sjást á tanganum eru syðst á honum og er greinilegt að sjórinn brýtur

talsvert af svæðinu. Tanginn er vaxinn grasi en að hluta til orðinn mjög sendinn.

Á þessum stað eru tvær tóftir og niðurgreftur á svæði sem er 43 x 18 m stórt. Tóftirnar eru alveg við sjó og er greinilegt að sjór og sandur gengur yfir svæðið og tóftirnar virðast af þeim sökum nokkuð úr lagi færðar. Sjórinn gengur greinilega upp á svæðið og hefur fært talsvert af sandi yfir það og ekki er ólíklegt að umrótíð hafi haft áhrif á lag tófta á svæðinu. Staðurinn var skráður af

Uppmæling af tóftunum og niðurgreftri 029. Loftmynd: Loftmyndir ehf

Drónamynd af tóftum 029 allra syðst á Hofstanta

Tóft A til vinstri (horft til ANA) en tóft B til hægri (horft til VNV)

Borgarsögusafni árið 2002 undir númerunum 292-16 og 17. Á þessum stað sjást tvær tóftir og e.k. niðurgröftur á milli. Hér verður austasta tóftin merkt A til aðgreiningar, niðurgröfrinn B og tóftin lengst til vesturs C. Hér hefst lýsingin austast á svæðinu. Þar er tóft A sem er 12 x 7,5 m stór og snýr norður-suður. Hún er alveg við fjörubakkann, á suðvesturenda tangans. Tóftin virðist einföld, aðeins um 3 m í þvermál að innanverðu en veggir eru mjög ýktir og ávalir, allt að 3 m á breidd. Umfangsmikill niðurgröftur eða renna liggur frá tóft A að tóft C. Með rennunni B eru taldir hryggir sem greinilegir eru á tveimur stöðum á bakka niðurgröftarins. Hugsanlegt er að hryggurinn sem er austar sé í tengslum við tóft A fremur en að hann sé uppkast frá niðurgrefti B en um það er ómögulegt að fullyrða án frekari rannsóknar. Rennan liggur til norðurs frá austurhlið tóftar A og þá hlykkjótt til vesturs áður en hún endar við suðausturhorn tóft C. Niðurgröfturinn er samtals um 40 m á lengd, allt að 2 m á dýpt en víðast um 3 m á breidd þótt um miðbikið víkki svæðið og sé þar allt að 9 m breitt. Samkvæmt bókinni Kjalnesingar var niðurgröfturinn skotgröf. Tóft C er 10 x 8,5 m stór og snýr norður-suður. Hún er opin til suðurs og er greinilegt að af henni hefur brotnað til suðurs þótt hvergi sé nú að sjá virkt rof á þessum slóðum. Innanmál tóftarinnar er 5,3 x 2,3 m. Veggir hennar eru ávalir og þykkir, allt að 2-3 m að breidd. Ljóst er að svæðið er í stórhættu vegna sjávarrofs og samkvæmt Eygló Gunnarsdóttur heimildamanni hefur brotnað mjög mikið af landinu síðan hún eignaðist jörðina 1984.

Hættumat: stórhætta, vegna rofs

Heimildir: Hof: Óútgefin skráning Borgarsögusafns, Þorsteinn Jónsson, 212

GK-292:030 þúst hlutverk óþekkt

361926 418376

Sunnan í bæjarhólnum 001 gengur slétta eða tunga til suðurs. Greinilegt er að útihús hefur verið á syllunni á 20. öld en líklegt er að frekari mannvistarleifar leynist undir sverði. Svæðinu hefur að talsverðu leyti verið umturnað og hugsanlegt er að ýtt hafi verið fram af hólnum í mön eða skjólgarð sem gerður hefur verið á suðaustanverðum bæjarhólnum á síðustu áratugum og áður er getið. Í

umræddri mön er mikið af mannvist, s.s. járn, glerbrot, dýrabein og grjótt, en þeir gripir sem sáust við skráningu bentu til 19. og 20. aldar.

Tungan er a.m.k. 1,5 m lægri en bæjarhóllinn og þar er nú sléttlendi. Ekki er ljóst hvort svæðið hefur áður verið meira aflíðandi, eins og eiginlegt framhald bæjarhólsins sem síðar var rutt

Uppmæling af tungu 030 til vinstri og mörk útihúss merkt ofan á loftmynd frá Loftmyndum ehf. Til hægri er sama svæði gróflega afmarkað með svartri línu ofan á ljósmynd sem tekin var með dróna (horft til norðurs)

Til hægri er uppstækkuð mynd sem sýnir húsið á hæðinni á loftmynd frá Landmælingum Íslands frá árinu 1975. Til hægri er ljósmynd af svæðinu þar sem húsið stóð. Horft til SV.

út og sléttað, t.d. þegar steinsteypta húsið var byggt. Á syllunni vex mosi, sina og njóli. Vestarlega á tungunni, í kringum steypuleifarnar er talsvert rof og traðk. Suðaustan við er hæð eða þústarhóll 048 en til suðvesturs gengur stór tunga sem endar í Goðhól (sjá 003). Annars eru í kring grasi og sinuvaxin tún sem nú eru nýtt fyrir hrossabeit.

Tungan er hálfmáanalaga og um 60 x 23 m stór norður-suður. Líklegt er að þar leynist mannvistarleifar undir sverði og greinileg ummerki um steinsteypt hús sjást á einum stað. Þar má

greina steypuleifar í grassverði og af þeim að merkja hefur húsið verið 12 x 5 m stórt og snúið NNA-SSV.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

GK-292:031 tóft útihús

361971 418630

Tóft er um 230 m norðan við bæ 001 en um 18 m suðaustan við Brautarholtsveg. Raflína liggur yfir svæðið fast suðaustan við tóftina. Grasi og sinuvaxið svæði en gróðurhulan virðist frekar rýr og mjög stutt er niður í grýtt flag. Hér og þar eru uppblásturssár. Sjálf tóftin er á sléttu eða lágu holti í landinu.

Uppmæling af tóftunum 031 til vinstri (Loftmynd: Loftmyndir ehf) og ljósmynd af sama svæði til hægri, horft til ANA

Tóftin er 9,2 x 7,7 m stór og skiptist í tvö hólf. Í framhaldi af henni til norðausturs eru ógreinileg ummerki, mögulega heystæði eða eldri byggingarstig þannig að samanlagt má ætla að mannvistarleifar nái yfir svæði sem er 14 x 9 og snýr NNA-SSV. Sjálf tóftin snýr austur-vestur og skiptist í tvö samsíða hólf, áþekk að stærð. Vestara hólfid er um 5,6 x 1,5-2 m að innanmáli en það austara 4,5 x 1,5-2 m. Ekki sjást veggheðslur að sunnanverðu en talsvert af grjóti er þar merkjanlegt. Veggir tóftarinnar eru víða mosagrónir og á köflum útflattir. Grjót er víða greinilegt í þeim og víða má sjá allstóra og ólögulega hnullunga. Útveggir eru víða um 1,5 m á breidd og 0,2 m á hæð. Veggurinn sem skiptir tóftinni í tvö hólf er mun styttri en útveggirnir og minni um sig. Mögulega hefur verið op á milli hólfanna suðvestarlega á veggnum. Að baki húsanna eru mjög óræðar leifar en víða eru þar þó steinar og stundum nokkrir í röð þótt ekki sé hægt að tala um greinilega vegg. Svo virðist að framhald traða 008 hafi legið fast austan við tóftina og er þar líklega hluti af þjóðleiðinni um svæðið, sjá 041. Um 50 m sunnan við tóftina er renna líkt og þar hafi verið skurður sem nú er yfirgróinn og er því tóftin í eins konar kverk á milli götu og rennu. Staðurinn var skráður af Borgarsögusafni árið 2002 undir númerinu 292-18

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Hof: Óútgefin skráning Borgarsögusafns

GK-292:032 heimild

Staðurinn var skráður af Borgarsögusafni árið 2002 undir númerinu 292-20 og í texta þeirra um skráninguna segir: "Sunnan í hól sem Hofssauðhúsin standa (norðan) við. Í kring eru gróðurlitlir melar. Þjóðvegur í um 400 m í austur. Útlit: Skurður eða djúp gata með hrúgu af nokkuð stórum steinum við hliðina. Hugsanlega hefur skurðurinn/gatan legið að sauðhúsunum en leifar af honum/henni má sjá á stöku stað. Rústin sem hér er lýst er heillegasti hluti götunnar og eini staðurinn þar sem grjótið/steinar eru svo áberandi. Hugsanlega aðhald fyrir kindur er þær voru reknar að sauðhúsunum eða jafnvel einhverjar stríðsminjar sem er þó heldur ólíklegar þar sem engar aðrar stríðsleifar eru sjáanlegar í kring (Vettvangskönnun 24.09.02.)."

Heimildir: Hof: Óútgefin skráning Borgarsögusafns

GK-292:033 heimild

Í óútgefinni skráningu Borgarsögusafns fyrir jörðina Hof er skráð þúst norðan við bæ undir númerinu 292-21. Í skráningunni segir um staðinn: "Staðhættir: Í kring eru gróðurlitlir melar. Norðaustan í hól sem Hofssauðshúsin liggja norðan við. Í um 400 m í austur er þjóðvegurinn. Ástand: Grjóthrúga. Austan megin í hrúgunni er mosi og finna má fyrir grjóti þar undir. Hugsanlega hefur hrúgan því verið stærri. (Vettvangskönnun 24.09.02 SUP)"

Heimildir: Hof: Óútgefin skráning Borgarsögusafns

GK-292:034 heimild

Í óútgefinni skráningu Borgarsögusafns fyrir jörðina Hof er skráð þúst norðan við bæ undir númerinu 292-23. Í skráningunni segir um staðinn: "Í Hofslandi austan þjóðvegar spilda landnúmer 125848 undir Esjuhlíðum. Um 50 m suður frá hliði við veg og 150 m austur frá Vesturlandsvegi er rúst sem gæti hafa verið aðhald fyrir skepnur. Engin hleðslulög greinanleg en einstaka steinar. Einnig eru nokkrir girðingarstaurar á gerðinu. Dyr eru hugsanlega til norðurs. Form tóftarinnar er mjög óreglulegt. Vesturveggur tóftarinnar er klettur sem hún liggur upp við. Veggjabreidd er milli 2 - 3 m og hæð þeirra er 0 - 1 m. Veruleg spurning um hvort viðkomandi tóft sé ekki 20. aldar heystæði (Vettvangskönnun 06.09.2002).

Heimildir: Hof: Óútgefin skráning Borgarsögusafns

GK-292:035 *Hofsel gömlu* heimild um sel

"Selstaða segja menn að hjeðan hafi brúkuð verið á Blikdal, þar sem heita Hofsel gömlu, hvort frí

eða fyrir toll nokkurn til Brautarholts vita menn ekki" JÁM III, 259-260Í óútgefinni skráningu Borgarsögusafns fyrir jörðina Hof er skráð þúst norðan við bæ undir númerinu 292-24. Í skráningunni segir um staðinn: "Á Blikdal eru skráð fjögur sel í fornleifaskrá undir Brautarholt 1 125660297-(85-88). Engin örnefni fylgja tóftunum þannig að ekki er hægt að segja til um hvaða bær, af þeim sem hafa þar skráða selstöðu, nýtti hvaða selstöðu og hefur Hof nýtt eitthvert af þeim en örnefnið Hofsel gömlu hefur komið fyrir í heimildum. Sarpur, Fornleifaskrá, Brautarholt 1, 125660297-(85-88)."

Heimildir: JÁM III, 355-360 og Hof: Óútgefin skráning Borgarsögusafns

GK-292:036 náma mógrafir

Greinilegar mógrafir eru í landi Hofs um 780 m norðan við bæ en skammt suðvestan við Húsholt. Grafirnar eru nú 85 x 67 m stórar en hluti þeirra er horfin í stór framræst túni sem eru á þessum slóðum.

Heimildir: Loftmynd frá Loftmyndum ehf apríl 2019

GK-292:037 gerði óþekkt

Greinilegt hringlótt gerði er í landi Hofs í Strýtuholum. Samkvæmt upplýsingum frá Borgarsögusafni er það líklega frá 20. öld fyrir utan staðsetningu er ekki að finna upplýsingar um það í deiliskráningarskýrslu safnsins enda er það utan deiliskráningarreits.

Heimildir: Skýrsla um deiliskráningu, bls. 10

GK-292:038 Grófartún heimild um býli

Í Jarðabók Árna og Páls frá 1703 segir: "Og þetta er heimaörðin [sem metin er á 33 hdr] og reiknast þar í hjáleigurnar Grófartún og Prestshús [039]". Í jarðabókinni segir ennfremur: "Grófartún, gömul hjáleiga. Dýrleikinn er áður reiknaður í parti þeirra bræðra Ísleifssona. Ábúandinn er hjer nú enginn sjer í lagi, heldur hafa þessa hjáleigu til grasnautnar um þetta ár Ísleifur Styrkárson á Jörva og Sveinn Þórðarson, áðurgreindur búandi á heimaörðinni, og gegnir að helming hvor landskuldin. Landskuld er Ix álnir. [...]" Af lýsingunni að dæma mætti ætlað að stutt sé um liðið frá því búskap á jörðinni var hætt. Hugsanlegt er að Grófartún hafi verið sama hjáleiga og síðar var nefnd Grafarkot og Gróutættur (sjá 019). Ef sú er ekki raunin er staðsetning hjáleigunnar alveg týnd. Grófartúns er ekki getið í öðrum heimildum svo vitað sé.

Heimildir: Hof: Óútgefin skráning Borgarsögusafns og JÁM III, 255 og 256

GK-292:039 *Prestshús* heimild um býli

Í Jarðabók Árna og Páls frá 1703 segir: "Og þetta er heimajörðin [sem metin er á 33 hdr] og reiknast þar í hjáleigurnar Grófartún [038] og Prestshús [039]". Á öðrum stað í jarðabókinni segir: "Prestshús, önnur hjáleiga af þessum sama parti [parti Ísleifsson 33 hdr]. Dýrleikinn áður talinn með parti þeim er Hendrich á býr. Ábúandi er Guðmundur Ólafsson. Landskuld I álnir." Samkvæmt Jarðabókinni voru ábúendur á hjáleigunni 3 1703. Presthús eru merkt inn á herforingjaráðskort tæpum 1300 m suðvestan við Hof, við vestanverða Hofsvík. Í jarðatali Johnsens er Presthús talin eyðihjáleiga frá jörðinni Borg (GK-302). Í mastersritgerð Margrét Björk Magnúsdóttir segir: "Staðsetningin var fengin með því að strekkja svarthvíta loftljósmynd frá 1942 og túnakort í ArcGis. Skammt frá meinti bæjarstaði stendur nú sumarbústaður sem byggður var 1943. Búskap lauk þar 1946 en búið var þar til 1963 en sumarbústaðaland eftir það." Þar kemur einnig fram að Prestshús hafi síðar komist í eigu Brautarholt og hafi verið skráðar með jörðinni.

Heimildir: JÁM III, 255 og 256, Herforingjaráðskort 27 NA og JJ, 98. Margrét Björk Magnúsdóttir, 39

GK-292:040 heimild um lendingu

361841 418115

"Lending er hin besta og bregst aldrei." segir í Jarðabók Árna og Páls frá 1703. Vitað er um a.m.k. tvær lendingar í því landi sem áður tilheyrði Hofi (sjá einnig 293:009) en ekki er vitað hvora Jarðabókin vísar á. Sú lending sem hér er skráð er beint neðan við Hofsbæinn við Hofstanga eða Naustatanga þar sem einnig voru skráð naust (sjá 292:029). Þar var gerð bryggja á 20. öld og lent

Lending 040 horft ASA

þegar mjólk var flutt til Reykjavíkur. Í bókinni Kjalnesingar segir: "Síðan var pípunum [úr pípuverksmiðjunni, sjá 051] skipað út við bryggjuna vestan við Hofstangann. Þaðan fór einnig fram flutningur á mjólk og aðfluttum á vörum til þeirra hreppsþúa sem notuðu sjóleiðina til flutninga [sjá 040]". Í ritgerð Margrétar Bjarkar Magnúsdóttur segir um staðinn: "Á Hofstanga var bryggja sem mjólkurbáturinn lagðist að, upp úr 1910 var farið að flytja mjólk og mjólkurvörur til Reykjavíkur". Eygló Gunnarsdóttir heimildamaður telur að lendingin og bryggjan hafi verið vestan undir Hofstanga/Naustatanga. Þar eru tveir klettarnar út í fjöruna og eru 20-30 m á milli. Þeir mynda þannig náttúrulega vör. Ofan við lendinguna er smágrýtt fjara en ofar tekur við grasi gróinn bakki. Samkvæmt Eygló hefur landbrot á þessum slóðum verið mjög mikið síðan hún flutti á svæðið fyrir rúmum 30 árum. Ekki sjást mannaverk á svæðinu og öll ummerki um bryggjuna virðast horfin.

Hættumat: stórhætta, vegna landbrots

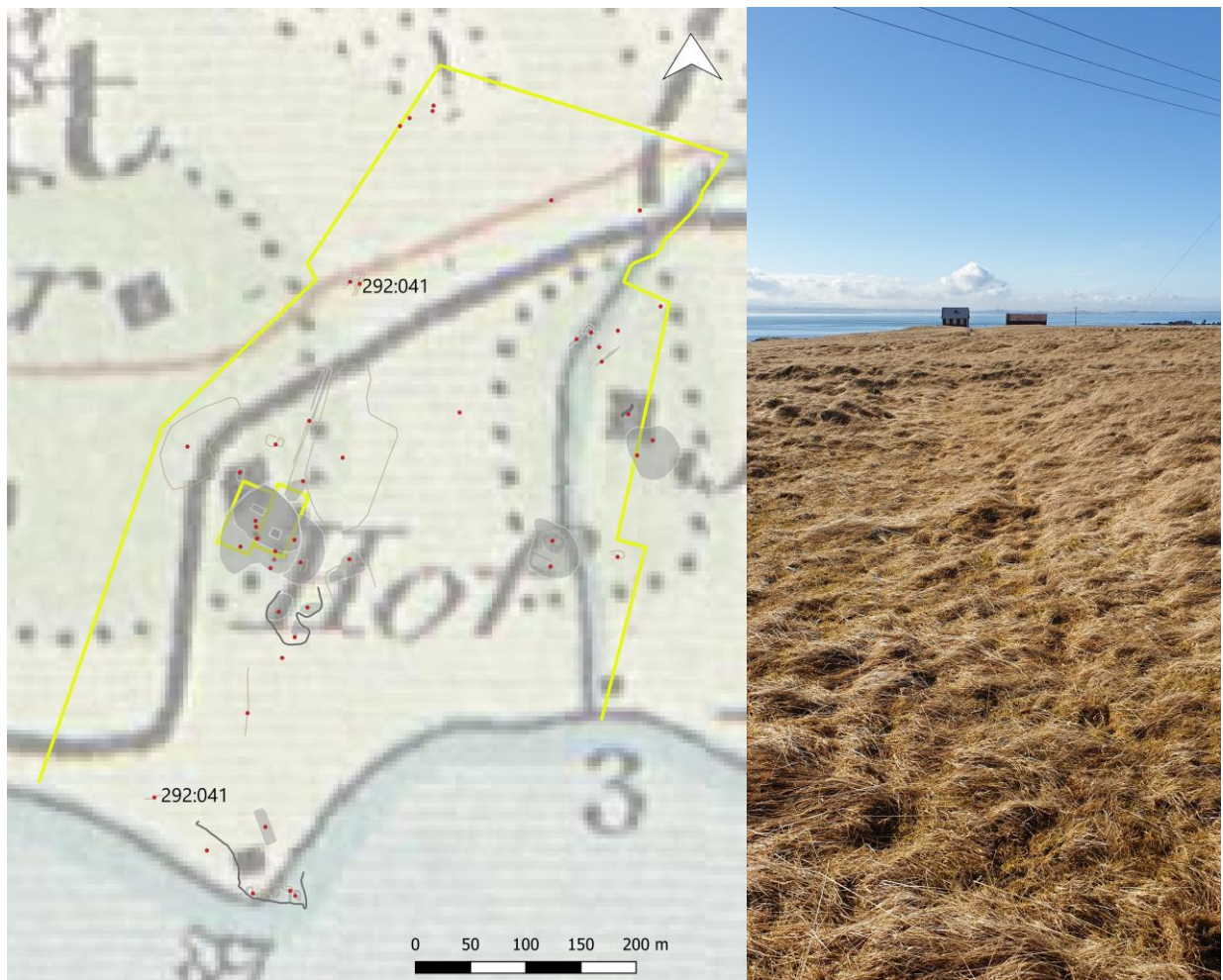
Heimildir: JÁM III, 259-260, Margrét Björk Magnúsdóttir, 38, Þorsteinn Jónsson. 1998. 449

GK-292:041 gata leið

361979 418628

Leið er merkt inn á herforingjaráðskort frá 1908 frá þjóðleiðinni sem lá um rætur Esju og til vesturs framhjá Jörva og áfram í átt að Hofi. Samkvæmt herforingjaráðskortinu tóku göturnar þar skarpa beygju og lágu í gegnum túnið á Hofi og að sjó og lágu svo meðfram sjó til vesturs á stuttum kafla áður en þær greindust og lágu annars vegar til vesturs og suðvesturs að Bakkakoti og Prestshúsum og Bakka en hins vegar til norðvesturs að Brautarholtshverfi. Samkvæmt Herforingjaráðskortinu mætti ætla að göturnar hefðu legið fast norðvestan við bæinn á Hofi og svo niður túnið en líklegast verður að telja að þær hafi sameinast tröðunum á þessum slóðum og verið suðaustan við bæinn. Traðirnar á Hofi eru skráðar undir sérstöku númeri, sjá 008, en undir þessu númeri er skráður sá hluti þjóðleiðarinnar sem er utan túna en innan þess svæðis sem var til úttekta 2019, annars vegar í suðvesturhorni deiliskipulagsreits (við sjó) og hins vegar norðaustan við heimatúnin. Á báðum stöðum eru ummerki um leiðina orðin illgreinanleg. Örlítill merki um göturnar má greina norðaustan við heimatúnið í Hofi þar sem er mói með þunnri gróðurhulu. Göturnar sjást á stuttum kafla í beinu framhaldi af tröðum 008. Suðvestan við tún sjást lítil sem engin ummerki um þjóðleiðina en þó má sjá skarð í sjávarkambinn á einum stað, á svipuðum slóðum og ætla má að leiðin hafi legið í sveigju. Á þeim slóðum gengur talsverður sandur yfir svæðið og er gróður viðkvæmur.

Norðaustan við heimatúnin í Hofi má greina göturnar í beinu framhaldi af tröðunum á um

Afmörkun deiliskipulagsreits og minjar sýndar ofan á Herforingjaráðskorti (til vinstri). Inn á kortið er vegur 041 merktur inn en staðsetning hans er líklega fremur gróflega áætluð. Óljós ummerki sem gætu verið leifar vegarins fundust á tveimur stöðum, sjá merkingu 041 á kortinu. Á ljósmynd til hægri sést dæld þar sem vegurinn hefur líklega legið í stefnu á traðir Hofs 008. Horft til SSV

30 m kafla áður en þær verða alveg ógreinilegar. Göturnar eru fremur breiður slóði, um 0,2 m dýpri en umhverfið og 1-2 m á breidd. Hugsanlegt er að óljós ummerki séu merkjanleg norðaustar en þau eru of ógreinileg til að hægt sé að fullyrða um það auk þess sem umferð hrossa um svæðið hefur áhrif á gróður. Þar sem túni sleppir til suðvesturs eru lítil sem engin ummerki um götuna. Við fjörukambinn liggur þó svolítið skarð í gegnum kambinn og í sveig til vesturs og sameinast þar göngustíg sem liggur um fjöruna. Ekki er víst að dældin og göturnar séu fornar en samkvæmt herforingjaráðskorti lá þjóðvegurinn í gegnum túnið á Hofi og sveigði þá til vesturs meðfram ströndinni þannig að ekki er útiloka að þetta séu leifar af gömlu götunnieða á svipuðum slóðum og hún var. Skarðið er 1 m á breidd en um 5 m á lengd. Vestar er önnur svipuð gata (1-2 m á milli) og liggur hún í stærri sveig. Rétt er þó að geta þess að landbrot er nokkuð á þessum slóðum samkvæmt landeiganda og því mögulegt að eldri lega leiðar á þessum slóðum hafi horfið í sjó.

Heimild: Herforingjaráðskort 1909, Kort 27 Reykjavík NA

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

GK-292:042 öskuhaugur

"Hof á Kjalarnesi, forn öskuhaugur þar, sem í fannst m. a. vígtönn út galti: Grýtubrot, óvenju hart, sótugt öðrum megin; grýtan hefur verið með flötum botni, kringlótt og víðust efst; brotið er mest allt úr botninum, sem verið hefur um 220 þvm, þynnstur í miðjunni, um 0,6 sm en þykkar upp í 20 sums staðar við lögg. Grýtuveggirnir hafa verið um 6-8 að þ. Þjms. 6643." Ekki er nánar getið um fundarstað minjanna en líklegast er að hann hafi verið á bæjarhólnum. Þar eru skráðar óljósar minjar um ungan öskuhaug, sjá 045 en ekki er víst að eldri öskuhaugur hafi verið á sama stað og því er ekki hægt að staðsetja hann með óyggjandi hætti. Klébergið sem þar fannst er hins vegar sjálfstæð vísbending um búsetu á þessum slóðum á víkingaöld.

Fundinum er fyrst lýst í Árbók Fornleifafélagsins 1915 en þar segir: "6643. 29/5 Björn Magnússon, Hofi á Kjalarnesi: Brot úr steinkeri, hluti af botninum við löggina, og má sjá að keríð hefir verið kringlótt og botninn um 22 sm. að þverm. að innanverðu, og hefir keríð víkkað uppeftir. Það hefir verið þunnt, 0,6-0,8 sm. við botninn og hann í miðju 0,6 sm. eða minna, en útvið laggirnar alt að því 2 sm. sumstaðar. Steinninn er gráleitur og fremur mjúkur, eins konar tálgusteinn, líklega ekki íslenskur (norskur?). Neðan á botninum er svört hrímskán og hefir keríð verið haft til að sjóða eða bræða í. Hefir verið fremur vel gert og er varla yngra en frá landnámatíð."

Heimildir: Kristján Eldjárn 1949-1950. Kléberg á Íslandi, bls. 48, Árbók 1915, 61

GK-292:043 þúst hlutverk óþekkt

362025 418779

Þrjár til fjórar óverulegar þústir eru um 380 m NNA við bæ 001 og 65 m norðan við Brautarholtsveg. Þústirnar er fast sunnan við lóðamörk Lyngáss. Á þessum slóðum er mosa- og sinuvaxið. Svæðinu hallar örlítið til suðausturs, að vegi. Gróðurþekjan á þessu svæði er þunn og rofflákar víða.

Uppmæling af þústum 042A-D

Þúst A til vinstri og B til hægri. Á mynd til vinstri er horft til norðurs en til norðvesturs á mynd til hægri

Þúst C til vinstri og D til hægri. Á myndunum er horft til norðurs

Þústirnar eru mjög smáar og óverulegar en greinilega mannaverk. Fjórar slíkar fundust á

svæðinu sem er 36 x 10 m stórt og snýr NNA-SSV. Hér verður hverri þúst gefinn bókstafur til aðgreiningar og hefst lýsingin suðvestast. Þar er þúst A um 1-1,5 m frá girðingu sem girðir af lóð Lyngáss. Þústin er 2,5-3 m á kant. Hún er einföld og virðist opin til norðvesturs. Hleðsluhæð er 0,1-0,2 m en tóftin er aðeins dýpri að innan. Um 8 m norðaustan við þúst A er þúst B sem er mjög áþekkt og jafnvel enn óverulegri, vart meira en niðurgröftur með kraga í kring. Þústin er 3 x 2 m stór og snýr NNV-SSA. Hún er opin til NNV og "veggir" hennar eru 0,15 m á hæð, algrónir. Þúst C er um 20 m norðaustan við þúst B. Hún er áþekkt að lögun og 2,5 x 2 m að stærð. Þústin snýr eins og aðrar þústir á svæðinu norðvestur-suðaustur og er opin til NNV. Hún er 0,2 m á hæð og er grasi gróin. Þústin fjarðar út til norðurs. Fjórða þústin, D er allra norðaustast á svæðinu og aðeins ríflega 1 m norðaustan við þúst C. Hún er ógreinilegust þústanna og í raun vart meira en dæld eða niðurgröftur. Hún er 2,5 x 5 m stór og snýr norðvestur-suðaustur og er opin til NNV. Allar þústirnar eru óveruleg mannvirki og ekki ljóst hvaða tilgangi þær hafa þjónað.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

GK-292:044 hleðsla óþekkt

362154 418704

Steinhleðsla eða púkk er um 30 m sunnan við Brautarholtsveginn en 140 m vestan við núverandi íbúðarhús í Jörva. Púkkið er undir raflínu sem liggur um svæðið. Í aflíðandi halla til suðurs, raflína liggur yfir svæðið ofan við. Svæðið er grasi- og mosavaxið en gróðurhulan er þunn og víða blásið. Svæðið er gljúpt og deiglent á köflum. Svæðinu hallar til suðurs, að sjó.

Á þessum stað hefur steinum verið raðað saman og virðist þeir helst hafa verið púkk til að styrkja einhvers konar tréstaup. Hrúgan er um 1 m á breidd NNV-SSA og örlítið minna á þverveginn, en hún þó gróflega hringlaga. Hæð 0,1 m. Á yfirborðinu sjást 10 steinar en greinilegt er að fleiri steinar eru undir. Endi á timburstaup stendur upp úr hrúgunni. Líklega hefur þetta verið hlaðið til að styrkja einhvers konar staupalögn, eða jafnvel hornstaup á girðingu. Í öllu falli virðist líklegast að mannvirkið sé frá 20. öld.

Steinapúkk 044, horft til norðvesturs

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Bæjarhólnum á Hofi hefur talsvert verið raskað, bæði við byggingu íbúðarhúss og hlöðu en einnig var jarðvegi þar ýtt upp í mön á 9. áratug 20. aldar og þar hreyft nokkuð við jarðlögum. Hluti svæðisins hefur einnig verið nýtt fyrir hrossabeit um langt skeið og er því jarðvegur víða

Uppmæling af gróflega áætluðu umfangi öskuhaugs 045 í suðurhlíð bæjarhólsins (til vinstri). Á myndinni sjást rauðir punktar þar sem nokkrir stærri gripir voru greinilegir. Til hægri er ljósmynd af fiskisleggju sem fannst á þessum stað

niðurtroðinn og á köflum kominn í svað. Hluti bæjarhólsins er því í raun moldarflag. Nánasta umhverfi íbúðarhússins og hlöðunnar er reyndar afgirt og því ekki hrossabeit þar innan. Á því svæði, vestan við húsin, einkumá milli íbúðarhúss og hlöðu, nálægt girðingu sem girðir af bæjarhlaðið til vesturs er talsvert um mannvistarleifar í moldarflagi sem þar er opið.

Moldarflag með talsvert af grjóti, bæði stóru og smáu og er greinilegt að þarna vex njóli á sumrin. Hér og þar eru steypuleifar og járnör sést á einum stað þannig að greinilegt er að allt svæðið er mjög úr lagi fært. Flagið er í jaðrinum eða vesturhlíð hins eiginlega bæjarhóls, beint neðan við hlöðuhornið og því líklega nærri því þar sem gamli bærinn stóð eða beint framan við bæjardyrnar þar ef staðsetning sem fæst með því að strekkja túnakort á loftmynd er rétt.

Ummerkin eru dreifð yfir stórt svæði og í raun erfitt að ákvarða hvar skuli skilgreina mörk öskuhaugsins. Gróflega áætlað má þó segja að hann sé mest afgerandi á svæði sem er 13 x 6.5 m stórt og snýr VNV-ASA. Á þessu svæði er talsvert af járnleifum, leirkerjum, gleri, dýrabeinum og öðru viðlíka fannst þar við vettvangsathugun, ásamt fiskisleggju og öðrum grip úr steini. Greinilegt er að þar eru dreifar úr öskuhaugi og var jarðvegsrofið þar sem flestir gripirnir sáust gróflega afmarkað. Gripirnir benda til 19. aldar og gætu raunar verið frá 19. og fyrri hluta 20. aldar. Rétt er að geta að annar öskuhaugur 042 er skráður í landi Hofa.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

GK-292:046 þúst

361871 418458

Greinileg hæð eða þúst er í túninu rúmum 30 m norðan við bæ 001 og um 15 m vestan við heimreiðina að Hofi. Hæðin er mjög greinileg í túninu. Nú er hestum gefið á henni og hún því úttröðkuð og á kafi í hrossataði, mold og heyi.

Þúst 046. Á ljósmynd er horft til NNA. Á mynd til hægri er uppmæling á mörkum þústar. Loftmynd: Loftmyndir ehf.

Hæðin er aflöng og 11.5 x 5 m stór. Hún snýr norður-suður. Hún er langsamlega mest afgerandi til suðurs og er þar 0,5-0,6 m hærri en umhverfið en gengur inn í brekkuna til suðurs. Ekkert grjót sést í þústinni en ekki er ólíklegt að á þessum stað reynist mannvistarleifar undir sverði.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

GK-292:047 frásögn rista

362070 418512

Eygló Gunnarsdóttur heimildamaður man eftir að hafa heyrt talað um að torf hefði verið rist þar sem nú eru þrjú framræst tún rúmum 200 m ANA við bæ. Framræst og sinuvaxin tún eru nú á þessu svæði. Deiglendi er til austurs. Svæðið er nýtt sem beitoland fyrir hross. Engin ummerki sjást um torfristu.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

GK-292:048 þúst óþekkt

361970 418379

Greinilegur hóll er í túninu um 75 m suðaustan við bæjarhólinn á Hofi. Hóllinn er vaxinn mosa, grasi og sinu og þar vex líka örlítill njóli. Hann er aðeins þýfður. Austurhluti hans virðist líklegri til að geyma mannvistarleifar en sá vestari. Hóllinn er sæmilega afgerandi, sérstaklega að austan en mjókkar til vesturs og endar þar í spíss.

Þúst 048 uppmæld til vinstri. Á ljósmynd til hægri er hroft til norðvesturs.

Hóllinn er 34 x 20 m. Þar sem mest er (til ASA) er hann 1,5 m hærri en umhverfið en rennur saman við brekkuna til norðurs og er þar 0,2 m hærri en umhverfið. Staðsetning og útlit hólins gæti bent til að þar gætu mannvistarleifar leynst undir sverði en það er þó ekki víst og úr því verður ekki skorið nema með borkjarnasýnum eð könnunarskurðum. Fram eða niður af hólnum er afgerandi sléttlendi 36 x 25 m stórt en allt í kring er þýfi. Ekki er ljóst hverju það sætir.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

GK-292:049 gerði kálgarður

362153 418372

Margskipt tóft 019 er í túninu vestan við Jörvalæk og gerði 049 skammt neðan hennar. Umræddar rústir eru um 110 m SSV við þar sem bærinn í Jörva 293:001 stóð en tæpum 250 m austan við Hof 001. Aðeins eru um 6 m á milli tóftar 019 og gerðisins. Grasi gróið svæði í afar aflíðandi halla til austurs. Jörvalækur rennur beint fyrir austan tóftina og greinist rétt neðar annars vegar í lækjarfarveg og hins vegar þráðbeinan skurð niður í fjöru. Annar skurður er fyrir ofan en annars er gerðið á fremur sléttri túnskák. Neðan við hana er þúfnafláki en þar neðan við aftur slétt svæði að fjöru.

Til vinstri er uppmæling á gerði 049 en á mynd til hægri er horft yfir sama svæði. Eins og sjá má eru ummerkin mjög ógreinileg. Horft til norðausturs. Loftmynd: Loftmyndir ehf. 4

Gerðið er mun signara (0,1-0,2 m á hæð) en tóft 019. Það er 22 x 16 m stórt og snýr VNV-ASA. Gerðið líkist mest kálgarði en er þó ekki í afgerandi halla og er mjög sigið eða 0,1 m á hæð og 2 m á breidd. Svæðið er vafið sinu. Norðaustur- og suðausturhorn eru óljós eða horfin, þó varla hægt að tala um op.

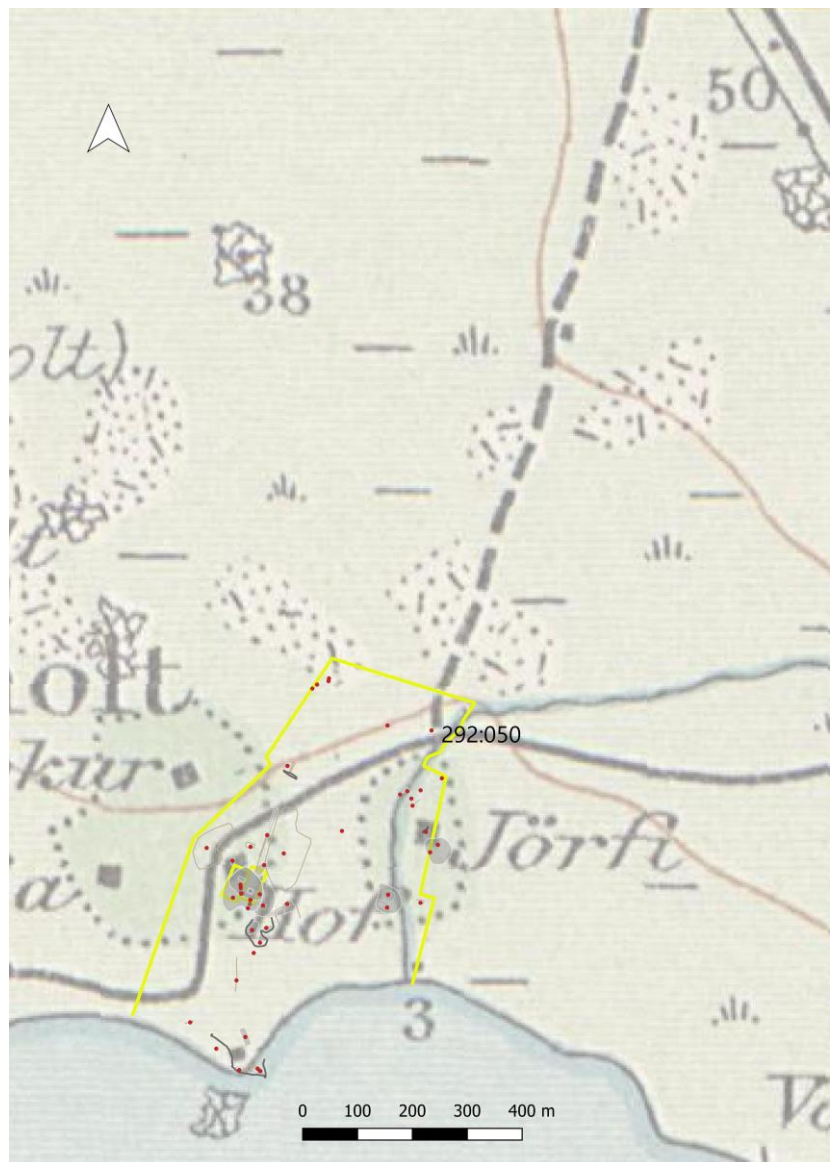
Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

GK-292:050 heimild um leið

362234 418695

Leið er merkt inn á herforingjaráðskort frá 1908 frá leið 041 og nærri því beint til norðurs, yfir Húsholt og fram hjá Sauðhústættum og áfram til norðurs þar til hún sameinast þjóðleiðinni sem lá í Esjurótum 028. Aðeins lítill hluti leiðarinnar er innan þess svæðis sem skráð var 2019 en ætla má að hún hafi legið þar, frá þjóðleið 041 fast vestan við Jörvalæk. Ekki fundust skýr ummerki um göturnar á vettvangi innan deiliskipulagsreits en malarvegur liggur frá Brautarholtsvegi á svipuðum slóðum.

Á þessum slóðum er Brautarholtsvegur og malarslóði frá honum til norðurs. Raflína liggur yfir svæðið sunnan við veg og gróðurhula er auk þess mjög þunn. Ekki sáust greinileg merki um götur innan deiliskipulagsreitsins á þeim slóðum sem þjóðvegurinn hefur legið sky.

Leið 050 eins og hún er merkt inn á Herforingjaráðskort. Deiliskipulagsmörk sýnd með gulum lit Eins og sjá má virðist leiðin hafa legið frá leið 041 nálægt norðausturhorni reitsins en engin ummerki sáust um hana innan reits

herföringjaráðskortinu og því var leiðin aðeins staðsett gróflega.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

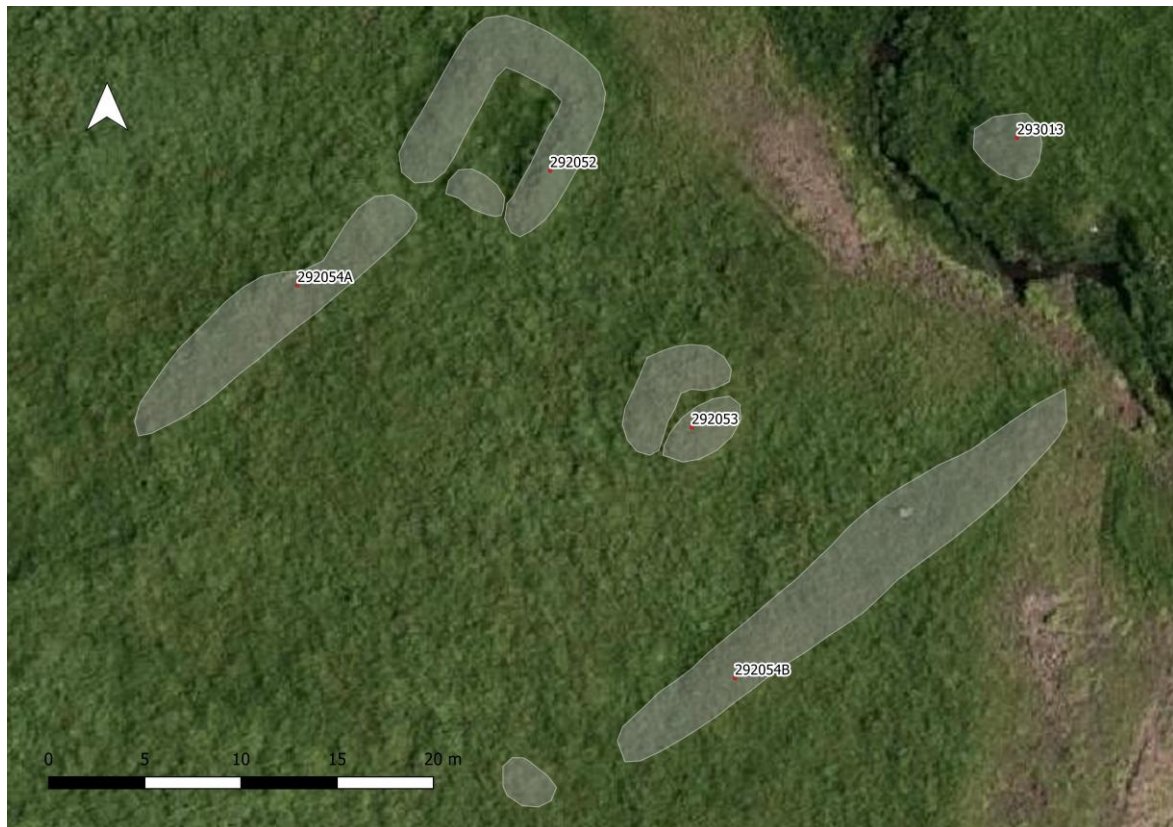
Heimildir: Herföringjaráðskort 1909, Kort 27 Reykjavík NA

GK-292:052 heimild hlutverk óþekkt

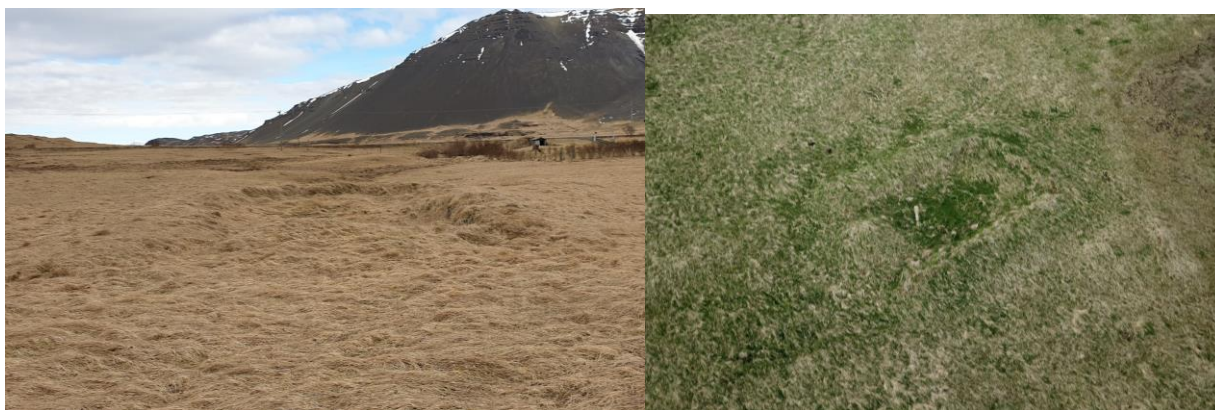
362189 418584

Ofarlega í túninu vestan við Jörvalæk er afgerandi tóft og skammt frá henni þúst 053. Óljósir hryggir eru í túninu ofan og neðan við (sjá 054), líklega eftir garðlög. Tóftin er um 100 m ofan við bæjarhól Jörva 001 en 135 m sunnan við Brautarholtsveg. Í kring er grasi vaxið tún, fast austan við (aðeins um 2 m á milli) er lækjargil Jörvalækjar. Tóftin er á móts við núverandi íbúðarhús Jörva. Umhverfis gróið grasi og sinu. Svæðið vestan við hefur verið ræst fram en túnið umhverfis er ágætlega gróið.

Á þessum stað er afgerandi tóft. Fleiri minjar eru í kring (sjá þúst 053 og garðlag 054) á svæði sem samtals er 37 x 32 m stórt og snýr norður-suður. Tóftin er ferhyrnd og einföld, 6 x 3,5 að innanmáli. Að innanverðu sjást víða grjóthleðslur en þær eru víðast alveg yfirgrónar þótt á einum stað sjáist allt að 3 umför hleðslu. Að utanverðu eru veggir aflíðandi og þeir eru allt að 1,6 m á breidd. Hæð veggja er 0,3 m. Op hefur verið á vesturvegg bæði nyrst og syðst. Líklegast virðist að þarna hafi verið rétt eða stekkur, þ.e. að tóftin hafi ekki verið undir þaki. Borgarsögusafn skráði

Uppmæling á fornleifum 052-054. Loftmynd: Loftmyndir ehf.

Tóft 052. Á ljósmynd til vinstri er horft til horft til NNA en mynd til hægri er tekin með dróna og horft því sem næst beint niður.

tóftina áður undir númerinu 293-15. Í skráningu Borgarsögusafns á Jörva var þeirri spurningu velt upp hvort mögulegt væri að tóftin væri leifar Grafarkots en ólíklegt virðist að sú tóft sem sést á yfirborði sé af býli. Hins vegar er ekki hægt að útiloka að þarna kunni að leynast slíkar leifar undir sverði. Útlit tóftanna á þessum stað gæti þó helst bent til að þar hafi verið afgirt stekkjartún.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Skýrsla Borgarsögusafns nr. 101, 15-16

GK-292:053 þúst útihús

362196 418585

Ofarlega í túninu vestan við Jörvalæk er þúst. Óljósir hryggir eru í túninu ofan og neðan við og skammt frá er greinileg tóft (sjá 052 og 054). Tóftin er tæpum 100 m ofan við bæjarhól Jörva 001 en 135 m sunnan við Brautarholtsveg. Í kring er grasi vaxið tún, fast austan við (aðeins um 2 m á

Þúst 053, horft til norðausturs, uppmæling: sjá minjastað 052

milli) er lækjargil Jörvalækjar. Þústin er til móts við núverandi íbúðarhús Jörva. Umhverfis gróið grasi og sinu. Svæðið vestan við hefur verið ræst fram en túnið umhverfis er ágætlega gróið. Þústin er á bakka Jörvalækjar. Sunnar við hana er lág dæld frá bakka Jörvalækjargils og inn eftir túninu. Á suðurbakka þeirrar lágar er hryggur sem líklega er e.k. garðlag (sjá 054).

Þústin er um 10 m SSA við 012 og er nokkuð afgerandi. Hún er 0,1-0,2 m hærri en umhverfið. Hún er úr lagi gengin en hefur líklega verið einföld og snúið austur-vestur. Hún er 6,5 X 5,5 m stór. Hugsanlega hefur op verið á vesturgafli en veggir eru einnig sundurskornir nálægt suðausturhorni, þótt ekki sé víst að eiginlegt op hafi verið þar. Á einum stað er steinn í tóftinni sem virðist vera jarðfastur. Tóftin er gróin sinu og mosa. Borgarsögusafn skráði tóftina undir númerinu 293_16.

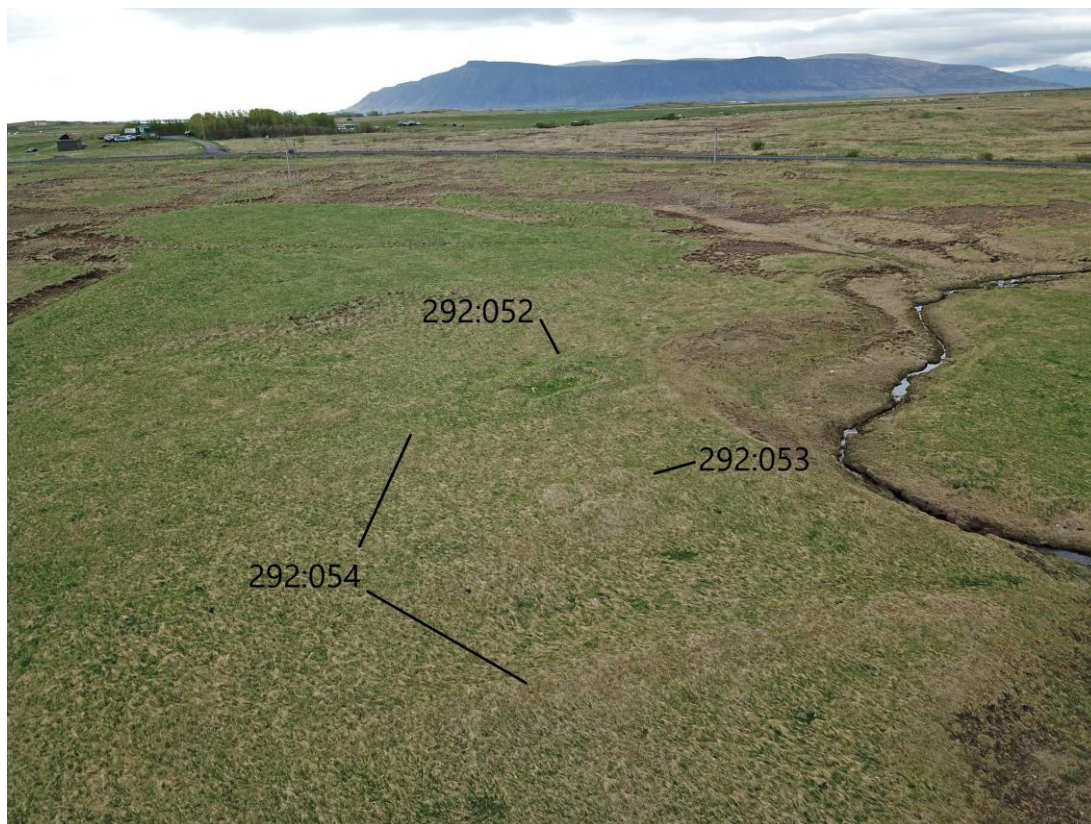
Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Skýrsla Borgarsögusafns nr. 101, 16-17.

GK-292:054 þúst hlutverk óþekkt

362176 418578

Ofarlega í túninu vestan við Jörvalæk eru óljósir hryggir túninu ofan og neðan við tóft og þúst (sjá 052 og 053). Hryggirnir eru tapum 100 m ofan við bæjarhól Jörva 001 en 135 m sunnan við

Yfirlitsmynd yfir minjar 052-054, tekin með dróna. Horft til norðurs yfir svæðið. Uppmæling: sjá minjastað 052.

Brautarholtsveg. Svo virðist sem garðlögin tvö hafi hugsanlega girt af lítinn reit á vesturbakka Jörvalækjar, umhverfis tóft 052 og þúst 053. Ummerkin eru þó mjög óveruleg. Var hvorum búi gefinn bókstafur. Í kring er grasi vaxið tún, fast austan við (aðeins um 2 m á milli) er lækjargil Jörvalækjar. Þústin er til móts við núverandi íbúðarhús Jörva. Umhverfis gróið grasi og sinu. Svæðið vestan við hefur verið ræst fram en túnið umhverfis er ágætlega gróið. Á bakka Jörvalækjar.

Hryggur A er norðar. Hann liggur út frá norðurvegg tóftar 052 og ekki hægt að útiloka að tóftin sé byggð á grunni túngarðs. Fyrstu metrarnir við tóftina er óskýrir og sundurgengnir en um 8-10 m frá tóftinni er hryggurinn orðinn skýr. Hann er um 18 m langur en 2 m breiður og er mosa- og sinuvaxinn. Hryggurinn er um 0,2 m á hæð. Hann er skýrastur á 10 m kafla en verður svo ógreinilegur og ekki hægt að rekja nema í 5 m til viðbótar þar sem meiri mosi er í jarðveginum. Garðlag B er 26 m suðaustan við garð eða hrygg A. Hann er á bakka dældar

*Efri mynd: Garðla A horft til norðvesturs.
Á neðri mynd sést garðlag B horft til norðurs*

sem liggur frá Jörvagili. Þessi hryggur er ríflega 2 m á breidd en 0,2-0,3 m á hæð. Hann er vaxinn sinu og mosa og sker mosinn hrygginn frá gróðrinum í kring. Garðinn er hægt að rekja á um 30 kafla. Þar sem dældinni sleppir verður garðurinn óljós en 2 m vestar er þúst um 1,5-2 m í þvermál og gæti verið síðustu leifar kálgarðsins. Garðstubbarnir tveir eru til móts við hvorn annan og gætu hafa markað af svæði sem væri þá 40 x 32 m stórt. Engin merki eru um frekari garðlög þeirra á milli.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

GK-292:055 sáðreitur

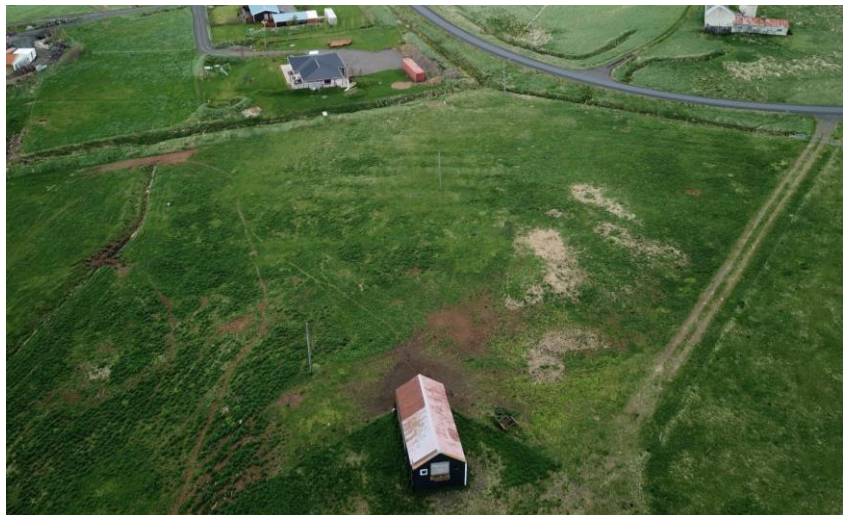
tún

361824

418481

Talsverðar beðasléttur eru í túninu um 70 m norðan við Hof 001 en sunnan við Brautarholtsveg og vestan við veginn að Hofi. Á þessum stað er sléttað tún sem nýtt hefur verið fyrir hrossabeit um árabíl. Beðaslétturnar sjást sem regulegar dældir í túninu. Þær eru óljósar á jörðu niðri ensjást vel á loftmynd sem tekin var með dróna af svæðinu í maí 2019. Slétturnar eru mest áberandi á svæði sem er um 80 m austur-vestur en mest 60 m breitt norður-suður. Slétturnar eru misgreinilegar en að meðaltali er hver slétta 5-6 m á breidd.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

*Á efri mynd er svæðið þar sem beðaslétturnar eru greinilegastar afmarkað á loftmynd frá Loftmyndum ehf með ljósgrárri línu.
Neðri mynd er tekin með dróna yfir sama svæði*

GK-292:056 sáðreitur

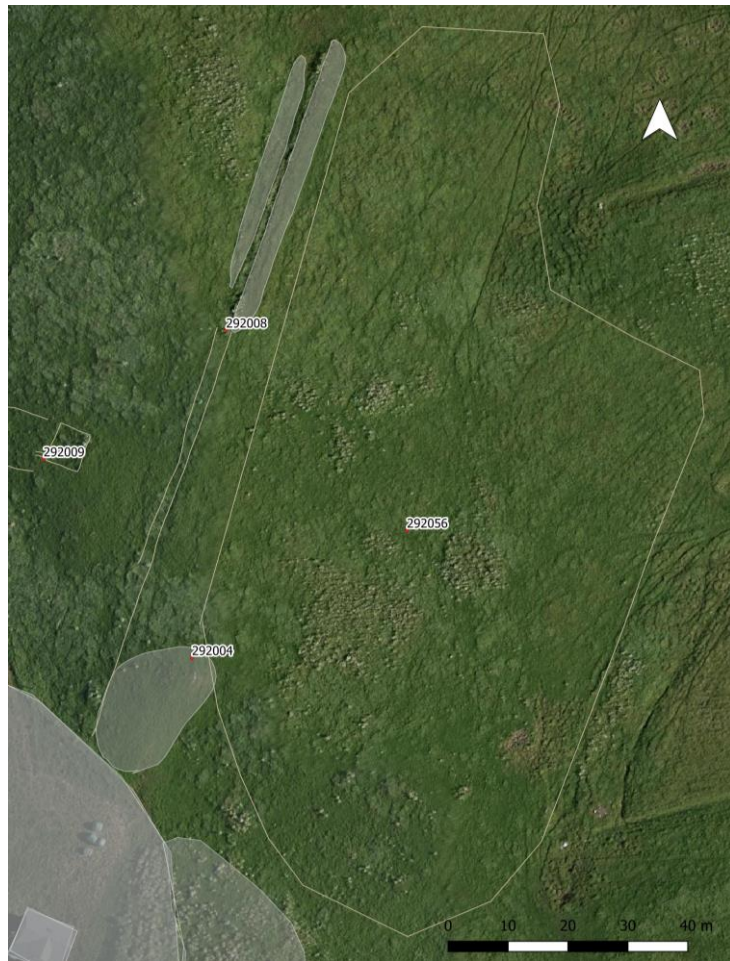
tún

361964

418471

Talsverðar beðasléttur eru í túninu 30-40 m NNA við Hof 001 og meðfram tröðunum 008 að suðaustanverðu. Á þessum stað er sléttað tún sem nýtt hefur verið fyrir hrossabeit um árabíl. Beðaslétturnar eru ógreinilegar á jörðu niðri rnsjást vel á loftmynd sem tekin var með dróna af svæðinu í maí 2019. Slétturnar eru mest áberandi á svæði sem er um 150 x 70 m stórt og snýr h.u.b. norður-suður. Sjálfar slétturnar snúa nærri austur-vestur (eða lítillega ASA-VNV). Þær eru óljósar en gróflega má ætla að hver slétta sé að meðaltali 5-6 m á breidd.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Á efri mynd er svæðið þar sem beðaslétturnar eru greinilegastar afmarkað á loftmynd frá Loftmyndum ehf. Neðri mynd er tekin með dróna yfir sama svæði

Í bókinni Kjalnesingar segir: "Neðan við Hof gengur tangi í sjó fram, Hofstangi. Austan hans eru Hofsbakkar. Af þeim brýtur stöðugt. Þar var um skeið funda- og samkomuhús hreppbúa, en var að lokum orðið lélegt og var rífið, efnið selt fyrir lítilræði. Seinna var pípuverksmiðja rekin um nokkurt skeið á Hofsbökkum. Sement var flutt á báti úr Reykjavík, en rörin steypt hér uppfrá. Síðan var pípunum skipað út við bryggjuna vestan við Hofstangann. Þaðan fór einnig fram flutningur á mjólk og aðfluttum vorum til þeirra hreppsúa sem notuðu sjóleiðina til flutninga [sjá 040] [...] Nokkrir menn úr nágrenninu unnu við pípuverðina". Í bókinni Kjalnesingar kemur einnig fram að samkomu- og fundahúsið hafi gegnt hlutverki skóla en

Áætluð staðsetning verksmiðju mörkuð á loftmynd frá Loftmyndum ehf

Greina má staðsetningu verksmiðju óljóst í breytingum á gróðurfari sem hafa verið undirstikaðar með rauðum lit á mynd til hægri. Mynd tekin með dróna, horft til NNV

þar segir: „Í bókinni „Saga sveitastjórna á Íslandi“ er sagt frá því að kennt hafi verið í sérstöku skólahúsi á Hofsbökkum á Kjalarnesi skólaárið 1903-1904. Það hús var byggt 1890 og var eign hreppsins og lestrarfélagsins.“ Ekki kemur fram hvenær samkomuhúsið var tekið niður en nýtt samkomu- og skólahús var vígt á Klébergi 1929 þannig að líklega hefur gamla samkomuhúsið þá verið horfið. Ekki er vitað hvort samkomuhús og pípuverksmiðjan voru á sama/svipuðum stað en

Það er þó talið líklegt Ekki er ljóst hvar húsin stóðu nákvæmlega en óljós ummerki fundust um 40 m norðan við tóftir 029 sem eru fremst á tanganum og á loftmyndum virðist sjást móta fyrir ferhyrnu raski á þessum slóðum. Gróflega áætlað má ætla að mannvirkið hafi verið um 33 x 11 m stórt og snúið NNV-SSA. Svæðið er gróið en þar er mikill sandur og ummerkin um húsið eru orðin jarðlæg og óveruleg. Húsið virðist merkt inn á miðjan tangann á herforingjaráðskorti frá 1909.

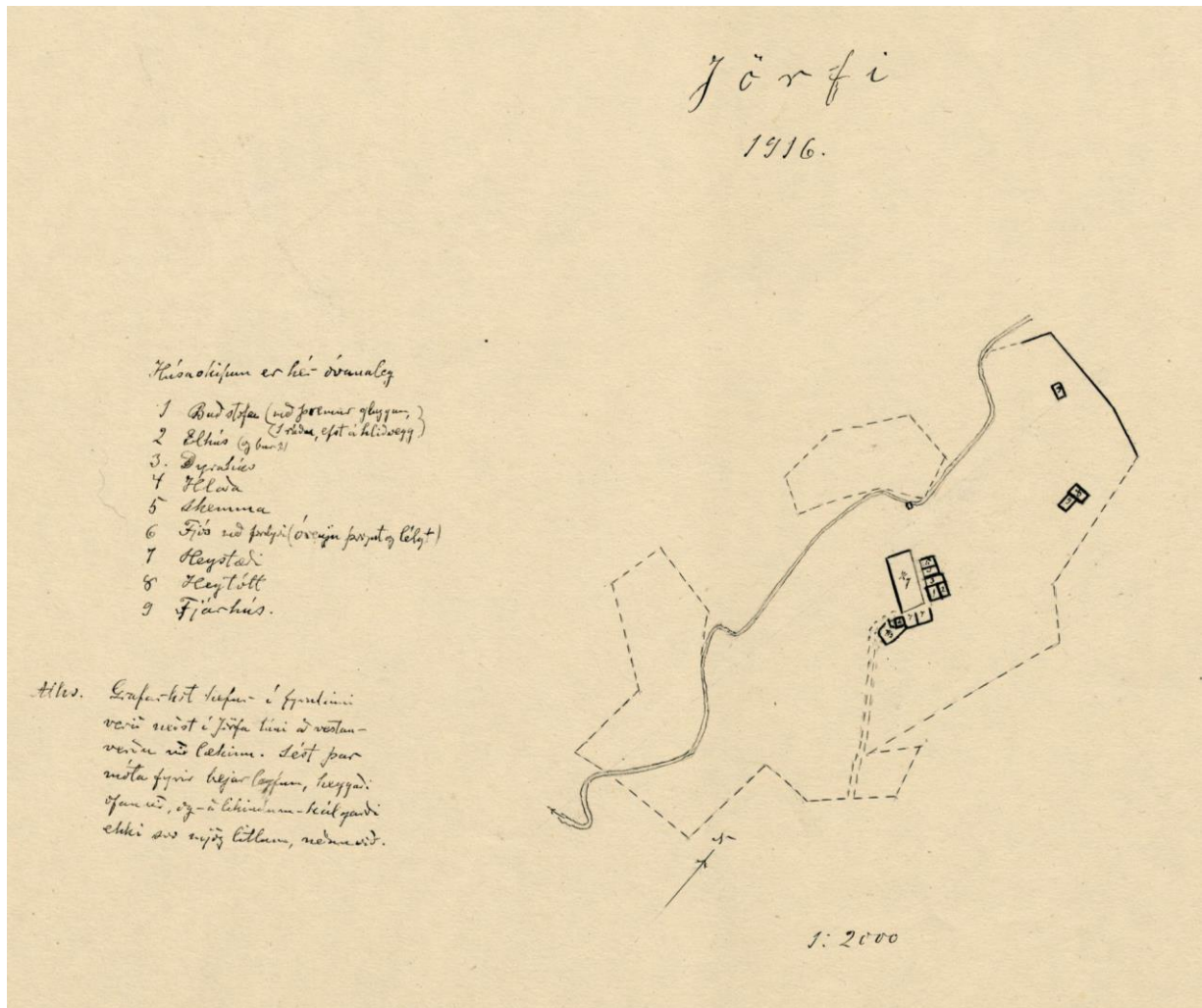
Hættumat: stórhætta, vegna rofs

Heimildir: Hof: Óútgefin skráning Borgarsögusafns, Þorsteinn Jónsson, 212 og 274 LÍ: Herforingjaráðskort. 27 NA Reykjavík Generalstabens topografiske Afdeling. Kaupmannahöfn 1909.

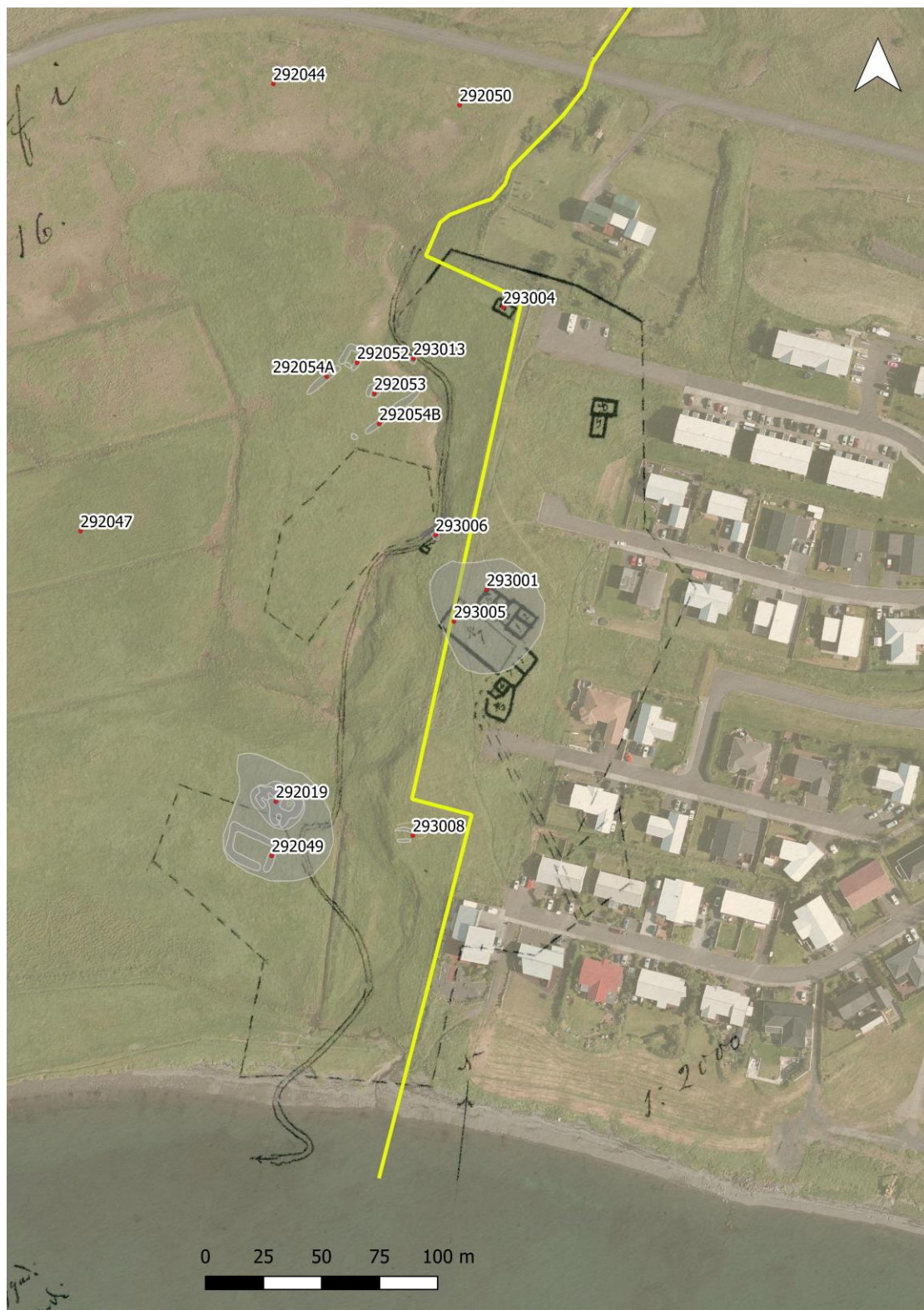
GK-292:058 heimild landamerki

Í Máldaga Brautarholtskirkju frá 1491 kemur fram að garður hefur verið á merkjum milli Hofs og Brautarholts: "Hun aa heimaland allt fra gardi þeim er gengr aa [þess er gengr í milli Brautarholtz oh Hofs...] fjall upp og fram i sjo og til lækiaross arnarhollz og Myrarhollz kelda su aa ad rada sem gengr nedan í Langholtzvad"

Heimild: DI VII, 53 418480

Túnakort fyrir Jörva frá 1916. Á því má sjá bæjar- og útibús og kálgarða ásamt tröðum. Á kortinu sést einnig Jörvalækur.
Túnakort: Þjóðskjalasafn Íslands

Túnakort Jörva frá 1916 varpað ofan af loftmynd af sama svæði. Á kortinu eru hnitapunktur minjastaða rauðmerktir, uppmældar fornleifar sýndar sem gráir flákar og línulegar fornleifar sem gráar línur. Afmörkun deiliskipulagsreitsins gengur í gegnum heimatúnið og er sýnd sem gul lína. Loftmynd: Loftmyndir ehf.

1552: Jörva er fyrst getið í Fógetareikningum. DI XII, 393

1703: hjáleiga frá Hofi, 8 hdr. ut supra. JÁM III, 357. 1547-1552

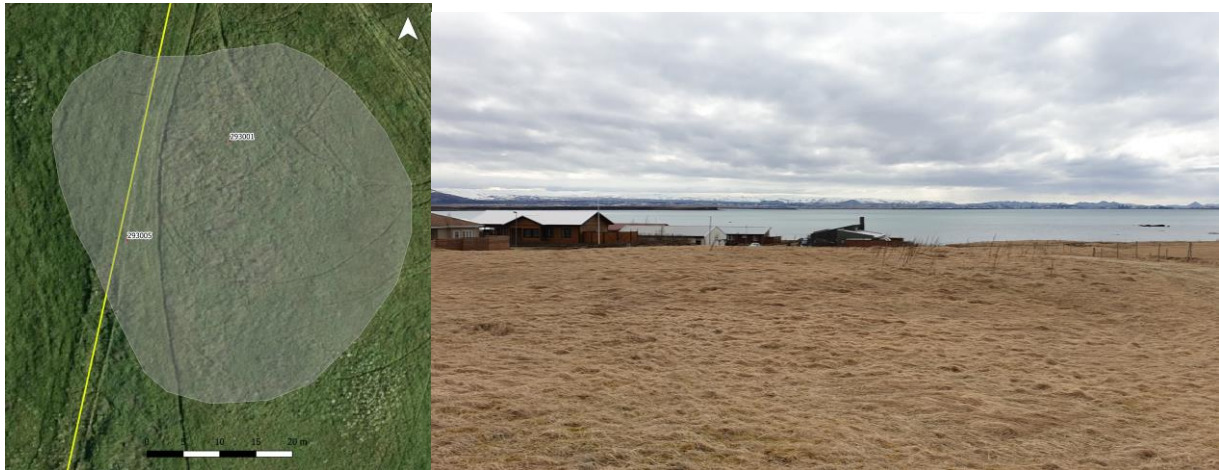
1918: Tún telst 3 r, kálgarðar 300 m².

1703 Í Jarðabók Árna og Páls segir: "Einn partur af þessari jörð [Hof] sem áður greinir. Dýrleiki viij hdr. ut supra. Ábúandi Ísleifur Styrkárson. Landskuld Lx álnir. [...] Við til húsbygginga leggur ábúandi. Leigukúgildi ii. [...]. Kvaðir öngvar. Kvíkfénaður iiij kýr, i kvíga þrevetur að fyrsta kálfi, i naut tvævetrir, i kálfur viii ær með lömbum, x sauðir þrevetur og eldri, iiij tvævetrir, viii veturgamlir, ii hestar." Í jarðabókinni kemur fram að heimilismenn voru 1703 fimm talsins. JÁM III, 257.

1945-1951: Holt var býli sem byggt var úr landi Jörva 1945 ofan við Þjóðveg en fór í eyði 1951 (Kjalnesingar. bls. 224). Var skráð undir númerinu 293-10 í skráningu Borgarsögusafns en þar segir: "Ekki fundust neinar leifar af rústum þar sem Holt á að hafa staðið en samkvæmt Gunnari Guðbjartssyni frá Lyngási á það að hafa staðið alveg upp við Brautarholtsveginn og gæti það hafa farið undir þær framkvæmdir (Vettvangsferð 21.08.2002)".

1920-1951: Annað býli úr landi Jörva er Grund sem byggðist 1920 til 1951. Í Kjalnesingum segir "Bærinn stóð við Grundarholtið rétt neðan vegamóta Vesturlandsvegur og vegarins, er liggur út Hofshverfið að Brautarholti." (Þorsteinn Jónsson, 225).

1917-1918: „Eigandi h/f Pípuverksmiðjan í Reykjavík (Þor. Auðr.). (1917 notar eignina að mestu húsm. Ólafur Finnsson og Hofsbóndinn)...Tún 3,0 teig. meiri hl. sléttað, má auka, taða um 100 ha. Sáðr. 300 m². Uppsk. um 4 tn sögð (garðrækt lítil á suðurnesinu) Útslægjur mýrar í nánd, mest þýft; um 150-200 b (allt ógirt). Land og aðrir kostir sem Hofshverfis (er austasti hluti hverfisins). Mótak næg og nærri, vatnsból lækur hjá bænum. Áhöfn engin nú (1917) 1918 er jörðin eigin Hofsbónda, en Pípuverksm. í Rvík hefur aftur fengið rönd með sjónum (sandana) frá Hofi og þess austur í Eystri Vallaár þó telst Jörvi hér eins og áður var. Hús eru þar nú (1918): Baðstofa (með 3 litlum hliðargluggum), dyr, stofuhús, eldhús, skemmukofi, fjós lélegt, hestakofi, hlaða fyrir 150 180 gölluð, en þó skásta húsið, 2 lélegir kindakofar fyrir um 60 (notaðir nú frá Hofi). Bætt við 1930: "mestur hlutinn fallin til Hofs, nokkur til Sandalands [?]* og Vallár og blettur til Bergvíkur. Sbr. um Hof, Jörvi því ekki sérmetin nú"

Til vinstri er sést uppmæling á mörkum bæjarhóls 001 og hvernig það er aðeins norðvesturhluti hans sem er innan deiliskipulagsreits. Á ljósmynd til hægri er horft yfir hólinn til suðurs. Loftmynd: Loftmyndir ehf.

Bæjarhóll Jörva, séð úr lofti. Horft til SSA

"Bærinn stendur á holti, sem heitir Jörvaholt," segir í örnefnaskrá og er þar verið að vísa í það íbúðarhús sem enn stendur. Þar segir enn fremur: "Bærinn stendur á mel, en sá gamli [001] var miklu neðar í túninu." Í mastersrannsókn Margrétar Bjarkar Magnúsdóttur segir: "Núverandi

Íbúðarhús sem reist var 1942 stendur á Jörvaholti. Jörðin afmarkaðist af veginum að norðan, Klébergslæk að austan, Jörvalæk að vestan og sjó að sunnan. Býlið fór í eyði 1928 og var þá land þess lagt undir Hof. Daði Jónsson sýslumaður í Kjósarsýslu bjó þar á 17. öld." Gamla bæjarstæði Jörva er merkt inn á Herforingjaráðskort frá 1908 og túnakort frá 1916. Það var um 150 m sunnan við núverandi íbúðarhús í Jörva, fast austan við Jörvalæk og í framhaldi af götunum Hofsgrund og Helgugrund í Grundarhverfi. Bæjarhóll Jörva er að mestu utan deiliskráningarreits en vestasti hluti hans nær inn á reitinn og er hann því skráður með ásamt kálgarði 005 sem það sama gildir um. Af túnakortinu að dæma mætti ætla að sá bær sem þarna stóð 1916 hefði verið fast utan deiliskipulagsreits en sjálfur bæjarhóllinn nær, sem fyrr segir, inn á hann. Grasi gróið svæði vestan við götuenda í Grundahverfi.

Í texta á túnakortinu segir að húsaskipan sé óvenjuleg. Samkvæmt túnakortinu hefur bærinn verið 24-25 x 13 m stór og snúið norðvestur-suðaustur. Allra suðaustast í bæjarröðinni voru tvö hús hlið við hlið sem snéru langsum eða norðvestur-suðaustur. Samkvæmt túnakortinu var suðvestara húsið baðstofa með þremur gluggum með einni rúðu, efst á hliðarvegg) en þar norðaustan við var eldhús (og mögulega búr). Norðvestan við tók svo við dyrahús, þá hlaða og loks skemma. Borgarsögusafn skráði staðinn 2003 undir númerinu 293-1. Bæjarhóllinn er vel greinilegur þótt allar mannvistarleifar hafi verið sléttaðar á honum. Hann er því afar ávalur og nær yfir stórt svæði. Hann er mest 0,5 m hærri en umhverfið en líklega hefur verið svolítið flatt úr honum þannig að nú nær hann yfir nokkuð stórt svæði eða 53 X 48 m. Mörk hans eru skýr og virðast ná vestur fyrir girðingu sem markar af deiliskipulagsreit. Hóllinn er fremur sléttur en á kafi í sinu og njóla. Gönguslóði liggur yfir hólinn meðfram girðingunni sem markar af deiliskráningarreit og er tvöföld. Suðaustarlega á svæðinu, um 5 m sunnan við bæjarhúsin eins og þau eru sýnd á túnakorti 1916 var kálgarður 005. Engin merki hans sjást nú á yfirborði en ætla má að horn hans kunni að hafa náð inn á deiliskipulagsreit.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Ö-Jörvi, 1, Túnakort 1916, Skýrsla Borgarsögusafns: Jörvi, skráning Borgarsögusafns, 10, Margrét Björk Magnúsdóttir, 86, 40

GK-293:002 heimild um fjós

Fjós og tvö heystæði sambyggð NNA við eru merkt inn á túnakort frá 1916 og eru skráð saman undir þessu númeri. Samkvæmt túnakortinu var fjósið tæpum 20 m suður af baðstofunni 001. Í texta sem ritaður er á túnakortið kemur fram að umrætt hús var fjós með fordyri og að það hafi verið óvenju þröngt og lélegt. Samkvæmt þeirri stærð sem gefin er upp á túnakortinu má ætla að það hefði verið 4 x 4 m. Heygarðarnir tveir sem sambyggðir voru fjósinu voru báðir 7 x7 m stórir.

Sambyggður fjósi og heygörðum var einnig kálgarður að sunnan og suðaustanverðu við fjósið og er hann einnig skráður undir þessu númeri. Í skráningu Borgarsögusafns voru fjós og heystæði skráð undir númerunum 292-2 og 3) og var gerð tilraun til að staðsetja húsið en engin ummerki fundust um það vegna gróðurs og túnasléttunar.

Heimildir: Túnakort 1916, Skýrsla Borgarsögusafns: Jörvi, skráning Borgarsögusafns, 11

GK-293:003 heimild um fjárhús

Fjárhús og heytóft við eru merkt inn á túnakort frá 1916 um 70 m NNA við Jörva 001. Fjárhúsið var norðar og gróflega áætlað 8 x 6 m að stærð samkvæmt túnakorti en heytóftin var sunnar og snéri þvert á fjárhúsið eða austur-vestur og hefur verið svipað að stærð. Staðurinn var áður skráður við vettvangsskráningu Borgarsögusafns (þar númer 292-4) en í skráningunni segir: "Ekki er hægt að greina viðkomandi rústir á vettvangi (Vettvangsferð 21.08.2002)"

Heimildir: Túnakort 1916,; Skýrsla Borgarsögusafns: Jörvi, skráning Borgarsögusafns, 12

GK-293:004 heimild um fjárhús

362254 418606

Fjárhús án heytóftar/hlöðu eru merkt inn á túnakort frá 1916 um 120 m norðan við Jörva 001 en um 45 m sunnan við íbúðarhúsið sem nú stendur í Jörva. Það hefur líklega aðeins verið 10-15 m vestan við botnlanga Jörvagrundar. Grasi gróið svæði á kafi í sinu.

Húsið var efst (nyrst) í túninu og snéri h.u.b. austur-vestur. Samkvæmt túnakortinu má ætla að það hefði verið um 8 x 5 m að stærð. Það var skráð í fornleifaskráningu Borgarsögusafns nr. 293-5. Ekki sjást ummerki um húsið á þessum stað en örlítil hæð 9 x 7 m að stærð sem gæti verið vísbending um mögulegar mannvistarleifar undir sverði en það er þó alveg óvíst.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1916, Skýrsla Borgarsögusafns: Jörvi, skráning Borgarsögusafns, 12

GK-293:005 heimild um kálgarð

362231 418473

Stór kálgarður er merktur inn á túnakort frá 1916 suðvestan við bæjarhúsin í Jörva 001 og virðist aðeins hafa verið hlað á milli. Grasi gróið svæði vestan við götuenda í Grundahverfi.

Samkvæmt túnakortinu má ætla að kálgarðurinn hafi verið 30 x 10 m stór og snúið norðvestur-suðaustur. Borgarsögusafn hefur skráð umræddan stað en ekki fundust ummerki um kálgarðinn. Svo virðist sem báðir kálgarðarnir í Jörva (sjá einnig 002) hafi verið skráðir undir sama númerinu, 293-06.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1916, Skýrsla Borgarsögusafns: Jörvi, skráning Borgarsögusafns, 12

GK-293:006 þúst hlutverk óþekkt

362223 418510

Órætt mannvirki er merkt inn á túnakort frá 1916 um 25 m VNV af bænum í Jörva 001 og á eða við Jörvalæk. Helst virðist sem um lítinn kofa sé að ræða en ólíkt öðrum mannvirkjum á túnakortinu er ekki getið um hlutverk hans. Afar óljós ummerki sjást á þessum stað, fast austan við Jörvalæk og um 150 m sunnan við núverandi íbúðarhús í Jörva. Grasi gróið svæði vestan við götuenda í Grundahverfi. Þústin virðist var þar sem lækurinn rennur í svolítinn krók. Hún er austan við lækinn þar sem mesta sveigjan er búin. Ofan við sama lækjargil er stór steinn. Í kringum þústina er sinuvaxinn lækjarbakki

Uppmæling tóftar 006 til vinstri (á loftmynd frá Loftmyndum ehf). Á ljósmynd til hægri sést sama tóft, horft til suðurs

Mannvirkið var skráð af Borgarsögusafni undir númerinu 293-8. Tóftin er mjög óljós að verða. Þó sést í talsvert af steinum og virðist tóftin úr lagi gengin. Innanmál tóftar hefur verið 2-2,5 x 1 m og hún hefur snúið h.u.b. norður-suður. Víða sést grjóti í veggjum. Hæð veggja mest 0,3-0,4 m að norðausturvegg en víðast 0,2 og vart meira en yfirgróin steinaröð. Tóftin er einföld og í halla að læknum (til NNV) og er opin í átt að læknum. Tóftin er skammt frá bæjarhólum og líklegt að hlutverk hennar tengist læknum og hugsanlegt að hún hafi verið brunnhús eða hugsanlega mylla líkt og lagt er til í skýrslu Borgarsögusafns þótt ekki séu merkjanleg eiginleg mannvirki sem gætu bent til þess.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Túnakort 1916,; Skýrsla Borgarsögusafns: Jörvi, skráning Borgarsögusafns, 12-13

GK-293:007 heimild um traðir

Traðir eru merktar inn á túnakort frá 1916 frá bæ 001 til suðurs vestan við fjós og kálgarð 002 en virðist hafa beygt lítilega til suðausturs við kálgarðshornið. Borgarsögusafn hefur skráð staðinn (293-9) en í skýrslu þeirra um skráninguna segir: "Aðalleiðin til bæjarins hefur þá legið meðfram

ströndinni.²³ Ekki fundust neinar leifar af bæjartröð hjá Jörfa á vettvangi (Vettvangsferð 21.08.2002)"

Heimildir: Túnakort 1916,: Skýrsla Borgarsögusafns: Jörvi, skráning Borgarsögusafns, 13

GK-293:008 þúst hlutverk óþekkt

362213 418381

Óljós ummerki um mannaverk eru á lækjarbakka Jörvalækjar um 100 m neðan við (sunnan við) bæjarhól 001 og beint neðan við girðingarhorn sem girðir af land Jörva/Grundahverfis. Þarna er greinilegt rót en ekki er víst að fornleifar leynist undir sverði. Þar eru hins vegar hryggir og þýfi og staðurinn því látinn njóta vafans. Í grasi gróinni og þýfðri tungu en Jörvalækur rennur þar skammt vestar. Svæðið er vaxið sinu og mosa.

Þúst 008. Á loftmynd hafa þau óljósu ummerki sem fundust á þessum slóðum verið uppmæld (sýnd á loftmynd frá Loftmyndum ehf). Á mynd til hægri er horft til vesturs

Ekki er fullvíst að þau ummerki sem má greina á þessum stað séu gömul. Samtals má greina einhvers konar mannaverk á svæði sem er 13 x 6 m stórt og snýr austur-vestur. Vestast á svæðinu eru tveir hryggir samsíða ANA-VSV. Á grasi gróinni tungu sem gengur út í lækinn. Hryggirnir eru um 6 m á lengd og um 5 m eru á milli þeirra.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

GK-293:009 *Naustamýri* heimild um naust

Í örnefnaskrá segir. "Í fjörunni eru gömul naust niður undan Jörfa á tanganum." og á öðrum stað "Austur af túni var mýri, sem nær niður að sjó austan við tún og heitir Naustamýri," Í athugasemdum við örnefnaskrá segir einnig: "Austur af túni var mýri, sem nær niður að sjó austan við tún og heitir Naustamýri. Nú er það orðið tún."

Borgarsögusafn skráði staðinn sem 293-X. Í skráningu þeirra segir: "Naustið sést hugsanlega á loftljósmynd frá 1945 og er þá rétt austan við þar sem Jörfalækur rennur til sjávar (LMÍ AMS 3/1234/1-1 1945). Ekki fundust neinar leifar af nausti hjá Jörfa en gæti það tengst uppbyggingu

mannvirkja í Grundahverfi og landbrots sem hefur verið mikið í gegnum tíðina (vettvangsferð 21.08.2002)." Hnit Borgarsögusafns: 362267,4 418259,4

Heimildir: Ö-Jörvi, 1 og Ö-Jörvi aths., 1, Skýrsla Borgarsögusafns nr. 101, 12

GK-293:010 tóft fjárhús

Við fornleifaskráningu Borgarsögusafns fannst áður óþekkt tóft (293-11) og segir um hana í skráningunni: "Í vetfangsferð 21.08.2002 fannst ferköntuð rúst um 30 m SV af núverandi íbúðarhúsi, 10 m austur af Jörfalæk og 150 m beint norður af gamla bæjarstæðinu, innan afgirts garðs Jörfa. Mældist viðkomandi rúst einnig 8 m x 5 m. Rústin er grasigróin og hefur verið sléttuð en enn er hægt að greina að hæðarmunur er 10 cm. (vetfangsferð 21.08.2002)." Tóftin er ekki merkt inn á túnakort 1916.

Heimildir: Skýrsla Borgarsögusafns nr. 101, 13-14

GK-293:011 *Grund* heimild um býli

"Á austurenda þess [Jörvalholts þar sem íbúðarhúsið í Jörva stendur einnig] er nýbýli, sem heitir Grund," segir í örnefnaskrá. Býlið Grund byggðist úr landi Jörva 1920 og var í byggð til 1951. Það er því á merkjum þess að teljast til fornleifa en var tekið með í skráningunni. Í bókinni Kjalnesingar segir: "Bærinn stóð við Grundarholtið rétt neðan vegamóta Vesturlandsvegar og vegarins, er liggur út Hofshverfið að Brautarholti." Í Skráningu Borgarsögusafns á staðnum (293-12) segir "Við Grund mun Grundarhverfið á Kjalarnesi vera kennt. Í örnefnalýsingu kemur fram að Grund var nýbýli á austurenda Jörvalholts og þar skiptist vegurinn í Hofshverfinu. (Örnefnalýsing Jörvi) Engin ummerki fundust eftir það í vettvangsferð 2002. Staðsetning var fundin útfrá loftljósmynd frá 1945." Stóð neðan við vegarmót Vesturlandsvegar og Brautarholtsvegar.

Heimildir: Ö-Jörvi, 1, Þorsteinn Jónsson. Kjalnesingar, 225

GK-293:012 heimild um mógrafir

"Mógrafir voru í Jörvalandi niður af Jörvalholti, milli þess og sjávar, vestan við Klébergslæk," segir í athugasemdum við örnefnaskrá Hofs

Getið í fornleifaskráningu Borgarsögusafns sem 293-17 en ekki skráð.

Heimildir: Ö-Hof ats, 1

GK-293:013 þúst hlutverk óþekkt

362214 418586

Lítill ferhyrnd þúst er við Jörvalæk um 100 m norðan við bæ 001 og um 100 m suðvestan við

Til vinstri er uppmæling þústar 013 ofan á loftmynd (frá Loftmyndum ehf) en til hægri er ljósmynd af sömu þúst, horft til SV

núverandi íbúðarhús í Jörva. Þústin er á austurbakka Jörvalækjar. Umhverfis er grasi gróinn bakki að læknum. Þústin er 3-4 m í þvermál og er 0,2 m hærri en umhverfið. Tóftin er á móts við tóft 012 og þúst 014 sem er vestan Jörvalækjar. Ekki er auðvelt að geta sér til um hlutverk hennar en þarna virðist helst að óverulegar minjar gætu leynst undir sverði, t.d. heystæði.

Hættumat: stórhætta, vegna framkvæmda

5. Samantekt um sögu svæðis og landshætti

Saga Hofs

Jörðin Hof á sér langa sögu. Hennar er getið í Landnámu sem segir frá því að Helgi bjóla, sem kom til Íslands frá Suðureyjum, hafi byggt þar bæ og numið land milli Mógilsár og Miðdalsár að ráði Ingólfs Arnarsonar.² Samkvæmt Kjalnesingasögu var landnám Helga enn stærra eða milli Leiruvogs og Botnsár.³ Samkvæmt sögunni tók Þorgrímur sonur Helga við búi að Helga gengnum og lét reisa hið stóra hof í túninu eins og frægt er en friðlýsingin á svæðinu neðan við bæinn byggir einmitt á henni.⁴

Allar þær vísbendingar sem fá má um Hof úr fornum heimildum hníga í sömu átt og benda til að jörðin hafi byggst snemma og jarðgæði verið mikil. Bent hefur verið á að stærð jarðararinnar og dýrleiki gætu, undir venjulegum kringumstæðum, verið vísbending um að jörðin hafi verið héraðsmiðstöð. Í tilfelli Hofs sé næsti nágrenni, Brautarholt, hins vegar enn betri jörð og þar var sóknarkirkja sveitarinnar.⁵ Kirkja/hálfkirkja var hins vegar á Hofi allt fram til 1600 og gæti það bent til nokkurs sjálfstæðis og jafnræðis milli jarðanna tveggja. Rök hafa verið færð fyrir því að Hof hafi verið hluti af landnámskjarna svæðisins, þó landnámið hafi líklegast verið yngra en Brautarholt og hugsanlega meðvituð tilraun til að búa til félagslega eða pólitíska miðstöð á svæðinu.⁶

Í Fornbréfasafni hafa varðveist nokkur bréf um eignarhald á jörðinni á fyrri öldum en flest snúa þau að kirkjunni sem þar stóð um aldir. Líklegast er að kirkjan hafi verið reist í kringum kristnitöku en hennar er fyrst getið í heimildum í kirknaskrá Páls frá því um 1200 og er þar þá prestskyld. Af máldögum Hofskirkju frá 14. öld má sjá að hún var þá fremur fátæklega búin en vísbendingar eru um að þar hafi þó verið hálfkirkja í notkun allt fram undir 1600.⁷ Ekki er vitað nákvæmlega hvenær hún er aflögð en þegar Jarðabók Árna og Páls er rituð ríflega öld síðar er ljóst að kirkjuhald á Hofi er löngu aflagt enda geta þeir félagar þess að ekkert núlifandi fólk muni þá eftir þjónustugjörð í kirkjunni en þó hafi sést ummerki um húsið lengi vel.⁸

Jarðnæði Hofs var umtalsvert á fyrri öldum og átti jörðin land milli fjalls og fjöru. Þetta endurspeglast í jarðmatinu en jörðin virðist hátt metin (eða á 60 hdr.) svo langt sem elstu heimildir ná. Það er ekki fyrr en farið er að skipta jarðahlutum út til hjáleigna hennar að jarðamatið lækkar í

² ÍF I, 50-51.

³ ÍF XIV, 3.

⁴ ÍF XIV, 6-8.

⁵ Orri Vésteinsson. 2007: 77, 86-87.

⁶ Sami, 86-87.

⁷ DI XII, 9, DI III, 222 og DI IV, 114, sjá nánar undir fornleif GK-292:002

⁸ JÁM III, 355

takt við minnkandi jarðnæði. Þegar Jarðabók Árna og Páls er rituð um 1700 kemur fram að tvær hjáleigur (Grófartún og Prestshús) hafa byggst úr landi jarðarinnar og þrjú afbýli (Lykkja, Krókur og Jörvi). Afbýlin eiga sér nokkra sögu og má nefna að Jörva er fyrst getið í Fógetareikningi 1552.⁹ Árið 1703 átti Hof samkvæmt jarðabókinni hálfa Andríðarey á móti Brautarholti og nýtti hana bæði til sláttu og eggjatöku auk þess sem rekavon var þar nokkur og sölvaðfjara. Kostum jarðarinnar er lýst sem sæmilegum í jarðabókinni. Þar er torfrista og stunga sögð „hjálpleg“, mótak til eldiviðar „bjarglegt“ en erfitt sökum forar og að selveiði „mætti vera nokkur“ þótt hún hafi ekki verið brúkuð.¹⁰ Í jarðabókinni er þess getið að landþröng sé nokkur og ágangur af kvikfénaði nágranna talsverður. Rekavon og sölvaðfjara jarðarinnar er almennt sögð lítil, hrognkelsafjara litlu betri, skelfisfjara ekki nema til beitu og engjar engar nema í Arnriðarey. Samkvæmt jarðabókinni er stórviðrasamt á jörðinni og raunar svo mjög að bæði hús og hey bíða oft skaða af. Túnum jarðarinnar spilla stórviðri og sandfok og sjór brýtur af tún Presthúsa og engjum í Arnriðarey. Samkvæmt jarðabókinni var mjög flæðihætt fyrir sauðfé á jörðinni bæði vor og vetur. Þess er getið að jörðin hafi áður átt selstöðu á Blikdal þar sem heiti Hofsel gömlu. Af jarðabókinni má ljóst vera að fiskveiðar teljast til hlunninda jarðarinnar. Lending jarðarinnar er sögð hin besta og að hún bregðist aldrei. Heimræði var sagt frá jörðinni allt árið um kring og að auki var þar nokkuð um vertíðarfólk sem dvaldist þar við veiðar frá vertíð og fram á sumar en reyndar tekið fram að ekki hafi verið verbúðir heldur hafi þetta fólk fengið herbergi, þjónustu og soðningu frá bændum.¹¹

Þegar Jarðabók Johnsens er rituð 1847 eru afbýlin Jörvi, Krókur og Lykkja öll orðin lögbýli og á næstu árum hélt byggðin á svæðinu áfram að þéttast þótt sum býlanna hafi orðið skammlíf (s.s. Grund 1920-1951 og Holt 1945-1951) og ekkert þessara yngri býla sé innan þess svæðis sem hér var tekið út.

Hof virðist enn gegna einhvers konar hlutverki miðstöðvar á svæðinu snemma í lok 19. aldar þegar byggt var félagsheimili og samkomuhús á jörðinni, á eða við Hofstanga. Húsið var eign hreppsins og lestrarfélagsins og var einnig notað sem skólahús á einhverju skeiði.¹² Húsið virðist þó fljótlega verða lélegt og þegar samkomu og fundahúsið Kléberg var byggt árið 1929 hefur eldra hús líklega verið niðurfallið eða rífið.¹³ Á svipuðum slóðum eða jafnvel hugsanlega sama stað reis pípuverksmiðja snemma á 20. öld. Hún var starfrækt á jörðinni um skeið en ekki er vitað hvenær

⁹ DI XII, 393.

¹⁰ JÁM III, 355-361.

¹¹ JÁM III, 355-361.

¹² Þorsteinn Jónsson. 1998, 274.

¹³ Þorsteinn Jónsson. 1998, 212.

hún hætti rekstri. Vestan við Hofstanga var bryggja og var hún notuð af pípuverksmiðjunni og einnig til mjólkurflutninga til Reykjavíkur og aðflutninga á svæðið á tímabili.¹⁴

Svo virðist sem ýmsir landskikar í Hofslandi hafi gengið kaupum og sölum á 20. öld. Pípuverksmiðjan átti til að mynda fleira en eitt landsvæði innan gömlu jarðarinnar á tímabilinu og ýmis smábýli fengu jafnframt jarðnæði og hús byggðust út frá þeim. Að auki var árið 1948 skipt undan jörðinni landsvæði norðan þjóðveggar og fjalllendi þar við þegar heimajörðin seld.¹⁵ Búskapur var stundaður á Hofi fram eftir 20. öld en árið 1966 leggst jörðin í eyði.

Eins og áður segir er byggðar í Jörva fyrst getið í Fógetareikningi á 16. öld.¹⁶ Svo virðist sem byggð þar hafi ekki verið samfelld. Sem dæmi má nefna að ekki var búið þar 1917 þegar fasteignamat er gert fyrir jörðinna en þá er hún nýtt af Hofstaðabóndanum og húsmanni.¹⁷ Árið 1928 fór jörðin aftur í eyði og var í eyði fram til 1943 en þá flutti bóndinn á Hofi þangað og byggði ný hús á þeim stað sem íbúðarhúsið í Jörva stendur enn í jaðri Grundarhverfis.¹⁸ Byggðin í Grundarhverfi byggist úr því landi sem upphaflega tilheyrði Hofi en síðar Jörva á skeiði. Hún byrjaði að þéttast upp úr 1980 og nær nú yfir talsverðan hluta þess lands sem áður tilheyrði Jörva.¹⁹

Snemma á 9. áratugnum keypti núverandi landeigandi, Eygló Gunnarsdóttir Hofsjörðina ásamt eiginmanni sínum sem nú er látinn og hefur hún síðan mest verið nýtt fyrir hrossabeit. Út úr jörðinni seldu þau hins vegar Bent Frisbaek, tvo litla reiti á sjálfum bæjarhól Hofs með þeim húsum sem þar standa (nú nefndir Bjóla 1 og 2).

Á undanförnum árum hafa komið fram hugmyndir um að stækka þá byggð sem nú er í Grundarhverfi frá Jörvalæk í austri og að merkjum við Lykkju og Krók að vestan og var það tilefni þess að deiliskráning var gerð á svæðinu fyrir landeigendur vorið 2019.

Landshættir á úttektarsvæði

Deiliskipulagsreiturinn sem tekinn var út vorið 2019 nær frá sjó og að Brautarholtsvegi nema allra norðvestast þar sem norðvesturhorn hans nær norður fyrir veginn. Svæðið nær yfir allt hið gamla tún Hofs, hluta af úthögum jarðarinnar og inn í heimatún Jörva að austanverðu (þótt stærstur hluti heimatúna Jörva sé austan við úttektarsvæðið) og utan þess. Talsverður hluti heimatúnanna var

¹⁴ Þorsteinn Jónsson. 1998, 212.

¹⁵ Þorsteinn Jónsson. 1998, 212.

¹⁶ DI XII, 393.

¹⁷ Fasteignamat 1916, Kjósarsýsla, undirmerkt Jörvi.

¹⁸ Þorsteinn Jónsson. 1998, 222.

¹⁹ Þorsteinn Jónsson. 1998, 286.

sléttaður á 20. öld en hefur á síðustu áratugum aðallega verið nýttur fyrir hrossabeit og eru tún því víða hlaupin í þúfur eða niðurtröðkuð.

Tvær yfirlitsmyndir sem sýna landslag og gróðurfar innan úttekarsvæðis. Annars vegar er horft yfir heimatúnið á Hofi og yfir Hofstanga til suðurs en hins vegar yfir framræst tún og til norðurs

Hofsjörðin var að miklum hluta votlendi, m.a. innan deiliskipulagsreits, á milli bæjanna Hofs og Jörva. Hluti af þessu deiglendi var hins vegar ræst fram á 20. öld og hugsanlega slegið en nú er austurhluti þess aftur að verða fremur deiglendur. Jörvalækur rennur austarlega á svæðinu og í sjó við horn Grundarhverfis. Mörk úttekarsreitsins (og milli Jörva og Hofs) fylgja læknum norðarlega en girðingu skammt austan lækjar sunnar og að sjó. Þar fast austan við tekur Grundarhverfi við. Norðvestarlega á svæðinu, ofan túna, er gróðurhula víða nokkuð þunn og moldar- og malarflög víða inn á milli. Stærstum hluta svæðisins hallar til suðurs, að sjó. Ágangur sjávar er nokkur á þessum slóðum og er landbrot mest áberandi á Hofstanga. Þar má, samkvæmt staðkunnugum, sjá verulegan mun á landi og minjum ár hvert, auk þess sem sjórinn kastar sandi og grjóti yfir svæðið ár hvert og vinnur þannig á gróðri og minjum.

Innan deiliskipulagsreits (Bjólureita) standa tvö hús, bæði að stofni til byggð 1921, íbúðarhúsið í Hofi og hlaða þar skammt frá. Önnur hús hafa horfið á síðustu áratugum en ummerki sjást um sum þeirra og hluta af þeim minjum sem þekktar eru á svæðinu. Samtals voru skráðar 39 fornleifar á svæðinu og voru 33 þeirra í landi Hofs en 6 í landi Jörva. Í kaflanum hér á eftir verður fjallað um minjar innan deiliskipulagsreita.

6. Fornleifar innan deiliskipulagsreita

Þær fornleifar sem skráðar voru innan deiliskipulagsreits voru mjög fjölbreytilegar og verður hér fjallað um þær helstu. Þó að það svæði sem tekið var út vorið 2019 hafi verið samfellt skiptist það í þrjá reiti, annars vegar tvo samfellda reiti á bæjarhól Hofs sem hafa landnúmerin 223814-223815 og nefndir eru *Bjóla 1* og *Bjóla 2* í Fasteignamati og hins vegar svæðið utan Bjólureita (sem fellur þá undir landnúmerið 125689). Hér verður umfjöllun um minjar innan deiliskipulagsreits skipt í tvennt og fjallað sérstaklega um minjar á Bjólureitum annars vegar en hins vegar um minjar utan þeirra og verður það svæði hér nefnt *Hofsreitur* til aðgreiningar.

Minjar innan Bjólureita – á bæjarhól Hofs

Sá hluti úttekarsvæðisins sem hefur landnúmerin 223814 og 223815 er bæjarhóll Hofs og nánasta nágrenni. Reiturinn er lítill eða 0,36 ha en svæðið mætti í raun rétttri kalla hjarta Hofsjarðarinnar. Þar stendur gamla íbúðarhúsið á Hofi og er líklegt að bærinn hafi verið á þessum slóðum um aldir, hugsanlega allt frá upphafi búsetu. Á þessu litla svæði voru því skráðar margar minjar. Þótt yfirborðsummerki séu nú að mestu leyti horfin er líklegt að miklar minjar leynist undir sverði. Ef allt er talið má segja að vísbendingar séu þekktar um 10 fornleifar innan Bjólureita. Fyrst ber að nefna sjálfan bæjarhólinn 292:001. Bæjarhólinn í Hofi er áberandi og stæðilegur og ljóst er að þar er miklar mannvistarleifar undir sverði. Engar leifar sjást um síðasta torfbæinn á þessum slóðum en hann var merktur inn á túnakort frá 1916 og því má áætla staðsetningu hans allnákvæmlega út frá tiltækum gögnum. Hann hefur líklega að mestu verið á því svæði sem nú er autt milli íbúðarhúss og hlöðu sem hvort tveggja voru byggð 1921. Talsvert rask hefur orðið á bæjarhólnum á 20. öld. Þar voru m.a. byggð þau hús sem enn standa og jafnvel þótt hvorugt þeirra sé með kjallara er greinilegt að jarðvegi hefur verið rutt til á hólnum við byggingaframkvæmdir. Á síðustu áratugum hefur jarðvegur einnig verið færður til sunnan í hólnum og þar gerður stór hryggur eða mön, líklega til að skapa skjól fyrir hross sem þarna eru höfð á beit. Ágangur hrossa hefur einnig raskað yfirborði hólsins enda er gróðurhula þar þunn og viðkvæm og hóllinn því að nokkru leyti niðurtraðkaður og kominn í svað. Á bæjarhólnum voru skráðar fleiri minjar og ber þar fyrst að nefna nokkuð áhugaverðan minjastað sem kallaður hefur verið Fornmannabrunnur 292:010 og getið er í ýmsum heimildum frá 19. og 20. öld. Lítið er vitað um aldur brunnsins en nafnið gæti bent til að hafi hann hafi að stofni til verið forn. Brunnurinn var á tímabili í bæjargöngunum gamla bæjarins en á síðustu stigum hans var eldhús á sama stað. Sú var raunin þegar fasteignamat var gert fyrir jörðina 1916. Þá er þess getið að álög séu á brunnum og trú manna að hann þrjóti aldrei en aldrei megi byrgja hann því verði það gert muni fólk drukkna í honum og því til sönnunar nefnd saga af barni sem

svo fór fyrir.²⁰ Brunnurinn var áfram við lýði eftir að gamli bærinn var rifinn en um 1970 var hann í fjósi sem þá stóð enn á bæjarhólnum. Þá var sléttað úr hvoru tveggja samkvæmt upplýsingum sem koma fram í gögnum Borgarsögusafns og hafðar eru eftir Ferdinand Ferdinandssyni heimildamanni. Engin ummerki um brunninn sjást nú á þessum slóðum en líklegt er að þau leynist neðanjarðar.

Heim að bæjarhúsunum í Hofi lágu traðir 292:008 sem að hluta eru innan Bjólureita. Merki þeirra sjást þó ekki lengur á yfirborði innan reitanna en traðirnar eru vel greinilegar utan Bjólureita (en innan Hofstreits) og verður betur fjallað um þær ásamt minjum á því svæði. Lítið útihús 292:005 var 1916 samkvæmt túnakorti skammt suðaustan við bæjarhúsin og fast austan við traðirnar sem lágu til suðurs frá bæ. Engin ummerki sjást um húsið á yfirborði. Svipaða sögu er að segja um tvo kálgarða sem sýndir eru á sama túnakorti en eru ekki merkjanlegir á yfirborði lengur (292:006 og 007). Kálgarðarnir voru sunnan í bæjarhólnum, beggja vegna við traðir 292:008. Útihús 292:004 var um 50 m suðaustan við bæ og utan Bjólureita en þó má geta þess að til suðurs frá húsinu er reisulegur hóll sem nær inn fyrir mörk Bjólureita og má vera að þar leynist minjar undir sverði þótt úr því verði ekki skorið nema með frekari rannsóknum. Rof er sunnan í bæjarhólnum og í því, á háhólnum voru ummerki um ruslahaug sem skráður var undir númerinu 292:045. Við fornleifaskráningu fundust þar ýmsir gripir s.s. fiskisleggja, dýrabein, leirker og járnleifar sem virtust einkum frá 19. og 20. öld. Að lokum er rétt að nefna tvo staði til viðbótar sem færa má rök fyrir að séu innan Bjólureita eða í nánasta nágrenni en ekki var hægt að staðsetja með nákvæmum hætti með verkfærum fornleifaskráningar. Þar ber fyrst að nefna Hofkirkju 292:002. Kirkja var í Hofi um aldir, líklega allt frá því um kristnitöku en hennar er fyrst getið í heimildum um 1200. Síðustu heimildir sem geta kirkjunnar í notkun eru frá því um 1600 en öld síðar var hún löngu fallinn úr notkun. Ekki er ástæða til annars en að ætla að umhverfis kirkjuna hafi verið kirkjugarður en staðsetning hennar er nú alveg týnd og ekki hafa menn komið niður á mannabeint við framkvæmdir á bæjarhól fram að þessu svo vitað sé. Almenn rök benda þó til þess að kirkjan hafi verið á bæjarhólnum eða við hann. Allra líklegast er að hún hafi aðeins verið spottakorn frá bænum og þá innan Bjólureita. Um þetta verður hins vegar ekkert fullyrt nema með umfangsmeiri rannsóknum. Annar mikilvægur minjastaður sem ekki reyndist unnt að staðsetja með nákvæmum hætti er forn öskuhaugur 292:042 sem komið var niður á í Hofslandi í upphafi 20. aldar.

²⁰ Fasteignamat 1916, Kjósarsýsla, undirmat Hof.

Samtala	Ástand	Tegund	Hlutverk
GK-292:002	ekki sést til fornleifar	heimild	kirkja
GK-292:001	sést til	bæjarhóll	bústaður
GK-292:004	ekki sést til fornleifar	heimild	útihús
GK-292:005	ekki sést til fornleifar	heimild	útihús
GK-292:006	ekki sést til fornleifar	heimild	kálgarður
GK-292:007	ekki sést til fornleifar	heimild	kálgarður
GK-292:008	sést til	gata	traðir
GK-292:010	ekki sést til fornleifar	heimild	brunnur
GK-292:042	ekki sést til fornleifar	öskuhaugur	
GK-292:045	sést til	öskuhaugur	

Tafla 1: Fornleifar innan Bjólureita

Líklegast verður að telja að hann hafi verið á bæjarhól Hofs en þó er ekki hægt að útiloka að hann hafi verið annars staðar. Í öskuhaugnum fannst m.a. vígtönn út galti og brot af klébergsgrítu sem bendir afdráttarlaust til búsetu á þessum slóðum á víkingaöld.

Þrátt fyrir að sýnilegar minjar innan Bjólureita séu nú takmarkaðar ef frá er talin sjálf uppsöfnun bæjarhólsins er ljóst að þar er mikilla minja að vænta undir sverði, á svæðinu öllu. Það er því ólíklegt að það teljist henta vel til uppbyggingar íbúðahúsabyggðar nema að undangengnum umfangsmiklum og kostnaðarsömum fornleifarannsóknum.

Minjar innan Hofsreits – utan Bjólureita (landnúmer 125689)

Hofsreitur er ríflega 21 ha að stærð og eru samtals þekktar um 35 fornleifar innan hans. Að auki má nefna að mögulegt er að bæði kirkja GK-292:002 og öskuhaugur GK-292:042 séu innan svæðisins þar sem ekki var unnt að staðsetja þá minjastaði. Í umfjölluninni sem hér fylgir á eftir verður byrjað á því að fjalla um minjar í gamla heimatúni Hofs, þá fjallað um minjar á Hofstanga, svo við Jörvalæk og að lokum fjallað um minjar nyrst á úttektarsvæðinu, beggja vegna við Brautarholtsveg.

Fornleif	Ástand	Tegund	Hlutverk
GK-292:001	sést til	bæjarhóll	bústaður
GK-292:002	ekki sést til fornleifar	heimild	kirkja
GK-292:003	ekki sést til fornleifar	heimild	
GK-292:004	ekki sést til fornleifar	heimild	útihús
GK-292:005	ekki sést til fornleifar	heimild	útihús
GK-292:006	ekki sést til fornleifar	heimild	kálgarður
GK-292:007	ekki sést til fornleifar	heimild	kálgarður

GK-292:008	sést til	gata	Traðir
GK-292:009	sést til	þúst	útihús
GK-292:011	sést til	þjóðsaga	
GK-292:019	hleðslur standa grónar	tóft	býli
GK-292:029	hleðslur signar	tóftir	naust
GK-292:030	sést til	þúst	óþekkt
GK-292:031	hleðslur standa grónar	tóft	útihús
GK-292:038		heimild	býli
GK-292:040	ekki sést til fornleifar	heimild	lending
GK-292:041	sést til	gata	leið
GK-292:042	ekki sést til fornleifar	öskuhaugur	
GK-292:043	sést til	þúst	óþekkt
GK-292:044	sést til	hleðsla	óþekkt
GK-292:046	sést til	þúst	óþekkt
GK-292:047	ekki sést til fornleifar	frásögn	rista
GK-292:048	sést til	þúst	óþekkt
GK-292:049	hleðslur signar	gerði	kálgarður
GK-292:050	ekki sést til fornleifar	heimild	leið
GK-292:052	hleðslur standa grónar	heimild	óþekkt
GK-292:053	sést til	þúst	útihús
GK-292:054	sést til	þúst	
GK-292:055	sést til	sáðslétta	tún
GK-292:056	sést til	sáðslétta	tún
GK-292:057	sést til	þúst	verksmiðja?
GK-293:001	sést til	bæjarhóll	bústaður
GK-293:004	ekki sést til fornleifar	heimild	fjárhús
GK-293:005	ekki sést til fornleifar	heimild	kálgarður
GK-293:006	sést til	þúst	óþekkt
GK-293:008	sést til	heimild	óþekkt
GK-293:013	sést til	þúst	óþekkt

Tafla 2: Fornleifar innan Hofsreits

Gamla heimatún Hofs

Hluti af þeim minjum sem eru innan Bjólureita ná inn einnig inn á Hofsreit. Fyrst má nefna sjálfan bæjarhólinn GK-292:001 en suður- og suðaustur hluti hans ná inn á Hofsreit. Sömu sögu er að segja um kálgarða 292:006 og 007 og útihús 292:005 sem ná að hluta inn á Hofsreitinn. Um allar þessar minjar hefur verið fjallað og vísast hér til umfjöllunar um Bjólureiti varðandi þá. Um tvo minjastaði til viðbótar (sem koma við sögu á báðum svæðum) var getið í umfjöllun um Bjólureiti en ekki fjallað um að ráði enda eru þeir að mestu innan Hofsreits. Er það annars vegar traðir að Hofi 292:008 og hins vegar útihús 292:004. Traðirnar hafa endað við Hof, á Bjólureit en eru ekki sýnilegar þar en sjást vel utan reitsins. Traðirnar eru að talsverðu leyti óskemmdar norðan við bæinn en sunnan bæjar sést aðeins óljós dæld eða rák á einum stað við túnjaðar. Útihús 292:004 var tæpa

60 m NNA við bæ og innan Hofsreits en þau eru horfin og ummerki sjást ekki þótt lítill hóll taki við til suðurs frá hússtæðinu þar sem hugsanlegt er að mannvistarleifar leynist.

Annað útihús (292:009) sem merkt er inn á túnakort frá 1916 í Hofstúninu er einnig innan marka Hofsreits. Greinilegt er að húsið hefur staðið hefur fram eftir 20. öld og sést það m.a. á ljósmynd í bókinni Kjalnesingar.²¹ Húsið hefur verið jafnað við jörðu en greinileg ummerki sjást þó enn eftir það í túninu. Ekki eru ritheimildir um fleiri útihús í túninu en ólíklegt er annað en svo hafi þó verið. Víða í túninu eru lágir hólar eða þústir og erfitt að ákvarða hvar líklegast er að mannvistarleifar leynist undir sverði. Þó voru skráðar nokkrar slíkar þústir þar sem helst var talið líklegt að leynst gætu mannvistarleifar. Dæmi um slíka staði eru minjar 292:046 sem er lítill hóll eða þúst um 30 m norðan við gamla bæinn og 292:030 sem er tunga sem gengur út úr bæjarhólnum til austurs. Þar stóð hús síðla á 20. öld (skv. loftmynd frá 1975) og enn mótar fyrir steinsteyptum grunni þess í grasinu. Sjálft húsið er að öllum líkindum yngra en svo að það teljist til fornleifa en líklegt verður að teljast að eldri mannvistarleifar leynist undir sverði á þessum stað. Svipaða sögu er að segja um hæð 292:048 en þar úr því skorið nema með könnunarskurðum eða borkjarnasýnum. Sunnan við hólinn er einnig einkennilegt flatlendi sem mögulega gæti bent til þess að þar hefði verið gerði eða kálgarður en engin ummerki sjást þó um slíkt á yfirborði.

Auk þústahóla í heimatúninu voru skráðar beðasléttur á tveimur stöðum, annars vegar í túnhorni vestan núverandi heimreiðar og neðan Brautarholtsvegar og hins vegar nokkru austar, austan við gömlu heimreiðina. Á báðum stöðum eru yfirborðsummerki óljós en þó merkjanleg en beðalséttur sjást best af loftmyndum sem teknar voru með dróna í tengslum við skráninguna.

Í umfjöllun um þá minjastaði sem vísbendingar eru um innan gamla heimatúns Hofsjarðarinnar er við hæfi á að enda á þekktasta minjastað jarðarinnar, hinu meinta hofi eða Goðhól 292:003 og Blótkeldu 292:011. Þessir staðir hafa gjarnan verið staðsettir innan túns, SSA við bæ. Getið er um stórt hof í landi Hofss, bæði í Kjalnesingasögu og í Melabók Landnámu.²² Elsta þekkta heimildin frá síðari öldum sem fjallar um hið meinta hof er *Chorographica Islandica* Árna Magnússonar frá því 1690-1710. Samkvæmt Árna sást þá enn til hoftóftanna en lýsing hans á staðsetningu þeirra er áhugaverð því samkvæmt honum var hofið: „þó ekki heima við bæinn heldur utar í landareigninni, kannske bærinn hafi fluttur verið“²³ Getið er um hoftóftina í fornleifaskýrslu frá 1817 og kemur þar fram að sjáist til hofsins en enginn frekari fróðleikur um útlit eða

²¹ Þorsteinn Jónsson. 1998, 212.

²² ÍF XIV, 7-8 402, Landnáma Melabók, 1843, 335

²³ Árni Magnússon. 1955, 62.

staðsetningu þess.²⁴ Næstu frásagnir um hofið eru frá því á síðari hluta 19. aldar og benda þær allar í sömu átt, þ.e. að engin ummerki hafi þá sést lengur um hofið. Það sem athygli vekur er að allar virðast þær lýsa sama staðnum, sem er skammt suður frá bæ, í heimatúni Hofs. Kristján Kálund segir staðinn vera nokkuð hundruð álnum sunnan við bæ þar sem sé lág hæð og þar sjáist engin tóft lengur en samkvæmt frásögnum hafi hún sést í upphafi 18. aldar.²⁵ Sigurður Vigfússon skoðaði sama stað um 1880 og segir þar engar minjar sem klárlega megja tengja hofinu en leggur til að hofið hafi ekki verið á hólnum fremst á tungunni heldur ofar enda hafi ekki verið pláss fyrir svo umfangsmikla byggingu á hólnum sjálfum.²⁶ Brynjúlfur Jónsson skoðar staðinn 1890 og segir að bent hafi verið á hofstöftina suðaustur frá bæjarhlaðinu en líklega séu þær minjar sáðgarðar en ekki hof.²⁷ Þrátt fyrir það var staðurinn friðlýstur 1938 á grundvelli lýsinga Brynjúlfs og hefur verið á friðlýsingaskrá síðan.²⁸ Kristján Eldjárn þjóðminjavörður heimsótti staðinn 1965 og taldi að svæðið væri lítið breytt frá dögum Brynjúlfs en kemst jafnframt að þeirri niðurstöðu að ólíklegt sé að þær minjar sem sjáist á yfirborði séu ummerki hofssins. Í ljósi þessa taldi Kristján ekki ástæðu til að setja upp friðlýsingaskilti á svæðinu.²⁹ Greinilegt er hvaða svæði menn hafa álitð Goðhól og Blótkeldu allt frá því á seinni hluta 19. aldar. Við skráningu var tungan og hóllinn mæld upp en taka verður undir álit þeirra sem hafa skoðað staðinn áður að hóltoppurinn virðist ekki álitlegt svæði til að reisa stóra byggingu. Ofar á tungunni eru þústir á tveimur stöðum (merkt 292:003b og 292:003c) þar sem mögulegt er að mannvistarleifar séu undir sverði en ekki verða færð rök fyrir því að þær tengist meintu hofi. Sem áður segir er staðurinn friðlýstur og hefur því 100 m friðhelgi umhverfis ystu mörk sín. Það gæti því verið mikilvægt í ljósi byggingaráforma á svæðinu að skera úr um hvort mannvistarleifar sé að finna undir sverði á svæðinu og þá hvaða. Ef könnunarskurðir myndu skera úr um að ekki leyndust fornar skálarústir á svæðinu mætti telja eðlilegt að friðlýsing staðarins væri endurskoðuð.

Hofstangi

Minjar á Hofstanga teljast bæði í hættu vegna mögulegrar íbúðahúsabygðar en einnig og jafnvel ennfremur vegna landbrots. Hofstangi var einnig nefndur Naustanes og þar var lending og síðar bryggja 292:040 á 20. öld. Ekki er ljóst hvort byggjan var alveg við lendinguna eða hvort einhverju munaði og heldur er ekki að fullu ljóst hvar naustið var. Í því samhengi má benda á að samkvæmt heimildamönnum er landbrot á þessu svæði mjög mikið og má gera ráð fyrir því að einhverjar

²⁴ FF, 344.

²⁵ KK 1, 38-39

²⁶ Sigurður Vigfússon. 1881, 67-69

²⁷ Brynjúlfur Jónsson. 1902 35,

²⁸ Friðlýsingaskrá, 17

²⁹ Þessar upplýsingar fengust úr Mastersritgerð Margrétar Bjarkar Magnússdóttir, 83.

minjar hafi þegar brotnað í sjó. Allra fremst á tanganum eru hins vegar óræðar rústir og niðurgröftur (sjá einnig 292:029) og gætu hluti þeirra verið af naustum þótt þar hafi herinn verið með umsvif í seinni heimsstyrjöldinni samkvæmt bókinni Kjalnesingar og grafið þar skotgrafir. Saga Hofstangans takmarkast þó ekki aðeins sjávarútveg og hernám. Síðla á 19. öld reis þar funda- og samkomuhús hreppsins og var það einnig notað fyrir skólahald um skeið. Húsið var líklega tekið niður um eða eftir 1920 þegar pípuverksmiðja var reist á sömu/svipuðum slóðum. Verksmiðjan var starfrækt um árabíl á tanganum (sjá 292:057) og var þá bryggjan nýtt til flutninga til og frá verksmiðjunni. Ekki kemur fram í heimildum hvar verksmiðjan stóð nákvæmlega en óljós ummerki er að finna á tanganum sem líklega bera vitni um staðsetningu hennar. Þar leynist ferhyrnt, yfirgróið rót sem líklega er hússtaði verksmiðjunnar.

Minjar nærri Jörvalæk

Nokkrir minjastaðir voru skráðir nærri Jörvalæk, eða samtals fjórir staðir austan við lækinn³⁰ og fimm vestan við lækinn. Sunnarlega á svæðinu eru nokkuð áhugaverðar minjar 292:019 og 2929:049 fast vestan Jörvalækjar. Tóft 019 er margskipt tóft en sunnan hennar er ferhyrnt gerði 049. Á þessum stað stóð líklega býlið Grafarkot en sami staður hefur einnig gengið undir heitinu Gróutættur á síðustu áratugum og hefur þar líklega verið útihús eftir að býlið legst af. Lítið er vitað um aldur býlisins en rústirnar eru staðilegar og mun reisulegri en gerðið neðan við. Hugsanlegt er að býlið á þessum stað sé sama býli og það sem nefnt var Grófartún í Jarðabók Árna og Páls 1703 og var þá eyðihjáleiga en staðsetning þess er nú óþekkt (sjá fornleif 292:038).

Til móts við fyrrnefndar tóftir austan Jörvalækjar voru skráð ógreinileg ummerki 293:008, þar sem hugsanlega er minjastaður en ummerkin gætu allt eins verið yngra rask eða yfirgróið rót. Um 70 m ofar (norðar) er bæjarhóll Jöva 293:001 en norðvesturhluti hans nær inn fyrir deiliskipulagsmörk. Á hólnum var auk bæjarhúsanna áður kálgarður 293:005 og hefur vesturhlið hans náð inn fyrir deiliskipulagsmörkin þótt engin yfirborðsummerki sjáist nú. Sjálfur bæjarhóllinn er enn merkjanlegur sem lágur óræktarhóll vestan við þéttbýlið í Grundarhverfi en engar eiginlegar minjar eru á yfirborði hans. Fast norðvestan við bæjarhólinn, við Jörvalæk er hins vegar lítil og illgreinileg tóft sem einnig var merkt inn á túnakortið frá 1916 og gæti hugsanlega verið brunnhús eða lítil mylla. Nokkru ofar við lækinn að austan var svo skráð þúst eða hæð 292:013 þar sem hugsanlegt var talið að minjar gætu leynst undir sverði. Þústin er lítil og óveruleg og leynist þar minjar má reikna með að þær séu minniháttar. Til móts við þústina en vestan Jörvalækjar eru hins

³⁰ á því svæði sem ætla má að hafi tilheyrt Jörva en er þó vestan við núverandi girðingu á merkjum.

vegar umfangsmeiri tóftir, GK-292:052-054. Þar er greinileg einföld tóft 292:052 og önnur óljósari þúst 292:053. Beggja vegna við tóftirnar eru óljósir hryggir í túninu þar sem líklega hafa verið garðlög. Ekki er vitað hvaða hlutverki tóftirnar gegndu og þeirra er ekki getið í örnefnaskrá eða öðrum áþekktum heimildum. Eitt af útihúsunum frá Jörva 292:004 sem skráð voru inn á túnakort frá 1916 var austan ár ofar en til móts við umræddar rústir og við götuenda Jörvagrundar. Þar er grasflöt en ekki sjást greinileg ummerki um húsið lengur. Á milli minjasvæðisins við Jörvalæk og heimatúnsins í Hofi eru ekki þekktar minjar fyrir utan að talið er að torf hafi áður verið rist á þessum slóðum 292:047, þar sem nú eru framræst tún og sjást því engin ummerki um torfristuna.

Nyrsti hluti deiliskipulagsreits

Afar lítið af minjum er á nyrsta hluta deiliskipulagssvæðisins. Þó er vitað að þar lá þjóðleiðin 292:041 áður fyrr. Hún er merkt inn á Herforingjakort frá 1908 á þessum slóðum en hefur svo líklega legið um traðirnar að Hofi (þótt hún sé reyndar sýnd skammt austan þeirra), niður að sjó og svo áfram með ströndinni. Lítil sem engin ummerki sjást um leiðina innan deiliskipulagssvæðis en þó helst í framhaldi af heimreið 292:008 norðaustan við heimatúnið. Þar sést e.k. renna eða niðugrafin gata skammt við gróna tóft 292:031 (sjá neðar). Svipaða sögu er að segja um skarð í sjávarkampinn niður af Hofsbænum. Mögulegt er að það tengist þjóðleiðinni en allt eins líklegt að það tengist yngri umferð um svæðið enda er nú göngustígur við sjávarmálið á þessum slóðum. Frá þjóðleiðinni lá, samkvæmt Herforingjaráðskortinu, vegslóði eða reiðgata 292:050 til norðurs eftir landareign Hofs og hefur syðsti hluti hennar verið innan deiliskipulagsreits en engin merki fundust um leiðina innan deiliskipulagsmarka. Vestan við þar sem ætla má að leið 050 hafi greinst frá þjóðvegi 041 fannst lítið mannvirki 292:044 innan deiliskipulagsreits sem er væntanlega ekki mjög gamalt en var þó látið njóta vafans í fornleifaskrá. Um er að ræða jarðlæga grjóthleðslu eða púkk sem líklega hefur verið hlaðið um staur.

Rétt fyrir utan og ofan við heimatún Hofs en neðan Brautarholtsvegar var skráð lítil tvískipt tóft og er hugsanlegt að heytóft hafi verið að húsabaki 292:031. Ekki er vitað hvaða hlutverki tóftin gegndi en ekki er ólíklegt að hún hafi verið skepnuhús af einhverri tegund, hugsanlega fjárhús.

Í norðurhorni deiliskráningarreits voru skráðar saman fjórar litlar þústir eða dældir með órætt hlutverk 292:043. Þústirnar eru einfaldar en klárlega mannaverk þótt ekkert sé vitað um aldur þeirra eða hlutverk. Umræddar þústir eru einu minjarnar sem skráðar voru norðan við Brautarholtsveg.

Lokaorð

Endanleg hönnun á íbúðabyggð innan deiliskipulagsreits liggur ekki fyrir en líklega byggt nokkuð þétt á stærstum hluta svæðisins. Því var fylgt þeirri meginreglu að flokka minjar innan marka deiliskipulagsins í „stórhættu“ vegna framkvæmda (nema að önnur hætta s.s. sjávarrof væri talin meira yfirvofandi). Því reyndust 37 staðir í stórhættu vegna framkvæmda en tveir staðir voru metnir í stórhættu vegna sjávarrofs. Þrátt fyrir að allir minjastaðir innan byggingarsvæðis hafi verið metnir í stórhættu er ljóst að ekki eru ráðgerð hús á öllum stöðum og í sumum tilfellum ætti að vera mögulegt að hlífa minjum í framkvæmdum á svæðinu. Einnig má minna á að í hættumatinu er ekki fólgið mat á gildi minjastaðanna og ljóst er að það er mjög mismikið enda spanna þeir allt frá bæjarhólum, býlum og mögulegri kirkju að torfristu og óverulegum þústum og hafa því mismikið rannsókn- og varðveislugildi. Ólíklegt er þó annað en að á einhverjum stöðum muni fyrirhuguð byggð rekast á minjar og í þeim tilfellum mun Minjastofnun Íslands úrskurða hvort byggingaráform geti haldið áfram óbreytt og þá með hvaða skilyrðum. Það má gera ráð fyrir að hús hafi verið víðar í túninu en þeir staðir sem skráðir eru og líklegt verður að teljast að áður óþekktar (eða óstaðsettar) minjar kunni að koma í ljós við framkvæmdir. Túnið er sléttað, sinuvafið og nýtt fyrir hrossabeit og því ekki auðvelt að ákvarða hvaða hæðir og þústir skuli telja til fornleifa og hverjar ekki. Það er því ljóst að áhættan við ráðgera íbúðarhúsabyggð í túni Hofs er talsverð og að skipulag og framkvæmd byggingaáforma er nauðsynlegt að vinna í nánú samstarfi við Minjastofnun Íslands.

Heimildaskrá

Anna Lís Guðmundsdóttir og Sólborg Una Pálsdóttir. 2003. *Fornleifaskráning jarðarinnar Jörva á Kjalarnesi*. Minjasafn Reykjavíkur. Skýrsla nr. 101.

Anna Lís Guðmundsdóttir. 2017. *Hof 1: Landnúmer 125848: Fornleifaskráning*. Borgarsögusafn Reykjavíkur. Skýrsla númer 180. Reykjavík

Árbók 1915: Matthías Þórðarson. 1915. „Skýrsla um viðbót við Þjóðmenjasafnið árið 1914“. *Árbók hins íslenska fornleifafélags* 1915: 46-94.

Björn Lárusson. 1967. *The old Icelandic land registers*. Gleeruo. Lundur.

Árni Magnússon. 1955. *Chorographica Islandica*. Gefið út í: Safn til sögu Íslands og Íslenskra bókmennta, annar flokkur I, 3. Reykjavík. Hið Íslenska bókmenntafélag.

Biskupasögur III (Íslensk fornrit XVII, bindi). 1998. Hið íslenska fornritafélag. Reykjavík.

Brynjólfur Jónsson. 1902. „Kirkjutóft á Esjubergi (og hofatóft á Hofi á Kjalarnesi)“. *Árbók hins íslenska fornleifafélags* 1902: 33-35.

DI I-XI: *Íslensket fornbréfasafn I-XIV*. 1857-1972. Kaupmannahöfn/Reykjavík

FF: *Frásögur um fornaldarleifar 1817-1823*. 1983. Sveinbjörn Rafnsson gaf út. Reykjavík.

Friðlýsingaskrá: Ágúst Ó. Georgsson. 1990. *Fornleifaskrá: Skrá um friðlýstar forneifar*. Reykjavík.

Herforingjaráðskort af Reykjavík og nágrenni 1909. Nr. 27 NA Reykjavík. Útgefið af Geodetic Institut. Kaupmannahöfn. Gefið út 1955. Landmælingar Íslands.

ÍF I: *Íslenske fornrit I, Landnámabók*. 1968. Jakob Benediktsson sá um útgáfu. Hið íslenska fornritafélag. Reykjavík.

ÍF II: *Íslenske fornrit XIV, Kjalnesingasaga*. 1959. Jóhannes Halldórsson sá um útgáfu. Hið íslenska fornritafélag. Reykjavík.

JJ/Jarðatal á Íslandi, með brauðahlýsingum, fólkstölu í breppum og prestaköllum, ágrípi af búnaðartöflum 1835-1845, og skýrslum um sölu þjóðjarða á landinu. 1847. Gefið út af J. Johnsen. Kaupmannahöfn.

JÁM: *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín III: Gullbringu- og Kjósarsýsla*. 1943. Kaupmannahöfn.

Jarðabréf: *Jarðabréf frá 16. og 17. öld: Útdráttir*. Gunnar F. Guðmundsson bjó til prentunar. Hið íslenska fræðafélag í Kaupmannahöfn. Útgáfustað vantar.

Kristján Eldjárn 1949-1950. „Kléberg á Íslandi“. *Árbók hins íslenska fornleifafélags*. 1949-50. 41-62.

KK: Kristian Kålund. 1984. *Íslenskir sögustaðir I: Sunnlendingafjórðungur*. Reykjavík. Örn og Örlygur.

Lög um menningarminjar 80/2012.

Orri Vésteinsson. 2007. „Hann reisti hof mikið hundrað fóta langt ...“ Um uppruna hof- örnefna og stjórnmál á Íslandi í lok 10. aldar.“ *Saga. Tímarit Sögufélags* 45, 53-91.

Sigurður Vigfússon. 1881. „Rannsókn á blóthúsinu að Þyrli og fleira í Hvalfirði og um Kjalarnes.“

Árbók hins íslenska fornleifafélags 1880-1881: 65-78.

Þorsteinn Jónsson. 1998. *Kjalnesingar: Ábúendur og saga Kjalarneshrepps frá 1890*. Esjuútgáfan og Byggðir og bú ehf. Reykjavík.

Óútgefið efni:

Margrét Björk Magnúsdóttir. 2015. *Fornleifar á Kjalarnesi: flokkun og greining á skráðum minjum*. Óútgefin MA ritgerð í fornleifafræði við Háskóla Íslands (Hugvísindasvið).

Óútgefin fornleifaskráning fyrir Hof. Borgarsögusafn. Sent með tölvupósti þann 8. febrúar 2019.

Túnakort fyrir Hof og Jörva frá 1916. Varðveitt á Þjóðskjalasafni Íslands og aðgengileg á eftirfarandi netslóð:

http://manntal.is/myndir/Tunakort/Kjosarsysla/Kjalarneshreppur/Vefmyndir/Kjalarneshr_010.jpg

http://manntal.is/myndir/Tunakort/Kjosarsysla/Kjalarneshreppur/Vefmyndir/Kjalarneshr_011.jpg

Fasteignamat 1916-1918: undirmat. Upplýsingar um Hof og Jörva. Varðveitt á Þjóðskjalasafni Íslands.

Guðmundur Ólafsson, munnleg heimild: Tölvupóstur til Elínar Óskar Hreiðarsdóttur, dagsettur 12. apríl 2019.

Mjöll Snæsdóttir, munnleg heimild. 13. apríl 2019.

Ö-Hof: Örnefnaskrá fyrir Hof. Hjálmar Þorsteinsson veitt upplýsingar. Ari Gíslason og Svavar Sigmundsson skráðu. Varðveitt á Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum – Örnefnasafn.

Ö-Hof aths. Athugasemdir Odds Jónssonar við örnefnaskrá Hof. Varðveitt á Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum – Örnefnasafn.

Ö-Jörvi: Örnefnaskrá fyrir Jörva. Upplýsingar gaf Hjálmar Þorsteinsson. Ari Gíslason skráði. Varðveitt á Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum – Örnefnasafn.

Handrit á Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum

AM 263 fol.

Handrit á Landsbókasafni/Þjóðarbókefndu

Lbs. 268 4to.

JS 143 4 to.

Lofthmyndagögn:

Lofthmynd af Hofi og nágrenni tekin 11. september 1975, í eigu Landmælinga Íslands. Númer LMI-Kort_D28-D-8192.

Lofthmynd frá Lofthmyndum ehf apríl 2019.

Heimildamenn:

Eygló Gunnarsdóttir, Hof

Eggert Ólafsson, Jörvi

Samtala	Norður	Austur
GK-292:001	418408.1	361885.9
GK-292:002	418396.2	361920.7
GK-292:003a	418308	361920.9
GK-292:003b	418334.9	361932.5
GK-292:003c	418331.1	361906.4
GK-292:004	418449.5	361928.4
GK-292:005	418386	361903.3
GK-292:006	418390.1	361871.8
GK-292:007	418370.7	361899
GK-292:008	418504.3	361934.1
GK-292:008b	418239.1	361878.1
GK-292:009	418482.8	361903.7
GK-292:010	418413.6	361885.4
GK-292:011	418289.2	361909.5
GK-292:019	418395.4	362154.5
GK-292:029A	418073.4	361921.4
GK-292:029B	418078	361916.8
GK-292:029C	418075.6	361883.1
GK-292:030	418375.9	361926.1
GK-292:031	418630.4	361971.1
GK-292:040	418114.6	361841.3
GK-292:041	418162.6	361793.7
GK-292:043A	418771.6	362016.4
GK-292:043B	418778.9	362025
GK-292:043C	418790.2	362046.7
GK-292:043D	418785.3	362045.8
GK-292:044	418704.3	362153.4
GK-292:045	418397.4	361886.7
GK-292:046	418457.6	361871.1
GK-292:047	418511.8	362070.3
GK-292:048	418378.7	361970.4
GK-292:049	418372.1	362152.7
GK-292:050	418695.2	362233.7
GK-292:052	418584.3	362189.5
GK-292:053	418570.9	362196.8
GK-292:054A	418578.3	362176.3
GK-292:054B	418557.9	362199.1
GK-292:055	418480.9	361823.7
GK-292:056	418470.8	361964.3
GK-292:057	418135.9	361894.3
GK-293:001	418486.5	362245.3
GK-293:004	418608.1	362252.5
GK-293:005	418472.9	362231.2
GK-293:006	418510.1	362223.3
GK-293:008	418380.7	362213.5

GK-293:013	418586	362213.8
------------	--------	----------

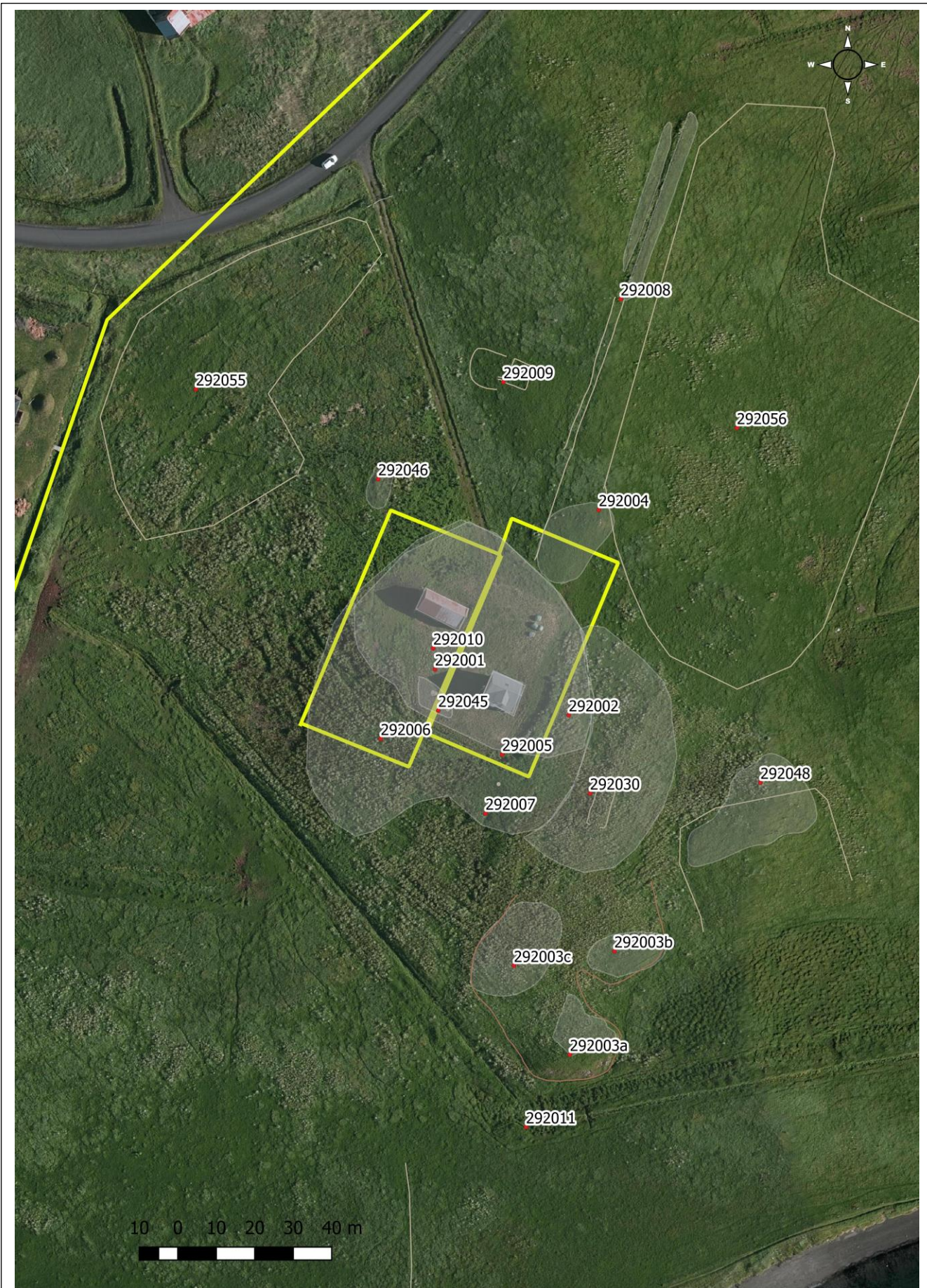
MINJAKORT

Yfirlitskort sem sýnir minjar á öllum deiliskráningarreitnum. Loftmynd: Loftmyndir ehf.

Minjar innan Bjólureita. Loftmynd: Loftmyndir ehf.

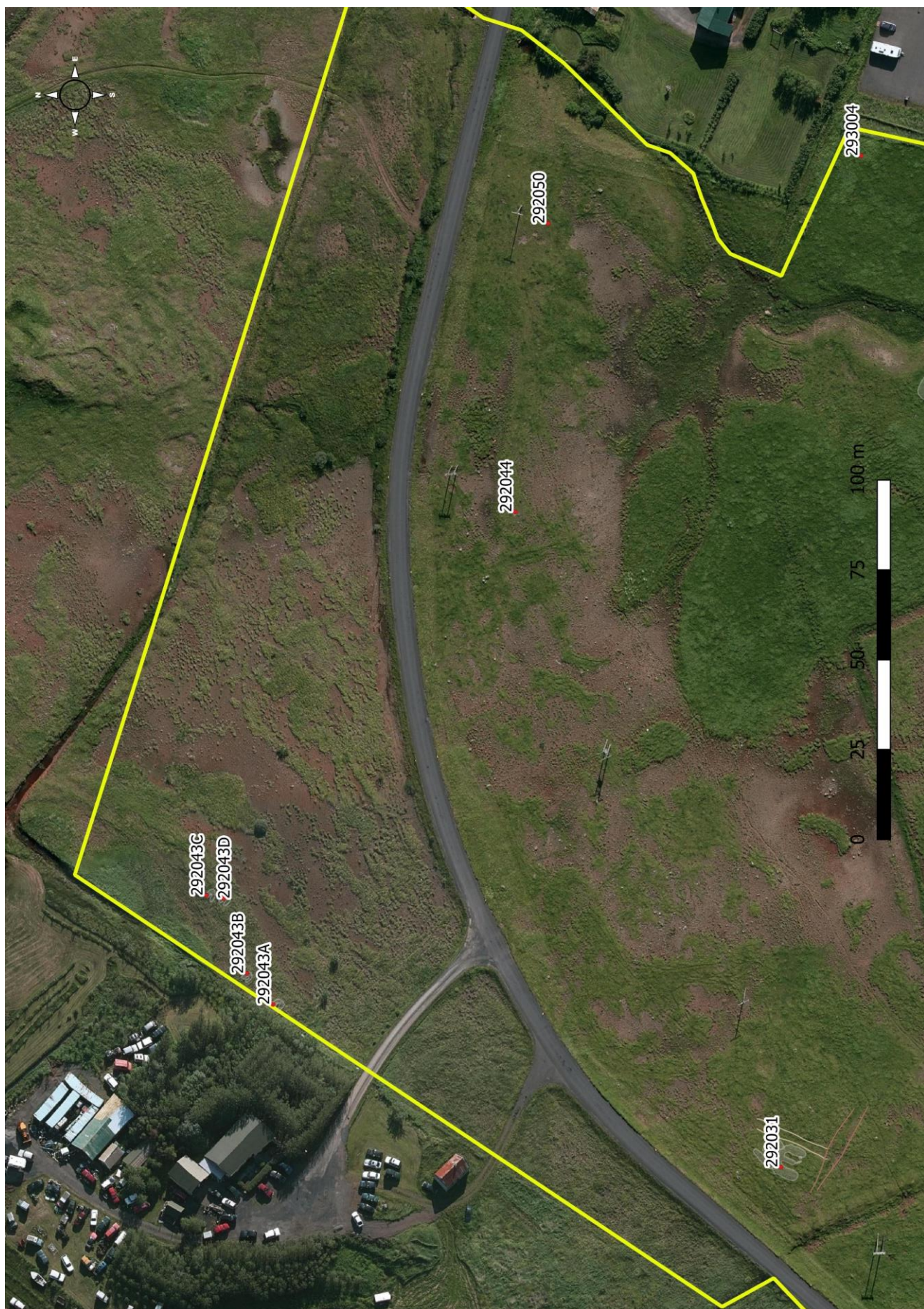
Minjar á Hofsreit, í og við gamla heimatún Hofs. Loftmynd: Loftmyndir ehf.

Minjar á Hofsreit, á Hofstanga/Naustatanga. Loftmynd: Loftmyndir ehf.

Minjar á Hofsreit, við Jörvalæk. Loftmynd: Loftmyndir ehf.

Minjar á Hofreit, nyrsti hluti deiliskipulagsreit í nágrenni Brautarholtsvegur. Loftmynd: Loftmyndir ehf.